

Suvi Kivistö

Onko Keski-Aasiassa turvallisuutta?

Keski-Aasian alueellinen turvallisuus Kazakstanin
näkökulmasta tarkasteltuna

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma
Kansainvälisen politiikan opintosuunta
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2018

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

KIVISTÖ, SUVI: Onko Keski-Aasiassa turvallisuutta? Keski-Aasian alueellinen turvallisuus Kazakstanin näkökulmasta tarkasteltuna

Pro gradu -tutkielma, 66 s.

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma / Kansainvälisen politiikan opintosuunta

Toukokuu 2018

TIIVISTELMÄ

Tämä tutkielma tarkastelee Keski-Aasian alueellista turvallisuutta Kazakstanin näkökulmasta. Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä on Kööpenhaminan koulukunnan käsitys turvallisuudesta ja Barry Buzanin ja Ole Wæverin teoria alueellisista turvallisuuskomplekseista. Keski-Aasian viisi valtiota Kazakstan, Kirgisia, Tadžikistan, Uzbekistan ja Turkmenistan muodostavat alueellisen turvallisuuskompleksin. Tutkimuksesta riippuen Keski-Aasian alueellinen turvallisuuskompleksi määritellään itsenäiseksi turvallisuuskompleksiksi tai Venäjän ympärilleen kokoaman entisten neuvostotasavaltojen muodostaman laajan turvallisuuskompleksin alakompleksiksi.

Tutkielma ei tarkastele turvallistamista sinänsä, vaan arvioi valitun lähdeaineiston perusteella, millainen kuva Kazakstanin kansallisesta turvallisuudesta ja Keski-Aasian alueellisen turvallisuuskompleksin tilanteesta ylipäänsä muodostuu. Tutkimus sijoittuu myös geopolitiikan tutkimuksen perinteeseen ja arvioi Keski-Aasian geopolittista merkitystä maailmanpolitiikassa. Tutkielman metodina on laadullinen sisällönanalyysi.

Tutkielman lähdeaineistona on kolme Kazakstanin kansallista turvallisuutta määrittelevää virallista ja julkista dokumenttia. Ne ovat laki kansallisesta turvallisuudesta vuodelta 2012, sotilasdoktriini vuodelta 2017 ja ulkopoliittinen konsepti vuodelta 2014. Teoreettisen viitekehyksen perusteella jaottelen lähdeaineistossa esiin nousevat Kazakstanin kansalliset intressit ja kansallista turvallisuutta uhkaavat tekijät ja olosuhteet turvallisuuden sotilaalliselle, poliittiselle, taloudelliselle, yhteiskunnalliselle ja ympäristösektorille. Edelleen analysoin, miltä Kazakstanin turvallisuus näyttää sisäisen, alueellisen, alueiden välisen ja globaalin turvallisuuden tasoilla tarkasteltuna. Turvallisuuden sektoreiden ja turvallisuuden tasojen perusteella teen myös johtopäätöksiä Keski-Aasian alueellisesta turvallisuudesta.

Analyysin perusteella Venäjän vaikutusvalta Keski-Aasiassa on edelleen merkittävä, vaikka arkipäiväisellä tasolla Kiinan vaikutus alueeseen on kasvanut jopa Venäjää suuremmaksi taloudellisten investointien vuoksi. Keski-Aasian turvallisuuden suurimmat uhkakuvat ovat hallinnon sisäisten ongelmien ja heikkouden lisäksi Venäjän vaikutustoimet alueella sekä alueella kytevä terroristiliikkeitä ja uskonnolliset ääriliikkeet. Kazakstan on tehnyt määrätietoista työtä hallintonsa modernisoimiseksi ja vahvistamiseksi sekä uhkien torjumiseksi, mutta Keski-Aasian olosuhteet ovat vaikeat ja alueen turvallisuuteen kohdistuu edelleen huomattavia riskejä, jotka eivät näytä lähitulevaisuudessa helpottavan.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Johdanto	1
1.1.	Tutkielman taustat.....	1
1.2.	Kazakstanin ulkopolitiikan päälinjat itsenäistymisen jälkeen.....	3
1.3.	Kazakstanin ja Venäjän suhde	6
1.4.	Tutkimuskysymys ja tutkielman rakenne	8
2.	Tutkielman teoreettinen viitekehys	10
2.1.	Kööpenhaminan koulukunta ja turvallisuus	11
2.2.	Turvallisuuden sektorit	12
2.3.	Turvallistaminen.....	15
2.4.	Alueelliset turvallisuuskompleksit	17
2.4.1.	Turvallisuuskompleksin muodostuminen	20
2.4.2.	Turvallisuuskompleksi analyysin välineenä	22
2.4.3.	Turvallisuuskompleksin rakenne ja tyypit.....	23
2.5.	Venäjän alueellinen turvallisuuskompleksi	25
2.5.1.	Venäjän turvallisuuskompleksin tasot	26
2.5.2.	Keski-Aasian alueellinen turvallisuuskompleksi	27
3.	Tutkielman metodi ja aineisto	30
3.1.	Laadullisen tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	32
3.2.	Sisällönanalyysi laadullisen tutkimuksen metodina	34
3.3.	Tutkielman aineisto	35
4.	Kazakstan ja Keski-Aasian alueellinen turvallisuus.....	37
4.1.	Kazakstanin kansallista turvallisuutta määrittelevät viralliset dokumentit.....	37
4.2.	Analyysin lähtökohdat	39
4.3.	Turvallisuuden sektorit	40
4.3.1.	Sotilaallinen sektori.....	40
4.3.2.	Poliittinen sektori	43
4.3.3.	Taloudellinen sektori.....	45
4.3.4.	Yhteiskunnallinen sektori	47

4.3.5. Ympäristösektori.....	49
4.4. Turvallisuuden tasot.....	50
4.4.1. Valtion sisäinen turvallisuus.....	50
4.4.2. Alueellinen turvallisuus	51
4.4.3. Alueiden välinen turvallisuus	54
4.4.4. Globaali turvallisuus	57
5. Johtopäätökset.....	59
5.1. Sisäiset tekijät.....	59
5.2. Ulkoiset tekijät.....	61
5.3. Uusi suuri peli Keski-Aasiassa	63
LÄHDELUETTELO.....	65

1. Johdanto

Tässä tutkielmassa tarkastelen Keski-Aasian alueellista turvallisuutta erityisesti Kazakstanin näkökulmasta. Tavoitteena on luoda katsaus Kazakstanin ja Keski-Aasian turvallisuuden näkyymiin ja arvioida myös Keski-Aasian alueellisen turvallisuuden merkitystä yleisellä tasolla. Olen itse viettänyt Kazakstanissa puoli vuotta korkeakouluharjoittelun puitteissa ja totesin maan huomattavan mielenkiintoiseksi tutkimuskohteeksi. Keski-Aasia on länsimaisesta näkökulmasta katsottuna suhteellisen unohdettu maailmankolkka, joka tunnetaan huonosti. Alue muistetaan ehkä Tadžikistanin sisällissodasta 1990-luvulla ja Kirgisian levottomuuksista, mutta muutoin etenkin valtaväestön mielikuvat alueesta ovat varsin hatarat.

Kansainvälisen politiikan teoretisoinnin parissa muun muassa Harold Mackinder ja Zbigniew Brzezinski ovat kuitenkin pitäneet Keski-Aasiaa osana maailmanpolitiikan kannalta merkittävää euraasialaista manneraluetta, joka on geopoliittisten kiistojen keskiö ja josta voi potentiaalisesti muodostua etnisten, alueellisten ja uskonnollisten taisteluiden ruutitynnäri¹. Tämän vuoksi esimerkiksi Brzezinski katsoi, että Yhdysvaltojen on välttämätöntä luoda geostrategia Euraasian mantereeseen suhteen, jotta se voisi säilyttää asemansa maailman johtavana valtiona.

Vaikka alueen potentiaali muodostua maailmanpolitiikan kannalta merkittäväksi solmukohtaksi niin hyvässä kuin pahassa on politiikan teoretisoinnin parissa nostettu esiin, Keski-Aasia ei kuitenkaan ole kansainvälisen politiikan tutkimuksen kentällä saanut osakseen sitä huomiota, jonka se ansaitsisi. Lisäksi tehty tutkimus on osittain vinoutunutta. Muun muassa Sultangalievä huomauttaa, että Keski-Aasian ja Kazakstanin tutkimus vaatii uusia lähestymistapoja ja ajattelumalleja. Yhä edelleen useimmat aluetta käsittelevät tutkimukset heijastelevat koloniaaliseen ja neuvostoaikaiseen ajattelutapaan perustuvia stereotyyppijä.² Tämä tutkielma olkoon pienen pieni askel tämän korjaamiseksi.

1.1. Tutkielman taustat

Tutkielman näkökulmaksi valikoitui Kazakstan osittain käsillä olevan työn mittasuhteiden hallitsemisen ja materiaalin saatavuuden vuoksi ja osittain siksi, että Kazakstan on Keski-Aasian maista vaurain ja vakain, minkä vuoksi siihen kohdistuu kenties eniten ulkopuolisten valtojen mielenkiintoa. Tuskin on mahdollista väittää, että Kazakstanin näkökulma kuvaisi Keski-Aasian tilannetta muiden maiden näkökulmia paremmin, mutta uskon, että

¹ Esim. Brzezinski 1997, 123-124.

² Sultangalievä 2015, 353.

ulkopuolisten toimijoiden suhteet Kazakstaniin kuvaavat myös niiden intressejä Keski-Aasian alueella yleensä.

Kazakstan sijaitsee keskellä Euraasian mannerta ja rajautuu pohjoisessa Venäjään, idässä Kiinaan, etelässä Kirgisiaan, Uzbekistaniin ja Turkmenistaniin ja lännessä Kaspianmereen ja jälleen Venäjään. Kazakstanin 18 miljoonainen väestö on varsin pieni verrattuna valtion pinta-alaan, joka on 2,7 miljoonaa neliökilometriä. Alue on pääasiassa karua aroaluetta, ja sitä hallitsivat paimentolaisheimot aina 1700-luvulle asti, jolloin nykyinen Kazakstanin alue vähitellen liitettiin osaksi Venäjän keisarikuntaa. Sittenmin Kazakstan oli osa Neuvostoliittoa ja itsenäistyi Neuvostoliiton romahtamisen myötä joulukuussa 1991. Itsenäistymisestä alkaen maata on hallinnut itsevaltaisin ottein presidentti Nursultan Nazarbajev. Itsenäisyyden aikana Kazakstanin talous ja elinkeinoelämä ovat kehittyneet huomattavasti, samoin väestön elintaso on noussut huomattavasti.

Verrattain syrjäisestä sijainnista huolimatta Keski-Aasiassa ja Kazakstanilla on kuitenkin painoarvoa kansainvälisessä politiikassa. Alueen valtioilla on merkittäviä luonnonvaroja, erityisesti maaöljyä ja maakaasua. Geopoliittisesti alue sijaitsee Venäjän ja Kiinan rajapinnassa, samalla kun Yhdysvaltojen läsnäolo näkyy myös alueella edelleen jatkuvan Afganistanin kriisin vuoksi. Alueen valtiot tasapainoilevat Venäjän, Kiinan ja länsimaiden välillä tai ovat valinneet täysin oman polkunsa, kuten sulkeutunut diktatuuri Turkmenistan. Kansainvälisen politiikan tutkimuksen piirissä on jopa puhuttu uudesta "suuresta pelistä", jossa suurvallat mittelevät vaikutusvallasta Keski-Aasiassa. Geopolitiikan perinteen parissa Keski-Aasia myös näyttäytyy osana maailman mittakaavassa merkittävää aluetta, jonka herruus implikoi koko maailman herruutta³.

Keski-Aasian ajankohtaisuutta geopoliittisten ja energiapoliittisten seikkojen lisäksi kasvattaa se, että alue on viime vuosina noussut otsikoihin myös terrorismin vuoksi. HS kirjoitti 14.2.2018, että Keski-Aasiasta kotoisin olevat islaminuskoiset terroristit ovat olleet vastuussa muun muassa Istanbulin lentokentän pommi-iskusta vuonna 2016 ja väkijoukkoon ajamalla suoritetuista terroriteoista New Yorkissa ja Tukholmassa vuonna 2017. Nuoria keskiaasialaisia on radikalisoitunut sekä kotimaissaan, että ulkomailla. Muun muassa terroristijärjestö ISIL on suorittanut aktiivista värväystoimintaa Keski-Aasiassa, mikä on uusi ilmiö, jota ei ole tavattu esimerkiksi Afganistanissa. Merkittävin radikalisoitumisen taustalla oleva vaikutin on alueen valtioiden köyhyys, josta seuraa näköalattomuutta ja siirtolaisuutta. Monet muuttavat töiden ja parempien mahdollisuuksien toivossa ulkomaille, erityisesti Venäjälle, mutta joutuvat siellä kohtaamaan syrjintää ja rasismia. Keskiaasialaisten radikalisoitumista tapahtuukin paljon nimenomaan Venäjällä. Radikalisoitumiseen liittyvien

³ Esim. Mackinder.

ongelmien ratkaisua ei edistä se, että Keski-Aasian maat suhtautuvat radikalismien estämiseen ensisijaisesti turvallisuuskysymyksenä, vaikka siihen pitäisi tarttua esimerkiksi sosiaalipolitiikan avulla.⁴ Kysymys terrorismista on eräs keskeisimpiä Keski-Aasian turvallisuustilannetta leimaavia tekijöitä tällä hetkellä.

Tätä taustaa vasten arvioituna Kazakstanin ja Keski-Aasian alueellinen turvallisuus ovat hyvin ajankohtaisia aiheita, joilla voi olla kauaskantoisia seurauksia. Energiapolitiikka, öljyn tuotanto ja sota terrorismia vastaan vaikuttavat koko maailman poliittiseen tilanteeseen. Tässä luvussa tarkastelen edelleen Kazakstanin itsenäistymisen jälkeistä kehitystä pääpiirteissään ja pohjustan siten varsinaisen tutkimuskysymyksen tarkastelua. Kazakstanin ulkopolitiikan kautta on helppo luoda kuva Kazakstanin ulkosuhteista ja niiden toimintaperiaatteista, mikä kuvaa hyvin Kazakstanin nykyhallinnon tavoitteita ja pyrkimyksiä. Lisäksi Venäjä näyttäytyy Keski-Aasian kontekstissa niin määrittelevänä tekijänä, että on syytä lyhyesti tarkastella Kazakstanin ja Venäjän välistä suhdetta.

1.2. Kazakstanin ulkopolitiikan päälinjat itsenäistymisen jälkeen

Kazakstanin alueellista ja globaalia painoarvoa kasvattavat ennen kaikkea kaksi seikkaa, jotka vaikuttavat keskeisesti maan ulkopolitiikkaan ja heijastuvat myös koko alueen turvallisuuteen. Ensinnäkin Kazakstanilla on mittavat öljy- ja maakaasuvarannot, jotka sijaitsevat pääasiassa Kaspianmeren alueella Kazakstanin länsiosissa.⁵ Kazakstan on toiseksi suurin öljyntuottaja entisten neuvostotasavaltojen joukossa Venäjän jälkeen ja tuotannon volyymi on maailman mittakaavassakin merkittävä. Öljyteollisuus vastaa noin kolmasosaa Kazakstanin bruttokansantuotteesta ja yli puolta viennistä. Öljyteollisuus on maan koko talouden vetojuhta, ja sen kerrannaisvaikutukset esimerkiksi ulkomaisten investointien suhteen merkittävät.⁶ Valtio odottaa Kazakstanin öljyn- ja kaasuntuotannon jatkavan reipasta kasvuaan myös lähitulevaisuudessa, sillä huomattava osa Kazakstanin öljy- ja maakaasuvarannoista sijaitsee kentissä, joita ei vielä hyödynnetä. Lisäksi maaperän lisätutkimuksien avulla kenttiä löytyy mahdollisesti vielä lisää.⁷

Toinen Kazakstanin kannalta merkittävä asia öljyn lisäksi on maantieteellinen sijainti. Kazakstan on sijainniltaan kaikkein strategisimman Keski-Aasian maista. Kazakstan ja Venäjä jakavat maailman pisimmän maarajan ja samalla Kazakstan on Keski-Aasian valtioista ainut, jolla on yhteinen maaraja Venäjän kanssa. Kazakstan on sisämaavaltio, mikä on rasite taloudelle erityisesti öljynviennin ongelmien vuoksi, mutta toisaalta maantieteellisestä

⁴ Niemeläinen 2018.

⁵ Hanks 2009, 257-258.

⁶ Zabortseva 2014, 315.

⁷ KazMunaiGaz 2017.

sijainnista on myös hyötyä, sillä käytännössä kaikki tavaraliikenne ja kauttakulku Venäjän ja Itä-Euroopan sekä Etelä- ja Itä-Aasian välillä kulkee Kazakstanin kautta.⁸ Geopolitiikka määrittää hyvin pitkälle Kazakstanin toimintaa ja ylipäänsä koko Keski-Aasian turvallisuustilannetta.

Kazakstanin maantieteellinen ja geostrateginen sijainti sekä hiilivetyvarannot luonnollisesti ovat valtion valitseman ulkopoliittisen linjan pohjavireenä. Kazakstan toteuttaa ulkopoliitikassaan ja kansainvälisissä suhteissaan multivektorista politiikkaa. Multivektorinen ulkopoliitiikka perustuu pragmaattisuudelle ja valtion etujen ja intressien asettamiselle etusijalle. Potentiaalisten kansainvälisten kumppanien sisäpolitiikalla, geopolittisilla suhteilla muihin valtioihin tai ideologialla sellaisenaan ei ole vaikutusta suhteisiin. Kazakstanin ulkopoliittisia suhteita ohjaavat lisäksi merkittävässä määrin valtion turvallisuus ja taloudellinen kehitys. Näiden kannalta strategisesti tärkeimpiä alueita ovat IVY-maat, Eurooppa, Aasia, Pohjois-Amerikka ja Tyynenmeren alue. Erityisesti Venäjä, Kiina ja Yhdysvallat ovat olleet tärkeitä kohteita ja kumppaneita näiden tavoitteiden ajamisessa.⁹ Nämä samat valtiot nousevat myös esiin tarkasteltaessa Keski-Aasiaan geopolittisia näkymiä ja jo Brzezinski arvioi näiden olevan alueen keskeisimpiä toimijoita.

Kazakstanin multivektorisen ulkopoliittikan tavoitteet ovat vaihdelleet eri aikoina. 90-luvulla multivektorisen politiikan taustalla oli oman edes jossain määrin itsenäisen ulkopoliittisen linjan löytäminen ja pitäminen sekä Venäjän vaikutusvallasta vapautuminen. Lisäksi ulkopoliittikkaa käytettiin Kazakstanin kansallisen identiteetin rakentamisen ja vahvistamisen välineenä.¹⁰ Kazakstan on pienehköstä väestömäärästään huolimatta monietninen valtio, eikä sillä ole vahvaa yhtenäistä historiallista kansallista identiteettiä. 1930-40-luvuilla Kazakstanin sosialistiseen neuvostotasavaltaan karkotettiin ja siirrettiin muualta Neuvostoliiton alueelta mm. korealaisia, saksalaisia, tsetseenejä, Krimin tataareja ja puolalaisia. Kun Kazakstan itsenäistyi vuonna 1991, vain 39,7 % valtion väestöstä oli etnisesti kazakkeja. Toiseksi suurin ryhmä olivat venäläiset (37,8 %) ja kolmanneksi suurin saksalaiset (5,8 %). Vuoden 2009 tilaston mukaan väestöstä 63,1 % oli kazakkeja ja venäläisiä 23,7 %. Muiden etnisten ryhmien osuudet ovat pudonneet alle kolmen prosenttiyksikön.¹¹ Kansallisen identiteetin rakentaminen ja etnisten konfliktien estäminen on ollut valtaisa työ, mutta se näyttäisi Kazakstanissa onnistuneen. Kulttuurin näkökulmasta kazakin kielen asema on selvästi vahvistunut, vaikka venäjällä on virallisen kielen asema.

⁸ Hanks 2009, 258.

⁹ Emt., 259-260.

¹⁰ Emt., 261.

¹¹ Diener 2015, 471-472.

Myös kazakin kielen aakkoston vaihtamista kyrillisestä latalaiseen on ehdotettu useissa eri yhteyksissä.¹²

90-luvun loppupuolelta alkaen ulkopolitiikan ehkä keskeisin tavoite on ollut ulkomaisten investointien houkuttelu sekä erilaisten reittien löytäminen globaaleille markkinoille kasvavaa öljy- ja kaasuteollisuutta varten¹³. Kazakstanin mittavat luonnonvarat ovat ongelmallisia siinä mielessä, että valtaosa öljy- ja kaasukentistä sijaitsee hankalasti hyödynnettävissä paikoissa ja esiintyy maaperässä hankalasti hyödynnettävässä muodossa, eikä maassa yksinkertaisesti ole riittävästi osaamista omasta takaa niiden hyödyntämiseen. Tämän vuoksi ulkomailta hankittu asiantuntemus ja investoinnit ovat välttämättömiä, jotta öljyä ja kaasua pystytään taloudellisesti kannattavasti hyödyntämään. Vaikka öljyteollisuus on Kazakstanille erittäin tärkeä tulonlähde ja siihen panostetaan, Kazakstan pyrkii samanaikaisesti katkaisemaan riippuvaisuutensa öljystä ja edistämään kilpailukykyä monipuolistamalla taloudellisia rakenteitaan¹⁴. Kazakstan on viime vuosina panostanut esimerkiksi vihreään talouteen ja tehnyt sen puitteissa myös Suomen kanssa yhteistyötä.

Kazakstanin multivektorisen ulkopolitiikan voi katsoa onnistuneen monella osa-alueella. Kazakstan on onnistunut solmimaan tuottoisia sopimuksia öljy- ja kaasusektorilla sekä länsimaiden että Venäjän kanssa, ja pragmaattiset ulkopoliittiset linjanvedot ovat helpottaneet tasapainoilua suhteissa Moskovan ja Washingtonin kanssa. Lisäksi multivektorinen ulkopolitiikka on omalta osaltaan edistänyt Kazakstanin nousua Keski-Aasian alueelliseksi hegemoniksi ainakin taloudellisen vaikutusvallan ja kansainvälisen statuksen suhteen. Keski-Aasian maista ainoastaan Uzbekistan olisi kykenevä kilpailemaan tästä asemasta, mutta se on onnistunut eristämään itsensä erityisesti länsimaista epäonnistuneen talouspolitiikan ja räikeiden ihmisoikeusloukkauksien vuoksi. Samanaikaisesti Kazakstan on säilyttänyt suhteellisen autoritäärisen hallintotavan, mutta on kuitenkin onnistunut integroimaan itsensä talous- ja turvallisuuskysymyksissä keskeisiin kansainvälisiin organisaatioihin.¹⁵

Öljyn, taloudellisen kasvun ja geopolitiikan lisäksi kansainvälinen ja alueellinen turvallisuus ovat merkittävä osa-alue Kazakstanin ulkopolitiikassa ja kansainvälisissä suhteissa. Esimerkiksi ydinaseriisunta on eräs Kazakstanin turvallisuuspolitiikan ja kansainvälisten suhteiden kulmakivistä. Kazakstan luopui omasta ydinaseestaan pian itsenäistymisen jälkeen Yhdysvaltojen tiiviillä avustuksella¹⁶. Semipalatinskin entinen ydinkoealue itäisessä Kazakstanissa on kuitenkin pahoin saastunut ja Kazakstan on huolissaan terroristien

¹² Diener 2015, 473.

¹³ Hanks 2009, 264.

¹⁴ Zabortseva 2014, 316.

¹⁵ Hanks 2009, 265-267.

¹⁶ Emt., 257.

mahdollisuuksista varastaa Semipalatinskiin jäänyttä sensitiivistä informaatiota, materiaaleja ja infrastruktuuria. Kazakstanilla on merkittävät uraanivarannot ja tämänkin vuoksi halu pitää ydinenergia erossa terrorismista.¹⁷ Kazakstan on pyrkinyt ottamaan itselleen myös kansainvälistä rauhanneuvottelijan roolia ja otti Iranin ydinaseriisuntaneuvotteluissa aktiivisen roolin länsimaiden ja Iranin välillä vuonna 2013¹⁸.

Ydinaseriisunnan ohella eräs Kazakstanin tärkeimmistä tavoitteista turvallisuuden saralla on Keski-Aasian kollektiivisen turvallisuuden vahvistaminen. Alueen merkittävin yksittäinen turvallisuusuhka on Afganistanin levoton tilanne ja sen lieveilmiöt, kuten radikaalin islamismin leviäminen Keski-Aasian maissa. Afganistanin yhä jatkuva sekasorto on sotilaallinen ja poliittinen uhka Keski-Aasian maille. Lisäksi huomattava osa Afganistanissa tuotetuista huumeista kulkee Keski-Aasian läpi edelleen Venäjän ja Euroopan markkinoille. Kazakstan on esittänyt kansainvälisten järjestöjen, kuten NATO:n ja ETYJ:n, yhteistyötä Afganistanin ongelmien ja lieveilmiöiden ratkomiseksi.¹⁹ Lisäksi erityisesti Kirgisian, Tadžikistanin ja Uzbekistanin epävakaa tilanteet ja epäselvät tulevaisuudenkuvat ovat merkittävä riski Keski-Aasian vakaudelle ja turvallisuudelle. Tämän vuoksi myös lähialueyhteistyö on Kazakstanille hyvin tärkeää ja se määrittää hyvin pitkälle myös Keski-Aasian alueellista turvallisuutta.

Itsenäisen Kazakstanin suurin haaste on ollut nostaa esiin ja toteuttaa sellaista ulkopoliittikkaa, joka antaa valtiolle mahdollisuuden irrottautua Venäjän vaikutusvallasta siinä määrin kuin historia ja maantiede sallivat, mutta samalla säilyttää toimivat suhteet Venäjän valtion kanssa²⁰. Useimmat Kazakstanille tärkeät ulkopoliittikan ja kansainvälisten suhteiden osa-alueet palautuvat viime kädessä Venäjään ja Venäjän-suhteiden onnistumiseen. Lisäksi Venäjä on merkittävä tekijä Keski-Aasian alueellisen turvallisuuden kannalta ja eräs tärkeimmistä vaikutusvaltaa tavoittelevista ulkopuolisista toimijoista Keski-Aasiassa. Tämän vuoksi tarkastelen seuraavassa alaluvussa Venäjän roolia Kazakstanin kannalta.

1.3. Kazakstanin ja Venäjän suhde

Venäjän merkitys Kazakstanin ja Keski-Aasian kannalta on monitahoinen. Toisaalta on Kazakstanin ulkopoliittisten linjausten ja kansallisten intressien mukaista ylläpitää hyviä naapurisuhteita ja yhteistyötä Venäjän kanssa, mutta samanaikaisesti Venäjä muodostaa uhan Kazakstanin suvereniteetille ja alueelliselle koskemattomuudelle.²¹ Venäjän halu vaikuttaa Kazakstanin ja Keski-Aasian asioihin perustuu alueen geopoliittiseen tärkeyteen ja historialliseen yhteyteen, jonka vuoksi Venäjä tarkka asemansa säilyttämisestä alueella.

¹⁷ De Haas 2015, 636.

¹⁸ Emt., 636.

¹⁹ Laumulin 2011, 119.

²⁰ Hanks 2009, 265.

²¹ De Haas 2015, 629.

Venäjän tarve säilyttää kasvonsa ja ylläpitää valtaansa Keski-Aasiassa vaikuttavat keskeisesti myös Venäjän valitsemiin linjauksiin suhteessa Keski-Aasian valtioihin.

Kazakstan ja Venäjä ovat strategisia kumppaneita ja ulkopoliittisen yhteistyön skaala on hyvin laaja vaihdellen turvallisuudesta ja taloudesta sosiaaliseen ja humanitaariseen yhteistyöhön²². Kazakstanin tiivis suhde Venäjään korostuu etenkin taloudellisella sektorilla. Itsenäistyessään Kazakstan oli erittäin tiiviisti integroitunut Venäjän talouteen, eikä valtiolla ollut ollut juuri minkäänlaista kosketusta markkinatalouteen. Esimerkiksi Kazakstanin sähköntuotanto, teollisuus sekä öljy- ja kaasuputket olivat kaikki sidoksissa Venäjään.²³ Vaikka Kazakstan on onnistunut kasvattamaan taloudellista itsenäisyyttään, Venäjän rooli on edelleen varsin merkittävä. Venäjä esimerkiksi on edelleen Kazakstanin ylivoimaisesti merkittävin maahantuojaja, kun taas vienti Kazakstanista Venäjälle ei ole erityisen merkittävää. Toisaalta on huomionarvoista, että venäläisten investointien määrä Kazakstaniin ei ole merkittävä. Lisäksi venäläiset investoinnit eivät kohdistu Kazakstanin kannalta tärkeille aloille, kuten kaivostoimintaan ja louhintaan tai rahoituksen välitystoimintaan.²⁴ Vaikka Venäjän investoinnit Kazakstaniin ja erityisesti öljyteollisuuteen eivät ole järin merkittäviä, öljyllä on merkittävä rooli Venäjän ja Kazakstanin välisissä suhteissa. Kazakstanin öljyntuotannon ja -viennin kasvattamisen merkittävin este on Euroopan markkinoille suunnatun öljyn kuljetukseen liittyvät ongelmat. Öljyputket kulkevat Venäjän kautta ja Venäjä pystyy siten kontrolloimaan niiden volyymin ja käyttämään öljyputkia neuvottelukeinona.²⁵ Tämä on ollut Venäjälle helppo keino käyttää valtaansa suhteessa Kazakstaniin, mutta Kazakstan on aktiivisesti hakenut vaihtoehtoisia reittejä ja markkinoita hiilivetytuotteilleen, joten Venäjä on tällä saralla menettämässä otettaan Kazakstanista.

Kazakstanilla on paljon taloudellista yhteistyötä Venäjän kanssa myös useiden alueellisten organisaatioiden puitteissa. Näitä ovat mm. IVY (vuodesta 1991), Shanghain yhteistyöjärjestö (vuodesta 2001) ja CICA²⁶ (vuodesta 2003).²⁷ Tärkeitä ovat olleet myös Euraasian talousyhteisö (vuodesta 2000) ja Tulliliitto (vuodesta 2011), jotka lakkautettiin vuonna 2014 ja joiden tilalle on tullut Euraasian unioni (EEU). EEU:n jäsenmaita ovat Kazakstanin ja Venäjän lisäksi Valko-Venäjä, Armenia ja Kirgisia. EEU:n jäsenyys on lisännyt Kazakstanin taloudellista riippuvaisuutta Venäjästä ja voi muodostaa ristiriidan Kazakstanin tavoitteille integroitua maailmantalouteen, sillä EEU on Venäjän vallankäytön instrumentti.²⁸

²² Laumulin 2011, 117.

²³ Blackmon 2011, 7.

²⁴ Zabortseva 2014, 312-314.

²⁵ Emt., 317.

²⁶ *Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia*.

²⁷ Zabortseva 2014, 320-321.

²⁸ De Haas 2015, 634.

Talouden lisäksi Kazakstanin ja Venäjän yhteydet ovat tiiviit myös sosiaalisella tasolla. Vaikka venäläisen väestön osuus Kazakstanin väestöstä on laskenut selvästi itsenäisyyden aikana, Kazakstanin pohjoisosissa huomattava osuus väestöstä on edelleen venäläisiä. Venäjä on usein korostanut oikeuttaan suojella ulkomailla asuvaa venäläisväestöä, ja Kazakstan on koko itsenäisyytensä ajan pelännyt valtion pohjoisosien separatismia.²⁹ Vaikka separatismi ei Venäjän ja Kazakstanin nykytilanteessa näytä kovin todennäköiseltä, tämäkin on yksi keino, jonka avulla Venäjä voi pyrkiä painostamaan Kazakstania³⁰. Venäjä omistaa myös huomattavia osia Kazakstanin merkittävimmistä mediatoimijoista³¹ ja voi käyttää niitä informaatiovaikuttamisensa välineinä ja tarvittaessa yrittää esimerkiksi lietsoa venäläisväestön tyytymättömyyttä.

Vaikka Kazakstanin ja Venäjän suhteet ovat monin tavoin tiiviit ja tuottoisat, suhde on myös ongelmallinen. Venäjä-suhteen monet puolet nousevat esiin toistuvasti tämän tutkielman eri vaiheissa ja ne peilaavat myös koko alueen geopoliittista merkitystä. De Haas huomauttaa, että esimerkiksi Ukrainan vuonna 2014 alkanut kriisi on ollut merkittävä särö Venäjän ja Kazakstanin hyvissä suhteissa. Kazakstan on asettunut avoimesti vastustamaan esimerkiksi Krimin miehitystä ja Venäjän toimia Ukrainassa ja on tukenut Ukrainaa taloudellisesti. Lisäksi Ukrainan kriisi on omiaan lietsomaan pelkoa vastaavista tapahtumista Kazakstanin pohjoisosissa. Vaikka kriisi on kiristänyt Kazakstanin ja Venäjän suhteita, se on toisaalta edistänyt Kazakstanin suhteita länsimaiden kanssa ja tukenut valtion multivektorista ulkopoliittikkaa.³²

1.4. Tutkimuskysymys ja tutkielman rakenne

Tässä tutkielmassa tarkastelen Kazakstanin ja Keski-Aasian turvallisuustilannetta ja turvallisuuden eri ulottuvuuksia. Vaikka näkökulma on erityisesti Kazakstanin turvallisuudessa, alueellinen ulottuvuus on tutkielman kannalta erittäin tärkeä. Tutkielmani tukeutuu Barry Buzanin ja Ole Wæverin alueellisten turvallisuuskompleksien teoriaan, johon perustan analyysin luokittelut ja valitut turvallisuuden näkökulmat. Tutkielman tavoitteena on luoda laaja katsaus Keski-Aasian ja erityisesti Kazakstanin turvallisuuteen ja muodostaa siitä kokonaiskuva. Kazakstanin kansallisesta turvallisuudesta on olemassa varsin vähän tutkimusta, eikä yhtään tutkimusta alueellisten turvallisuuskompleksien näkökulmasta, joten tutkielmalla on arvoa myös tässä mielessä. Lisäksi tämä tutkielma näkökulmansa kautta huomioi myös suurvaltojen toiminnan ja vallankäytön Keski-Aasiassa, joten pystyin

²⁹ Diener 2015, 474.

³⁰ Emt., 484.

³¹ De Haas 2015, 630.

³² Emt., 630-631.

tutkielmassa esittämään arvioni siitä, onko Keski-Aasia todella suurvaltojen uuden "suuren pelin" näyttämö. Tässä mielessä tutkielma asettuu myös jatkumoksi esimerkiksi Zbigniew Brzezinskin geopolitiselle teoretisoinnille Keski-Aasian merkittävästä asemasta maailmanpolitiikassa.

Tässä luvussa olen taustoittanut tutkielmaa kuvailemalla pääpiirteissään Kazakstanin ulkopoliittikkaa ja Kazakstanin Venäjä-suhdetta. Toisessa luvussa käyn läpi teoreettisen viitekehysten, johon tämä tutkielma nojaa. Esittelen Kööpenhaminan koulukunnan tutkimusperinnettä ja sen käsityksen turvallisuudesta ja turvallistamisesta. Tarkastelen lisäksi alueellisten turvallisuuskompleksien teoriaa ja sen käyttöä analyysivälineenä. Tiivistän Buzanin ja Wæverin näkemyksen Venäjän alueellisesta turvallisuuskompleksista, johon Keski-Aasiakin kuuluu. Kolmannessa luvussa käsittelen tutkielman metodologiaa ja aineistoa. Kuvailen laadullista tutkimusta ja sen etuja ja ongelmia yleisellä tasolla, sekä sisällöntutkimusta erikseen. Lisäksi esittelen lyhyesti tutkielman aineiston.

Neljäs luku on tutkielman varsinainen analyysiosio. Siinä käyn aineiston systemaattisesti läpi ja luokittelen aineistosta esiin nousevat asiat teorian pohjautuviin kategorioihin. Analyysivaiheessa teen katsauksen Kazakstanin turvallisuuteen paitsi turvallisuuden eri sektoreiden kautta, myös turvallisuuden eri tasojen kautta, jolloin pystyn luomaan Kazakstanin ja Keski-Aasian turvallisuudesta monipuolisen ja kattavan kokonaiskuvan. Tiivistän havaintoni ja analyysin tulokset tutkielman viidennessä luvussa.

2. Tutkielman teoreettinen viitekehys

Tässä tutkielmassa nojaan Kööpenhaminan koulukunnan teoretisointiin ja käsitykseen turvallisuudesta. Kööpenhaminan koulukunta on pyrkinyt laajentamaan ja uudistamaan turvallisuuskäsitystä perinteiseen realismiin turvallisuuskäsitykseen nähden. Valtio on kuitenkin edelleen keskeisessä asemassa koulukunnan tutkimuksessa. Metodologisesti Kööpenhaminan koulukunta yhdistää sosiaalista konstruktivismia ja objektiivisuutta.³³

Buzanin ja Wæverin mukaan kolme keskeistä teoreettista näkökulmaa turvallisuuteen kansainvälisessä politiikassa kylmän sodan jälkeen ovat *neorealistinen*, *globalistinen* ja *regionalistinen* näkökulma. *Neorealistinen* näkökulma on valtiokeskeinen ja tukeutuu käsitykseen vallan polaarisuudesta. Jos järjestelmä ei ole bipolaarinen, sen on oltava unipolaarinen tai multipolaarinen tai jonkinlainen välimuoto. Materiaalinen voima määrittää kansainvälisen politiikan ja turvallisuuden rakennetta, ja maiden välistä kanssakäymistä ohjaa vallan tasapainon logiikka. Neorealismiin mukaan globaali taso on turvallisuusrakenteen tarkastelun kannalta keskeisin. Neorealistinen näkökulma onkin jumiutunut hakemaan unipolaarisuudesta ja multipolaarisuudesta vastauksia kylmän sodan jälkeisen maailman muuttuneeseen turvallisuuteen. *Globalistinen* näkökulma puolestaan keskittyy kulttuuriin, transnationaalisiin ja kansainvälisiin poliittistaloudellisiin lähestymistapoihin. Sen mukaan maailmanpolitiikka deterritorialisoituu ja ei-valtiollisten tekijöiden painoarvo kasvaa. Globaalit markkinat, kapitalismi ja erilaiset maailmanyhteisöt selittävät kansainvälisen politiikan ja turvallisuuden rakennetta. Globalistinen näkökulma onkin enemmän vastalause neorealismiin valtiokeskeisyydelle kuin oma itsenäinen vaihtoehtoinen mallinsa.³⁴

Buzan ja Wæver käyttävät teoriassaan kolmatta eli *regionalistista* lähestymistapaa. Tämä lähestymistapa pohjautuu oletukseen siitä, että supervaltojen välisen kilpa-asetelman heikkeneminen on vähentänyt globaalin vallankäytön vaikutuksia muualla maailmassa, ja että useimmat suurvallat kylmän sodan jälkeisessä kansainvälisessä järjestelmässä ovat aikaisempaan verrattuna heikkoja suurvaltoja, joiden sisäpoliittinen dynamiikka vähentää niiden motivaatiota sotilaallisiin sitoumuksiin ja strategiseen kilpailuun maailmalla. Tämän vuoksi suurvallat puuttuvat aikaisempaa vähemmän paikallisten valtioiden ja yhteisöjen sotilaallispoliittisiin suhteisiin.³⁵ Regionalistinen näkökulma sisältää elementtejä sekä neorealismista, että globalistisesta lähestymistavasta, mutta keskittyy globaalin tason analyysin sijaan alemmalle tasolle, valtiojoukkojen keskinäisen tason analyysiin.

³³ Laitinen 1999, 141.

³⁴ Buzan & Wæver 2003, 6-10.

³⁵ Emt., 10-11.

Regionalistinen lähestymistapa täydentää neorealistista tulkintaa siinä mielessä, että se lisää neorealistisen järjestelmän rakenteeseen yhden, alueellisen, tason lisää. Kuitenkin regionalismin konstruktivistinen käsitys turvallisuudesta erottaa sen selvästi neorealismista.³⁶

Kööpenhaminan koulukuntaa on kritisoitu Eurooppa-keskeisestä lähestymistavasta turvallisuuteen, tutkijan liian suuresta roolista tutkimuksessa sekä mm. sukupuolen näkökulman puuttumisesta turvallisuuden kentällä. Realistisen perinteen näkökulmasta Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuuskäsitys on epätarkka ja liian lavea. Keskeisin ero realismiin on suhteessa turvallisuusuhan alkuperään. Hobbesilainen perinteinen uhka tulee ulkopuolelta, kun taas uuden turvallisuuskäsityksen mukaan uhka on ensisijaisesti sisäinen ja toimijoiden välinen käsitys uhasta.

2.1. Kööpenhaminan koulukunta ja turvallisuus

Käsitys turvallisuudesta on ollut murroksessa kylmän sodan jälkeisessä muuttuneessa maailmassa. Perinteinen turvallisuuskäsitys liittyy turvallisuuden yksinomaan valtioon ja sotilaallisiin uhkiin. Kansainvälisen politiikan tutkimuksen eri painopistealueilta on kuitenkin noussut tarve myös uudelleenlaajalle turvallisuuden määritelmälle.³⁷ Laajentamalla turvallisuuskäsitystä uusille turvallisuuden sektoreille Kööpenhaminan koulukunta pyrkii vastaamaan traditionalistien kritiikkiin siitä, että turvallisuuskäsityksen laajentamisen myötä subjekti muuttuu epäyhtenäiseksi ja sekavaksi. Koulukunta on erityisen kiinnostunut turvallisuuden eri sektoreiden eli sotilaallisen, poliittisen, taloudellisen, yhteisöllisen ja ympäristösektorin dynamiikasta ja luonteesta. Sektoriajattelulla koulukunta pyrkii osoittamaan, että turvallisuus on erityistä politiikkaa, jota voidaan soveltaa hyvin erilaisiin asiakokonaisuuksiin, ei vain sotilaallispoliittisiin asioihin.³⁸

Kööpenhaminan koulukunnan mukaan turvallisuus on erityinen poliittinen käytäntö, ja koulukunta on erityisen kiinnostunut siitä, miten käsitettä käytetään. Konstruktivistis-operationaalisen lähestymistavan avulla koulukunta pyrkii erottamaan turvallistamisen prosessin turvallisuuden politisoimisesta, jotta voidaan osoittaa, kuka voi turvallistaa, mitä ja millaisissa olosuhteissa. Tutkijalla on merkittävä rooli turvallistamisen tutkimuksessa, sillä tutkija määrittelee, täyttävätkö poliittisen toimijan teot turvallistamisen kriteerit, ja onko jotain asiaa pidettävä olemassaolona uhkaavana tekijänä. Tutkijayhteisö myös esimerkiksi sijoittaa turvallisuuskompleksin jäsenet kompleksiin, vaikka kyseiset valtiot eivät välttämättä itse miellä itseään kompleksin sisään. Näin myös tutkija osallistuu omalta osaltaan

³⁶ Buzan & Wæver 2003, 11.

³⁷ Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 2.

³⁸ Laitinen 1999, 141.

turvallisuusagendojen määrittämiseen ja purkamiseen.³⁹ Teorian mukaan ei ole merkittävää, onko jokin asia itsessään todella uhka valtion turvallisuudelle, vaan tutkimuksen mielenkiinnon kohde on siinä, milloin ja millaisissa olosuhteissa kukakin turvallistaa ja millaisen asian. Turvallistamisen poliittinen prosessi on siis turvallisuusdynamiikan pohjalla. On kuitenkin huomioitava, että turvallistaminen on performatiivinen teko, jota olosuhteet eivät pysty täysin tyhjentävästi selittämään. Teoria ei siis pyri ensisijaisesti etsimään kausaalisia selityksiä.⁴⁰

Kööpenhaminan koulukunta pyrkii ennen kaikkea laajentamaan turvallisuuskäsitystä perinteisten sotilaallisten ja valtioon kohdistuvien uhkakuvien ulkopuolelle. Turvallisuuskäsityksen laajentaminen sotilaallista aspektia laajemmalle ei kuitenkaan ole ongelmatonta. Koska turvallisuus on pohjimmiltaan poliittista toimintaa, turvallisuuskäsityksen laajentaminen mahdollistaa poikkeuksellisten keinojen käyttämisen entistä useammassa asioissa. Toisaalta laaja turvallisuuskäsitys antaa usein turvallisuudesta kuvan tavoiteltavana universaalina hyvänä asiana. Wæver kuitenkin huomauttaa, että turvallisuutta ei voi automaattisesti pitää hyvänä asiana, sillä kansainvälisen politiikan kentällä turvallisuus tarkoittaa parhaimmillaankin stabilisaatiota konfliktialttiissa tai uhkaavissa suhteissa. Turvallisuutta parempi tavoite olisi sen sijaan turvallistamisen purkaminen, jolloin asiat siirtyvät pois poikkeustilasta ja tavanomaisen poliittisen käsittelyn piiriin.⁴¹

Buzanin, Wæverin ja de Wilden turvallisuuskäsitys perustuu turvallisuuden logiikan paljastamiseen ja turvallistamisen prosessin tarkasteluun. He erottelevat turvallisuudelle viisi sektoria, jotka toimivat analyysin apuvälineinä. Heidän mukaansa valtio ei myöskään ole ainut toimija turvallisuuden kentällä, vaan myös muut toimijat voivat yhtä hyvin olla referenttikohteita.⁴²

2.2. Turvallisuuden sektorit

Buzanin, Wæverin ja de Wilden turvallisuuden viisi sektoria ovat sotilaallinen, poliittinen, taloudellinen ja yhteiskunnallinen sektori sekä ympäristösektori. Heidän mukaansa sektorit on konstruoitava, jotta niiden avulla voisi mahdollisimman selkeästi osoittaa sekä niiden sisäiset, että väliset linkitykset, jotka puolestaan tulee huomioida turvallisuuden kokonaiskuvaa luotaessa. Sektoreiden suhteen on tärkeä tarkastella, millainen turvallisuuden

³⁹ Laitinen 1999, 141-142.

⁴⁰ Buzan & Wæver 2003, 71-72.

⁴¹ Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 4.

⁴² Emt., 8.

dynamiikka sektorilla vallitsee, ja ovatko sektorin vallalla olevat trendit globaaleja, alueellisia vai paikallisia.⁴³

Sotilaalliselle sektorille kuuluvat suhteet, joihin liittyy sotilaallinen voimankäyttö ja pakkokeinot. Sotilaallisella sektorilla valtio, jonka alueellista turvallisuutta suojellaan, on edelleen tärkein referenttikohde, ja valtionjohto ja valtaeliitti merkittävien turvallistava toimija. Myös muut referenttikohdeet ja turvallistavat toimijat ovat kuitenkin mahdollisia, ja vaikka sotilaallisella sektorilla turvallisuus on usein hyvin pitkälti institutionalisoitunut, kaikissa sotilaallisissa toimissa ei välttämättä ole kyse turvallisuudesta.⁴⁴ Sotilaallisella sektorilla turvallistaminen tyypillisesti kohdistuu ulkoihin uhkatekijöihin. Tällöin sotilaallinen turvallisuus on tasapainoilua ja vuoropuhelua todellisen ja kuvitellun välillä. Toisaalta on otettava huomioon potentiaalinen todellinen aseellinen hyökkäys ja valtion sotilaallinen puolustuskyky, ja toisaalta taas kunkin osapuolen aikomukset ja havainnot toisen osapuolen sotilaallisesta kyvykkyydestä vaikuttavat myös päätöksentekoon. Sotilaallisen voiman ja turvallistamisen välillä ei kuitenkaan ole automaattista korrelaatiota. Tyypillisesti demokratiat eivät pelkää toisten demokratioiden merkittävääkään sotilaallista voimaa.⁴⁵ Sotilaallinen sektori tyypillisesti operoi omalla logiikallaan ja omilla ehdoillaan, mutta silloin kun sotilaallisesta voimankäytöstä puhutaan kansainvälisten suhteiden tasolla, sotilaallinen sektori on erittäin tiiviisti linkittynyt poliittiseen sektoriin ja sen toimiin.⁴⁶

Poliittiselle sektorille kuuluvat käskyvaltaan, tunnustamiseen ja hallinnon asemaan liittyvät suhteet. Poliittisessa turvallisuudessa on siis kyse sosiaalisen järjestyksen rakenteellisesta vakaudesta ja sen ytimessä on valtion suvereniteetin turvallisuus. Poliittinen uhka liittyy usein tunnustuksen, tuen tai legitimitetin antamiseen tai kiistämiseen. Uhka voi valtion rakenteiden lisäksi kohdistua myös yleisellä tasolla kansainväliseen yhteisöön tai kansainväliseen lakiin. Esimerkiksi ihmisoikeuksien turvallistaminen kuuluu poliittisen turvallisuuden sektorille. Poliittisen sektorin ongelmana onkin sen laaja-alaisuus: viime kädessä kaiken turvallisuuden voi tulkita olevan poliittista ja turvallistaminenkin on poliittinen teko. Tämän vuoksi poliittinen sektori muodostuukin oikeastaan kaikesta siitä, mikä ei sijoitu sotilaalliselle, yhteiskunnalliselle, taloudelliselle tai ympäristösektorille.⁴⁷

Taloudelliselle sektorille kuuluvat kaupankäyntiin, tuotantoon ja rahoitukseen liittyvät suhteet. Taloudellinen turvallisuus ylipäänsä on hyvin ristiriitainen ja politisoitu idea, mikä johtuu siitä, että tietty epäturvallisuus kuuluu elimellisenä osana kapitalistiseen talousjärjestelmään.⁴⁸

⁴³ Laitinen 1999, 146.

⁴⁴ Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 49.

⁴⁵ Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 51.

⁴⁶ Emt., 52.

⁴⁷ Emt. 141-142.

⁴⁸ Emt. 95.

Taloudellinen turvallisuus ei siis oikeastaan liity esimerkiksi yritysten toiminnan kannattavuuteen tai jatkuvuuteen. Sen sijaan taloudellisen turvallisuuden sektorille tyypillisiä ongelmia ovat valtion talouden ja sotilaallisen voiman ylläpidon suhde; vaara siitä, että valtion taloudellista riippuvuutta maailmanmarkkinoista pyritään hyväksikäyttämään poliittisen edun saavuttamiseksi; pelko maailmanmarkkinoiden lisäämästä epätasa-arvosta; ja pelko siitä, että maailmantalous kriisiytyy vakavasti. Taloudellisen sektorin referenttikohde voi olla valtion sijaan myös esimerkiksi yhteiskuntaluokka tai globaali talousjärjestelmä.⁴⁹ Taloudelliselle sektorille ominaista on voimakas läpäisevyys. Itseasiassa taloudellisesta turvallisuudesta puhuttaessa usein on viime kädessä kyse jonkin aivan muun sektorin selviytymisestä.⁵⁰

Yhteiskunnalliselle sektorille kuuluvat esimerkiksi kollektiiviseen identiteettiin liittyvät suhteet. Sektori liittyy tiiviisti poliittiseen sektoriin, mutta eroaa siitä kuitenkin selvästi. Tätä havainnollistaa esimerkiksi se, että usein valtion ja yhteisön rajat eivät ole yhtenäiset, vaan kansa jakautuu usean valtion alueelle. Valtio ja yhteiskunta eroavat toisistaan myös kansallisvaltioiden tapauksessa. Yhteiskunnallisen sektorin turvallisuudessa on kyse kansan ja yhteisön identiteetistä ja sen turvallisuudesta, ei rakenteiden turvallisuudesta tai sosiaaliturvasta.⁵¹ Yhteiskunnallisen sektorin tyypillisiä turvallisuusuhkia ovat pelko maahanmuuton aiheuttamasta yhteisön muuttumisesta; pelko siitä, että lähellä sijaitsevien tai muuten voimakkaiden valtioiden kulttuurit vähitellen syrjäyttävät ja tukahduttavat kansan tai valtion oman kulttuurin; ja pelko yhteisen identiteetin hajoamisesta. Yhteiskunnallisella sektorilla turvallisuuden referenttikohdeena on siis itsensä jonkinlaiseksi yhteisöksi mieltävä joukko ihmisiä. Yhteisön koko ja ilmenemismuoto voivat vaihdella paljonkin.⁵² Tämän perustansa vuoksi alueellinen ulottuvuus on tyypillistä yhteiskunnallisen sektorin turvallisuudelle⁵³.

Ympäristösektorille kuuluvat ihmistoiminnan ja planeetan biosfäärin väliset suhteet. Ympäristösektorille on tyypillistä se, että siihen liittyy sekä poliittinen, että tieteellinen agenda. Tieteellinen agenda tyypillisesti syntyy poliittisten toimijoiden ulkopuolella tutkimuslaitoksissa ja järjestöissä. Se luo kokonaiskuvan ympäristöongelmista, jotka saattavat vaarantaa koko ihmiskunnan tulevaisuuden. Poliittinen agenda puolestaan syntyy valtioissa ja valtioiden välisissä suhteissa julkisissa päätöksentekoprosesseissa ja poliittisessa agendassa on pikemminkin kyse siitä, miten ympäristöongelmiin pitäisi reagoida. Tämän vuoksi poliittinen agenda heijastelee ympäristön politisoitumista ja turvallistamista.⁵⁴ Ympäristösektori on

⁴⁹ Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 98, 100.

⁵⁰ Emt., 116.

⁵¹ Emt., 119-120.

⁵² Emt., 121, 123.

⁵³ Emt., 126.

⁵⁴ Emt., 71-72.

turvallisuuden sektoreista uusin ja se on analyttisesti haastava, koska sille sijoittuvat asiat vaihtelevat hyvin paljon.⁵⁵ Referenttikohde voi olla paitsi ylipäänsä ympäristö tai sen osanen, kuten esimerkiksi tietty vesistö, metsätyyppi tai yksittäinen eläinlaji, itsessään, mutta myös ihmiskunta ja sivilisaatio tai sen elintaso kokonaisuutena. Lisäksi ympäristösektorille tyypillistä on se, että samat turvallistavat toimijat voivat myös pyrkiä estämään muiden toimijoiden turvallistamisyrittäjiä varsinkin aktiivisesti.⁵⁶

2.3. Turvallistaminen

Turvallistamisen voidaan katsoa olevan politisoimisen äärimmäinen muoto. Periaatteessa mikä tahansa asia tai ilmiö on mahdollista politisoida tai turvallistaa, mutta olosuhteet määrittävät turvallistamisen onnistumisen. Saman asian politisoiminen tai turvallistaminen myös vaihtelee maasta ja ajasta toiseen. Turvallisuus on se keino, jonka avulla voi siirtyä vakiintuneiden sääntöjen ja toimintamallien ulkopuolelle ja esittää asia joko poikkeuksellisen poliittisena asiana tai politiikan ulkopuolisena asiana. Turvallistetun asian argumentoidaan olevan tärkeämpi kuin muiden ja se esitetään keskeisenä prioriteettina. Turvallistamisessa ei kuitenkaan ole kyse uhan todellisuudesta tai todennäköisyydestä, vaan turvallisuus on itseään tuottava prosessi, sillä nimenomaan jonkin asian esittäminen uhkana on turvallistamista, ei niinkään uhan todellinen olemassaolo.⁵⁷

Laajankin turvallisuuskäsitteen ydin löytyy turvallisuuden sotilaallis-poliittisesta käsityksestä. Turvallisuuskäsitteen määrittelemisen on tärkeää, jotta voidaan välttyä luokittelemasta kaikki turvallisuudeksi. Kansainvälisten suhteiden kentällä turvallisuudessa on ennen kaikkea kyse selviytymisestä. Turvallisuuskysymys on asia, jonka turvallistava toimija olettaa olevan uhka sellaisen referenttikohteen selviytymiselle, jolla katsotaan olevan oikeus selviytyä. Referenttikohde voi olla muutakin kuin valtio, esimerkiksi kansa, sademetsä tai moderni liberaali talousjärjestelmä. Koska selviytymisen näkökulma sisältää aina ajatuksen kriittisestä pisteestä, jonka jälkeen on liian myöhäistä toimia, tällaista selviytymiseen liittyvää kysymystä ei voida jättää normaalien poliittisten menettelytapojen varaan. Tämän vuoksi turvallistava tekijä vaatii oikeutta käyttää poikkeuksellisia keinoja tai kiertää normaaleja sääntöjä turvallisuuden takaamiseksi.⁵⁸ Tämä turvallisuusuhan luonne oikeuttaa poikkeuksellisten keinojen käytön uhkaan vastaamiseksi. Tämän vuoksi turvallisuutta hyödyntämällä on mahdollista legitimoita voimankäyttöä tai esimerkiksi ottaa käyttöön hätäkeinoja.⁵⁹

⁵⁵ Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 74.

⁵⁶ Emt. 75-77.

⁵⁷ Emt., 23-24.

⁵⁸ Buzan & Wæver 2003, 71.

⁵⁹ Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 21.

Eksistentiaalisen uhan ja käytettävien hätäkeinojen määritelmä riippuu tarkasteltavasta turvallisuuden sektorista. Esimerkiksi sotilaallisella sektorilla referenttikohde on useimmiten valtio, jonka olemassaolon turvaaminen edellyttää sotilaallisen voiman käyttöä. Kaikki sotilaallisen voiman käyttö ei kuitenkaan liity kansalliseen turvallisuuteen, sillä etenkin edistyneiden demokratioiden armeijat hoitavat usein myös esimerkiksi rauhanturvaamiseen liittyviä sotilaallisia tehtäviä maailmalla, vaikka niihin ei liitykään eksistentiaalista uhkaa. Poliittisella sektorilla uhka kohdistuu periaatteisiin, kuten valtion suvereniteettiin tai ideologiaan. Referenttikohde voi olla myös ylikansallinen toimija, kuten esimerkiksi EU. Taloudellisella sektorilla referenttikohdeiden ja eksistentiaalisten uhkien nimeäminen ei ole aivan yksioikoista, sillä markkinataloudessa yritysten oletetaan nousevan ja kaatuvan eikä sen puitteissa turvallistamista juuri tapahdu. Kansantalous voi olla uhattuna, mutta tällöin uhka yleensä liittyy muuhun turvallisuuskontekstiin, kuten sotaan. Referenttikohde voi olla myös ylikansallinen tekijä, kuten globaalit markkinat. Yhteiskunnallisella sektorilla referenttikohdeita ovat kollektiiviset identiteetit, kuten kansat ja uskonnot. Turvallistaminen riippuu kuitenkin kollektiivisen identiteetin avoimuudesta. Toiset identiteetit turvallistavat esimerkiksi kilpailevan identiteetin herkemmin kuin toiset. Ympäristösektorilla mahdollisten referenttikohdeiden määrä on hyvin suuri ja vaihtelee suhteellisen konkreettisista asioista, kuten yksittäisen lajin tai elinympäristön selviytymisestä, laajaskaalaisiin asioihin, kuten ilmaston ja biosfäärien säilymiseen. Useimmiten pohjalla on huoli ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristöön.⁶⁰

Turvallistamista voi tutkia tarkastelemalla diskurssia ja poliittista toimintaa. Turvallistaminen on intersubjektivistista olemassaoloa uhkaavan uhkakuvan luomista, joka on siinä määrin huomattavaa, että sillä on oleellisia poliittisia vaikutuksia. Turvallistamisen määritelmä ei täyty ainoastaan sääntöjen ja tapojen rikkomisella tai olemassaoloa uhkaavan asian toteamisella, vaan sillä, että olemassaoloa uhkaava asia legitimoitii sääntöjen ja tapojen rikkomisen.⁶¹ Onnistuneella turvallistamisella on siis kolme osatekijää: olemassaoloa uhkaava asia, poikkeuksellisiin toimiin ryhtyminen uhan torjumiseksi, ja sääntöjen rikkomisesta aiheutuneet vaikutukset muihin toimijoihin. Turvallistamisessa on kyse tietynlaisesta retorisestä rakenteesta, joka korostaa uhkaan vastaamisen tärkeyttä tai olemassaoloa uhkaa lakata. Tällaista retorista rakennetta tarkastelemalla on mahdollista nostaa esiin turvallistamisen prosesseja erityisesti niillä turvallisuuden sektoreilla, joilla turvallistamispuheen tunnistaminen ei ole niin suoraviivaista kuin esimerkiksi sotilaallisella sektorilla. Retorisen rakenteen tarkastelussa on siis kyse puheaktista ja sen tutkimisesta.⁶²

⁶⁰ Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 22-23.

⁶¹ Emt., 25.

⁶² Emt., 26.

Buzanin ja Wæverin turvallisuuskäsitys on konstruktivistinen, sillä teorian tarkoituksena ei ole tarkastella uhkakuvien todennäköisyyttä tai todellisuutta, vaan turvallisuus on ominaisuus, jonka turvallistavat tekijät yhdistävät valitsemaansa asiaan ja esittävät sitten politiikan areenalla turvallisuuskysymyksenä, johon vastaaminen edellyttää poikkeuksellisia toimia⁶³. Turvallistaminen ja turvallistamisen hyväksyminen ovat aina poliittinen valinta⁶⁴. Teorian konstruktivismi näkyy myös siinä, että Kööpenhaminan koulukunnan mukaan kieli ei vain kuvaa todellisuutta, vaan osaltaan luo sitä. Kielen kautta luodaan siis myös turvallisuustodellisuutta, sillä turvallisuus ei ole olemassa itsenäisesti, vaan se rakentuu jokaisessa ymmärtämisen tapahtumassa sekä yksilöllisesti, että kollektiivisesti. Merkittävää turvallisuuden tarkastelussa on se, mitä käsitteitä, mielikuvia ja tunteita aktivoituu sanasta turvallisuus. Turvallisuuskäsitys onkin painottunut entistä yksilöllisempään ja yhteisöllisempään suuntaan perinteisen valtio- ja armeijakeskeisyyden sijaan.⁶⁵

Kansallista turvallisuutta ei kuitenkaan kannata Buzanin, Wæverin ja de Wilden mukaan idealisoida, sillä se antaa vallonpitäjille mahdollisuuden käyttää hyväksi uhkakuvia sisäpoliittisen agendan ajamiseen ja se vaientaa oppositiota ja vähentää demokraattista kontrollia. Turvallisuutta ei siis voida nähdä yksioikoisesti hyvänä asiana, vaan itseasiassa epäonnistumisena asioiden hoitamisessa normaaleja poliittisia reittejä pitkin. Idealistisessa tilanteessa politiikan pitäisi pystyä vastaamaan kaikkiin tilanteisiin ilman, että asia turvallistetaan ja tartutaan poikkeuksellisiin keinoihin. Turvallistaminen voi kuitenkin olla houkuttelevaa, koska sen avulla voidaan muita poliittisia keinoja helpommin herätellä huomiota esimerkiksi ympäristöongelmiin. Pitkällä tähtäimellä turvallistamisen purkaminen ja asioiden käsittely tavanomaisia poliittisia reittejä pitkin on kuitenkin paras vaihtoehto.⁶⁶

On huomattava, että merkittävä osa turvallistamisprosesseista tapahtuu alueellisessa viitekehysessä. Nämä alueet muodostavat verrattain kestävä ja globaalista tasosta erillisen turvallistamisen ja turvallistamisen purkamisen tason. Jokaista tasoa tulee tarkastella itsessään sekä vuorovaikutuksessa muiden kanssa.⁶⁷

2.4. Alueelliset turvallisuuskompleksit

Tässä tutkielmassa sovellan erityisesti Barry Buzanin ja Ole Wæverin teoriaa alueellisista turvallisuuskomplekseista. Alueellisten turvallisuuskompleksien teoria jatkaa Kööpenhaminan koulukunnan perinteitä ja syventää turvallisuuden alueellisten rakenteiden analyysia. Alueellisten turvallisuuskompleksien teoriaa voi soveltaa sekä koko kansainvälisen

⁶³ Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 204.

⁶⁴ Emt., 29.

⁶⁵ Laitinen 1999, 97-99.

⁶⁶ Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 29.

⁶⁷ Buzan & Wæver 2003, 44.

järjestelmän tarkasteluun, että tiettyjen alueiden tutkimukseen⁶⁸. Turvallisuuskompleksin ideana on selittää ja ennustaa kestävien alueellisten turvallisuussuhteiden muodostumista. Sitä hyödyntämällä on myös mahdollista ulottaa analyysi laajempaan turvallisuuden tarkasteluun⁶⁹. Alueelliset turvallisuuskompleksit ovat kestäviä, mutta eivät pysyviä rakenteita ja ne ovat osa kansainvälistä anarkista järjestelmää. Komplekseissa on kyse erityisesti kompleksien sisällä olevien valtioiden välisistä turvallisuussuhteista.⁷⁰

Kansainvälisen turvallisuuden rakenne siis muodostuu alajärjestelmistä, joissa turvallisuuteen liittyvä kanssakäyminen on ennen kaikkea alueen sisäistä. Valtiot pelkäävät naapureitaan ja liittoutuvat muiden lähialueen maiden kanssa. Useimmiten alueen rajat ovat maantieteellisesti rajattuja, ja rajoilla kanssakäyminen on joko vähäistä tai rajan muodostaa eristävä valtio, joka toimii yhtä lailla kaikissa ympäröivissä turvallisuuskomplekseissa, mutta ei kuitenkaan ole riittävän merkittävä yhdistääkseen turvallisuuskompleksit itsensä ympärille.⁷¹

Anarkisesti rakentuneessa kansainvälisessä järjestelmässä alueelliset turvallisuuskompleksit muodostavat alarakenteen, jonka avulla voidaan selittää, kuinka suurvaltojen globaali dynamiikka käytännössä toimii kansainvälisessä järjestelmässä. Tämän vuoksi alueellisten turvallisuuskompleksien teoria on monesti yhdisteltävissä useimpien realismiin ja liberalismiin pohjautuvien teorioiden kanssa. Toisaalta alueellisten turvallisuuskompleksien teorialla, kuten Kööpenhaminan koulukunnan teoretisoinnilla ylipäänsä, on myös konstruktivistinen pohja, sillä teorian mukaan turvallisuuskompleksien muodostuminen ja toiminta riippuvat vihollisuuden ja kumppanuuden rakenteista järjestelmän yksiköiden välillä. Tämän vuoksi alueelliset järjestelmät ovat riippuvaisia toimijoiden tulkinnoista ja teoista, eivät vain vallan ja voiman materiaalisesta jakautumisesta.⁷² Alueellisten turvallisuuskompleksien teoria on ammentaakin sekä materiaalisista, että konstruktivistisista lähestymistavoista. Se sijoittuu lähelle neorealismia siinä mielessä, että se soveltaa ajatuksia rajatusta alueellisuudesta ja vallan jakautumisesta. Toisaalta taas teoria keskittyy poliittisiin prosesseihin, jotka konstituivat turvallisuutta. Sen mukaan vallan jakautuminen ja vihollisuus ja kumppanuus ovat itsenäisiä muuttujia, eikä järjestelmän napaisuus ennalta määrää valtioiden välisiä turvallisuussuhteita. Teorian mukaan monet tekijät voivat vaikuttaa turvallistamisprosesseihin, eivät vain materiaaliset seikat.⁷³

⁶⁸ Buzan & Wæver 2003, 40.

⁶⁹ Laitinen 1999, 141.

⁷⁰ Emt., 144.

⁷¹ Buzan & Wæver 2003, 41.

⁷² Emt., 40.

⁷³ Emt., 4.

Buzan ja Wæver esittävät, että dekolonisaation ja kylmän sodan päättymisen myötä turvallisuuden käsite on ollut murroksessa. Maailmanpolitiikan bipolaarisuuden päättymisen jälkeen alueellisen tason turvallisuus on noussut aikaisempaa keskeisemmäksi kansainvälisen politiikan ilmiöksi, kun valtioiden liikkumatila kansainvälisen politiikan kentällä on lisääntynyt. Alueellisten turvallisuuskompleksien teorialla voidaan ymmärtää ja tarkastella tätä uutta rakennetta, vallan tasapainoa ja alueellisten ja globaalien tasojen suhdetta. Globaalien suurvaltojen vallankäytön vaikutukset voivat olla maailmanlaajuisia, mutta tämän tason alapuolella on suuri joukko alueellisia suurvaltoja, joiden keskeinen turvallisuusympäristö muodostuu lähialueen muista valtioista. Näin ollen turvallisuuden keskinäisriippuvuus ja turvallistamisprosessit ovat voimakkaampia alueellisten kompleksien sisällä, kuin lähialuetta kaukaisempien toimijoiden kanssa.⁷⁴ Esimerkiksi Suomen turvallisuusympäristön kannalta Ruotsi on huomattavasti merkittävämpi tekijä kuin vaikkapa Brasilia tai Intia, jotka kuitenkin ovat globaalilla tasolla Ruotsia huomattavasti merkittävämpiä toimijoita.

Alueellisten turvallisuuskompleksien teoria perustuu analyysin eri tasojen erottamiseen. Analyysin tasot ovat yksiköiden taso eli valtioiden tai muiden analysoitavien verrattain itsenäisten toimijoiden sisäinen taso ja alueellinen taso eli maantieteellisesti rajattu joukko yksiköitä, joka muodostaa oman rakenteensa, mutta ei kuitenkaan muodosta itsenäistä toimijaa. EU muodostaa tähän jossain määrin ongelmallisen poikkeuksen, jonka voidaan tulkita kuuluvan kummallekin edellä mainituista tasoista. Näiden kahden tason lisäksi on globaali taso. Alueellisen tason erottaminen globaalista tasosta ei ole aivan yksinkertaista. Vallitseva näkemys kansainvälisen politiikan tutkimuksen parissa kuitenkin on, että globaali taso on makrotason järjestelmä, joka muovaa ja ohjaa yksiköiden toimintaa järjestelmässä.⁷⁵

Globaali, alueellinen ja paikallinen taso ovat siis näkökulmia, joita on mahdollista käyttää analyttisinä välineinä. Niiden avulla on mahdollista arvioida, ovatko turvallistetut uhat pääasiassa sisäisiä, alueellisia vai ovatko ne järjestelmän tasolla. Buzanin ja Wæverin mukaan näiden eri tasojen huomioiminen on avain globaalien turvallisuusrakenteen ymmärtämiseen.⁷⁶ Vaikka alueellisten turvallisuuskompleksien teoria keskittyy nimensä mukaisesti alueelliseen tasoon, teoria huomioi turvallisuuden tasoina myös globaalien, alueiden välisen ja paikallisen tason. Turvallistamisprosessit voivat olla myös globaaleja, mutta paikalliset ja alueelliset reaktiot ja vaikutukset voivat vaihdella suuresti. Regionalistisen tulkinnan haasteena ovat tilanteet, joissa globalisaatio itsessään turvallistetaan uhaksi, kuten on käynyt esimerkiksi Venäjällä.⁷⁷

⁷⁴ Buzan & Wæver 2003, 3-4.

⁷⁵ Emt., 27-28.

⁷⁶ Emt., 13.

⁷⁷ Ibid.

Alueellisten turvallisuuskompleksien teoria tarjoaa analyttisiä välineitä kansallisen turvallisuuden ja globaalin turvallisuuden välisen maaston tutkimiseen. Buzanin ja Wæverin mukaan kansallinen turvallisuus ei itseasiassa ole itsessään relevantti analyysin taso, sillä valtion turvallisuus on suhteellista eikä sitä voida pitää itsenäisenä ympäröivästä maailmasta. Globaalista turvallisuudesta puolestaan on vaikea esittää kovin kattavaa analyysia, sillä globaali turvallisuus on ylimalkaista eikä se kovin hyvin heijastele yksittäisten valtioiden todellisuutta. Alueellisen tason tutkimus pystyy täyttämään juuri tämän puutteen näiden analyysimallien välillä. Se ottaa huomioon turvallisuuden alueelliset olosuhteet ja erot sekä yksiköiden näkökulman, mutta nivoo myös globaalin tason mukaan analyysiin.⁷⁸ Teorian anti on myös siinä, että se huomioi sellaiset valtiot tai toimijat, jotka ovat rakenteellisesti merkittäviä, mutta vain alueellisella tasolla.

2.4.1. Turvallisuuskompleksin muodostuminen

Kylmän sodan jälkeisessä maailmassa alueellisuus on saanut entistä voimakkaamman sijan kansainvälisissä suhteissa ja turvallisuudessa. Bipolaarisen järjestelmän romahdus poisti kansainvälisten suhteiden kentältä globaalin määrittävän voiman. Ideologinen kilpailu ei enää motivoi suurvaltoja ja ne ovat aiempaa vähemmän kiinnostuneita ryhtymään poliittisiin toimiin, elleivät niiden ovat edut sitä nimenomaisesti vaadi. Samanaikaisesti perinteisten suurvaltojen ulkopuolisten alueiden ja valtioiden valta ja voimat kasvavat niin teollisuudessa, sotilasmahdissa kuin poliittisessä painoarvossakin. Globaalin tason johtajuus ylipäänsä on heikkoa, ja alueet rakentavat ja määrittävät sisäisen voiman tasapainonsa aiempaa enemmän itsenäisesti.⁷⁹

Turvallisuuskompleksit ovat alueita, jotka muodostuvat, kun niitä tarkastellaan ensisijaisesti turvallisuuden näkökulman kautta. Buzanin ja Wæverin mukaan analyysin perustaminen kulttuurisiin, maantieteellisiin tai historiallisiin rajoihin ei toimi, jos tarkoituksena on pyrkiä määrittelemään alueita ensisijaisesti turvallisuuden käytäntöjen kautta, vaikka turvallistavien tekijöiden tarkastelussa tämä lähtökohta voikin toimia. Turvallisuuskompleksit eivät välttämättä muodosta aluetta muussa mielessä eivätkä ne ole riippuvaisia muista alueen määritelmistä.⁸⁰

Alueellinen turvallisuuskompleksi muodostuu vuorovaikutuksessa anarkisen järjestelmän ja sitä seuraavan vallan tasapainon kanssa ja toisaalta myös maantieteellisten etäisyyksien paineen kanssa. Turvallisuuskompleksia määrittävät vihollisuuden ja kumppanuuden melko

⁷⁸ Buzan & Wæver 2003, 43.

⁷⁹ Buzan, Wæver & de Wilde 1998, 9.

⁸⁰ Buzan & Wæver 2003, 43-44.

pysyvät rakenteet, jotka muodostavat alueellisesti rajattuja turvallisuuden keskinäisriippuvuuden rakenteita. Historialliset tekijät, kuten pitkään jatkuneet etniset konfliktit tai yhteinen kulttuuritausta, vaikuttavat turvallisuuskompleksin luonteeseen. Maantieteellinen läheisyys vaikuttaa vahvasti turvallisuuteen, sillä monet uhkatekijät vaikuttavat rajatulla alueella. Maantieteellisen läheisyyden vaikutus on suurinta turvallisuuden sotilaallisella, poliittisella, yhteiskunnallisella ja ympäristösektorilla. Taloudellisella sektorilla merkitys sen sijaan on vähäisempi.⁸¹

Yksiköiden valta vaikuttaa turvallisuuden alueelliseen keskittymiseen. Supervalloilla on niin laajat intressit ja suuret voimavarat, että ne voivat toimia ja käyttää valtaansa maailmanlaajuisesti. Supervallat suurelta osin ylittävätkin maantieteelliset rajoitukset turvallisuussuhteissaan. Tämän vastakohta on puolestaan valtio, jolla on vain rajoitetusti valtaa, eikä sen valta ulotu lähialueiden ulkopuolelle. Niinpä turvallisuusintressitkin ovat tässä tapauksessa useimmiten hyvin alueellisia. Pienet valtiot ovat usein tiukasti sidoksissa alueelliseen turvallisuuskompleksiinsa, kun taas suuret ja voimakkaat valtiot ulottavat vaikutusvaltansa myös ympäröiville alueille. Pienet valtiot saattavat toki turvallistaa uhkia, jotka tulevat kauempaa kuin lähialueilta, mutta tällaiset tilanteet eivät yleensä luo turvallisuuden keskinäisriippuvuutta.⁸²

Läpäisemisen mekanismi yhdistää kansainvälisen vallan tasapainon tason alueellisten turvallisuuskompleksien dynamiikkaan. Läpäiseminen tapahtuu esimerkiksi tilanteessa, jossa ulkopuoliset supervallat asettuvat tukemaan alueellisen konfliktin osapuolia.⁸³ Eräs alueellisten turvallisuuskompleksien teorian tarkoituksista on kuitenkin vastustaa suurvaltojen merkityksen liiallista korostamista ja antaa paikallisille tekijöille niille kuuluva rooli ja painoarvo turvallisuusanalyysissä. Alueellisen turvallisuuskompleksin tyypillisin muoto on yhdistelmä kilpailua, vallan tasapainoa ja liittoumia tietyn alueen sisällä. Lisäksi ulkopuolisten valtojen läpäisemisen vaikutukset muovaavat turvallisuuskompleksia. Useimmiten konfliktit pohjautuvat alueen sisäisiin syihin, eivätkä ulkopuoliset vallat pysty määrittelemään ja uudelleenjärjestämään aluetta ja laukaisemaan konfliktia. Tämän vuoksi analyysi etenee parhaiten, kun se aloitetaan paikalliselta tasolta ja laajennetaan koskemaan myös globaaleja tekijöitä. Vihollisuuden ja kumppanuuden taustat ovat yleensä yhdistelmä historiallisia, poliittisia ja materiaalisia tekijöitä, ja tämän vuoksi ne ovat yleensä kestäviä eivätkä maailmanpolitiikan suuretkaan muutokset niitä juuri heilauta.⁸⁴

⁸¹ Buzan & Wæver 2003, 45-46.

⁸² Emt., 46.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Emt., 46-47.

Alueellinen turvallisuuskompleksi ei ole näkökulma, jonka läpi voidaan tarkastella mitä hyvänsä maiden ryhmää. Jotta valtioiden ryhmä muodostaisi alueellisen turvallisuuskompleksin teorian tarkoittamalla tavalla, valtioiden on oltava turvallisuuden suhteen keskinäisriippuvaisia siinä määrin, että ne muodostavat joukon, joka erottuu ympäröivistä turvallisuuskomplekseista. Alueelliset turvallisuuskompleksit määrittyvät kansainvälisen järjestelmän alarakenteiksi, joilla on sisäinen turvallisuuden keskinäisriippuvuus ja jotka toisaalta ovat turvallisuuden suhteen välinpitämättömiä kompleksia ympäröivistä yksiköistä.⁸⁵

2.4.2. Turvallisuuskompleksi analyysin välineenä

Buzan ja Wæver huomauttavat, että alueellinen turvallisuuskompleksi poikkeaa alueiden diskursiivisesta rakentumisesta. Toimijoiden alueelliset diskurssit ovat osa toimijoiden poliittista toimintatapaa, eikä toimijoiden käsitys alueesta aina vastaa alueellista turvallisuuskompleksia. Buzanin ja Wæverin teorian lähestymistapa rakentuu ensisijaisesti turvallisuuden ympärille. Alueellinen turvallisuuskompleksi on ensisijaisesti analyttinen käsite. Turvallisuuskompleksit rakentuvat sosiaalisesti siinä suhteessa, että ne ovat riippuvaisia toimijoiden turvallisuuskäytännöistä. Toisin sanoen turvallisuuskompleksit ovat riippuvaisia siitä, mitä ja keitä ne turvallistavat, ja tämän vuoksi alueet saattavat muuttua. Analyysin painopiste on toimijoiden turvallisuuskäytännöissä ja turvallisuuskäytännöissä, ei niinkään alueellisissa diskursseissa ja käytännöissä. Alueelliset käytännöt toki limittyvät analyysiin, mutta ne eivät ole sen lähtökohtana. Lisäksi Buzan ja Wæver huomauttavat, että turvallisuuskompleksit ovat vastavuoroisesti toisensa poissulkevia. Niiden välissä voi olla eristäviä valtioita, jotka eivät varsinaisesti kuulu kompleksiin. Globaalien toimijoiden valta ja vaikutus alueen toimintaan taas on analyysin eri tasolla. Nämä rajanvedot voivat aiheuttaa ongelmia, mutta nämä ovat juuri niitä tapauksia, joita teorian avulla voidaan nostaa esiin. Hankala rajanveto saattaa johtua esimerkiksi eristävästä valtiosta tai vallan asymmetriasta, jolloin lähellä sijaitseva suurvalta vaikuttaa voimakkaasti turvallisuuskompleksiin.⁸⁶

Alueelliset turvallisuuskompleksit konstituivat sosiaalista todellisuutta, joka usein on enemmän kuin osiensa summa. Vaikka alueellinen turvallisuuskompleksi ei voi olla olemassa ilman valtioita ja niiden heikkouksia, kanssakäymisen tulemat olisivat erilaisia, jos olemassa ei olisi alueellista turvallisuuskompleksia. Alueellinen turvallisuuskompleksi itsessään ei ole syy, vaan rakenne, joka muovaa ja sovittelee yksiköidensä toimia ja kanssakäymistä.⁸⁷

⁸⁵ Buzan & Wæver 2003, 47-48.

⁸⁶ Emt., 48-49.

⁸⁷ Emt., 50-51.

Alueellisten turvallisuuskompleksien teoria jaottelee analyysin neljään eri tasoon. Nämä tasot ovat

- alueen valtioiden sisäisen taso ja erityisesti sisäiset heikkoudet, sillä nämä heikkoudet vaikuttavat siihen, millaisia turvallisuusuhankeja valtiolle muodostuu;
- alueen sisäiset valtioiden väliset suhteet, joiden perusteella alueellinen turvallisuuskompleksi muodostuu;
- alueen kanssakäyminen ympäröivien alueiden kanssa, joka on oletusarvoisesti varsin rajallista, sillä turvallisuuskompleksi määrittyy sen mukaan, että sisäinen kanssakäyminen on tärkeämpää (tämä taso on kuitenkin merkittävä, jos turvallisuuden keskinäisriippuvuussuhde on murroksessa, sekä tapauksissa, joissa turvallisuuskompleksin läheisyydessä sijaitsee kompleksi, jonka osana on globaali suurvalta, sillä tällaisissa tilanteissa alueiden välille voi muodostua voimakkaita yhdensuuntaisia linkityksiä); ja
- globaalien suurvaltojen vaikutus alueeseen ja erityisesti globaalien ja alueellisten turvallisuusrakenteiden välinen suhde.⁸⁸

Yhdessä nämä neljä tasoa muodostavat alueellisen turvallisuuden rakenteen. Buzan ja Wæver huomauttavat, että teoria hyväksyy myös alueellisten turvallisuuskompleksien sisäiset alakompleksit. Alakompleksin määritelmä on sama kuin alueellisten turvallisuuskompleksin sillä erotuksella, että alakompleksi on selkeästi osa laajempaa turvallisuuskompleksia. Alakompleksilla on oma erottuva turvallisuusrakenteensa, joka on silti osa laajempaa rakenteen kokonaisuutta, joka muodostaa alueellisen turvallisuuskompleksin. Teorian tasolla alakompleksien hyväksyminen vähentää teorian soveltamisen ongelmia.⁸⁹

2.4.3. Turvallisuuskompleksin rakenne ja tyypit

Alueellisen turvallisuuskompleksin perusrakenne sisältää neljä elementtiä:

- rajat, jotka erottavat turvallisuuskompleksin sitä ympäröivistä alueista;
- anarkinen rakenne, joka tarkoittaa sitä, että turvallisuuskompleksin pitää muodostua vähintään kahdesta itsenäisestä yksiköstä;
- polaarisuus, joka määrittää vallan jakautumisen yksiköiden kesken; ja
- sosiaalinen rakenne, joka määrittää vihollisuuden ja kumppanuuden kaavat yksiköiden kesken.⁹⁰

Näiden elementtien yhteisvaikutus määrittää turvallisuuskompleksin muodon. Yhteisistä elementeistä huolimatta turvallisuuskompleksit voivat kuitenkin poiketa toisistaan hyvinkin

⁸⁸ Buzan & Wæver 2003, 51.

⁸⁹ Emt., 51-52.

⁹⁰ Emt., 53.

paljon. Turvallisuuskompleksit eivät myöskään ole pysyviä. Turvallisuuskompleksilla on kolme mahdollista kehityskulkua. Joko se pysyy rakenteeltaan pääosin muuttumattomana; sisäiset muutokset anarkisessa rakenteessa, polaarisuudessa tai vihollisuudessa ja kumppanuudessa muokkaavat sitä sisäisesti; tai se muuttuu ulkoisen vaikutuksen paineessa, jos turvallisuuskompleksin rajat ja sitä kautta yksiköt muuttuvat.⁹¹

Buzan ja Wæver erottelevat turvallisuuskompleksit tavallisiin ja keskittyneisiin. Tavallisissa turvallisuuskomplekseissa kaksi tai useampi valtio ja niissä on pääroolissa sotilaallis-poliittinen turvallisuusagenda. Kompleksin rakenne on aina anarkinen, ja polaarisuus määrittyy yksinomaan alueen sisäisesti. Polaarisuus voi vaihdella unipolaarisesta multipolaariseen. Unipolaarisuus tarkoittaa, että alueella on vain yksi alueellinen suurvalta eikä siellä ole globaalien tason suurvaltaa. Keskittyneillä turvallisuuskomplekseilla voidaan katsoa olevan kolme erilaista muotoa, joita yhdistää se, että alueen turvallisuusdynamikkaa määrittää toimija, joka on alueen sisäinen. Keskittynyt turvallisuuskompleksi voi olla unipolaarinen, jolloin valta keskittyy kansainväliselle suurvallalle (Venäjä IVY-maiden tapauksessa) tai supervallalle (Yhdysvallat Pohjois-Amerikan tapauksessa). Tämä tarkoittaa sitä, että globaalien tason valta dominoi aluetta siinä määrin, että valtiot, jotka muissa tapauksissa olisivat alueellisia suurvaltoja, kuten Ukraina tai Kanada, eivät ole suhteessa riittävän voimakkaita muodostamaan toista alueellista napaa. Kolmas keskittyneen turvallisuuskompleksin muoto on alue, joka on integroitunut ensisijaisesti instituutioiden kautta eikä yhden suurvallan ympärille. EU muodostaa tällaisen poikkeuksellisen alueen. EU on hieman ongelmallinen tapaus alueellisten turvallisuuskompleksien teorian kannalta. Tulkintatavasta riippuen EU:ta voi pitää pitkälle kehittyneenä valtioiden turvallisuusyhteisönä tai suurvaltana, joka on itsenäinen toimija globaalilla tasolla. Turvallisuuskompleksin määritelmän ydin kuitenkin on, että alueen valtiot turvallisavat toisensa. EU:ssa kehitys sen sijaan on voimakkaasti suuntautunut turvallisamisen purkamiseen eikä turvallisuus määritä EU:n jäsenmaiden kanssakäymistä, vaan kanssakäyminen ja kilpailu tapahtuu muiden teemojen puitteissa. Myös EU:n instituutiot asettavat kyseenalaiseksi, vallitseeko kansainvälistä anarkiaa enää alueella.⁹²

Alueellisten turvallisuuskompleksien empiiristä tarkastelua voi lähestyä esimerkiksi seuraavien kysymysten kautta. Onko joku toimijoista onnistuneesti turvallisannut jonkin kysymyksen? Millaisia asioita ja interaktioita turvallisattuun asiaan liittyy, vaarantaako turvallisuuskysymykseen liittyvä toiminta jonkin muun asia tai toimijan turvallisuuden ja

⁹¹ Buzan & Wæver 2003, 53.

⁹² Emt., 53-58.

millaisia vaikutuksia sillä on? Näiden avulla on mahdollista muodostaa kuva turvallisuushuolista, jotka liittyvät yhteen.⁹³

2.5. Venäjän alueellinen turvallisuuskompleksi

Kylmän sodan päättymisellä on ollut monella tapaa keskeinen vaikutus alueelliseen turvallisuuteen. Sen myötä supervaltojen välisen kilpailun aiheuttama paine poistui Euroopasta ja Neuvostoliiton romahtamisen myötä alueelle syntyi viisitoista uutta valtiota ja uusi alueellinen turvallisuuskompleksi. Kun ideologinen vastakkainasettelu ja Neuvostoliiton valta poistuivat maailmanpolitiikan kentältä, myös suurvaltojen kolmannen maailman turvallisuuskomplekseihin kohdistama paine helpotti ja muutti muotoaan. Lisäksi kylmän sodan päättyminen paljasti turvallisuusagendan laajenemisen ei-sotilaallisiin asioihin ja toimijoihin ja osittain myös vahvisti tätä prosessia.⁹⁴

Buzanin ja Wæverin mukaan Venäjä muodostaa yhdessä entisten neuvostotasavaltojen kanssa oman turvallisuuskompleksinsa. Kylmän sodan jälkeen Euroopassa häilyi mahdollisuus siitä, että myös Venäjä ja entiset neuvostotasavallat yhdistyisivät yhteen suureen eurooppalaiseen alueelliseen turvallisuuskompleksiin, mutta Venäjän kehitys johti kuitenkin oman turvallisuuskompleksin muodostumiseen. Euroopan kahden suurvallan Venäjän ja EU:n maantieteellisen läheisyyden vuoksi turvallisuuskompleksien yhdistyminen voi kuitenkin tulevaisuudessa olla edelleen mahdollista. Buzanin ja Wæverin mukaan EU-Eurooppa ja Venäjän turvallisuuskompleksi muodostavatkin löyhän superkompleksin.⁹⁵

Venäjän ympärille keskittyvä turvallisuuskompleksi muodostuu Venäjästä sekä entisistä neuvostotasavalloista. Turvallisuuskompleksi jakautuu lisäksi neljään alakompleksiin, jotka ovat Baltian maat (Viro, Latvia ja Liettua), läntisimmät entiset neuvostotasavallat (Ukraina, Valko-Venäjä ja Moldova), Etelä-Kaukasus (Georgia, Armenia ja Azerbaidžan) ja Keski-Aasia (Kazakstan, Kirgisia, Uzbekistan, Turkmenistan ja Tadžikistan). Useimmille turvallisuuskompleksin valtioille turvallisuuskysymykset liittyvät ensisijaisesti muihin alakompleksin maihin sekä Venäjään. Alue muodostaa kuitenkin myös yhtenäisen turvallisuuskompleksin, sillä kaikkia valtioita yhdistävät Venäjä ja IVY. Lisäksi aluetta läpäisee yhteinen pyrkimys Venäjän toimien hillitsemiseen ja tasapainottamiseen.⁹⁶

Historiallisesti Venäjän alueellisen turvallisuuskompleksin rakentumista ovat määrittäneet Venäjän keisarikunnan muuttuvat rajat sekä alueen vaihtelevat yhteydet muihin alueisiin,

⁹³ Buzan & Wæver 2003, 73.

⁹⁴ Emt., 17-18.

⁹⁵ Emt., 343.

⁹⁶ Emt., 397.

erityisesti Eurooppaan⁹⁷. Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen Venäjä on määritellyt entiset neuvostotasavallat omaksi etupiirikseen. Osittain Venäjän on perustellut tätä halulla suojella valtioiden venäläisvähemmistöjä, osittain korostanut yhteisiä intressejä niin taloudessa kuin turvallisuudessakin. Nämä ”lähiulkomaat” muodostavat Venäjän sisäpolitiikan ja todellisen ulkopoliitiikan väliin oman kategoriansa.⁹⁸

2.5.1. Venäjän turvallisuuskompleksin tasot

Buzan ja Wæver kirjoittavat, että Venäjän keskeisin turvallisuusongelma *sisäpoliittisella tasolla* on Venäjän valtion identiteetin uhanalainen asema, joka johtuu kunnioitetun kansainvälisen aseman ja tunnustuksen puuttumisesta. Tämä ongelma kietoutuu tiiviisti myös alueelliseen ja globaaliin tasoon. Myös valtion ja kansan suhde Venäjällä on problemaattinen ja muodostaa sisäpoliittisen turvallisuusongelman. Kyse on siitä, että Venäjän väestön monietnisyys asettaa kansallisen identiteetin ja valtion ja kansan yhtenäisyyden ongelmalliseen valoon, ja kansallinen identiteetti hakee edelleen muotoaan monessa suhteessa. Myös muissa entisissä neuvostotasavalloissa on käyty läpi vastaavia ongelmia erityisesti venäläisvähemmistön vuoksi. Tyypillinen ratkaisu on ollut ajaa selkeän nationalistista linjaa ja korostaa valtion nimellisen kansan merkitystä. Poikkeuksen muodostaa Kazakstanin lähestymistapa, joka on pyrkinyt ottamaan suuren venäläisvähemmistön mukaan ulko- ja sisäpolitiikkaan.⁹⁹

Alueellisella tasolla turvallisuuskompleksia määrittää Venäjän keskeisyys. Venäjän tuki on elintärkeää sekä usein turvallisuuskompleksin valtioiden ulkoisten rajojen puolustamisen kannalta, että sisäpoliittisen hallinnan säilyttämisen kannalta. Joskin Venäjän puututtua ongelmatilanteisiin sitä usein syytetään ongelman jäädyttämisestä, jotta se voisi yrittää hyötyä ongelmatilanteesta, sen sijaan, että Venäjän yrittäisi aidosti ratkaista ongelman. Lisäksi useat alueen valtiot näkevät Venäjän oman turvallisuutensa uhkana, vaikkakin harva pyrkii suoraan vastaamaan tähän uhkaan. GUUAM-yhteistyö (Georgia, Ukraina, Uzbekistan, Azerbaidžan, Moldova) on yksi esimerkki siitä, että Venäjän tasapainottamista tunnustellaan ja kokeillaan. Venäjän ei pyri kontrolloimaan lähiulkomaita suurin sotilaallisin toimin¹⁰⁰, vaan sisäpoliittisella manipulaatiolla ja erityisesti taloudellisen riippuvuuden hyväksikäyttämällä. Toisaalta Venäjän kannalta lähiulkomaat ovat merkittäviä, sillä säilyttämällä vaikutusvaltansa entisissä neuvostotasavalloissa Venäjä voi pönkittää suurvaltastatustaan ja globaalia vaikutusvaltaansa. Lisäksi maat ovat tärkeitä suurten venäläisvähemmistöjen vuoksi ja

⁹⁷ Buzan & Wæver 2003, 397.

⁹⁸ Emt., 405.

⁹⁹ Emt., 405.

¹⁰⁰ Lähdeoteos on vuodelta 2003. Ukrainan kriisin voi katsoa muodostaneen tähän poikkeuksen, mutta päälinja näyttää edelleen olevan sotilaallisten keinojen välttäminen.

infrastruktuurin ja tuotantoketjujen kannalta sekä ulkoisten uhkien, kuten ympäristöuhkien, terrorismin ja epävakauksien, torjumisen vuoksi.¹⁰¹

Venäjän ympärille kietoutuneen laajan turvallisuuskompleksin *linkitykset muihin turvallisuuskomplekseihin* kohdistuvat ensisijaisesti Eurooppaan ja EU:hun. EU-Euroopan turvallisuuskompleksin ja Venäjän välillä keskeisimmät asiat olivat Buzanin ja Wæverin teoksen julkaisemisen aikaan Naton laajeneminen itään ja Baltian valtiot.¹⁰² Vuonna 2004 Viro, Latvia ja Liettua liittyivät sekä Natoon että EU:hun. Venäjän mielenkiinto ja vaikutustoiminta Baltian maihin ei sittemmin liene vähentynyt, mutta Baltia ei enää samalla tavalla ole kiistakapulana Venäjän ja EU:n välisissä suhteissa. Tällä hetkellä Ukrainan vuonna 2013 alkanut kriisi, Krimin anneksaatio ja Venäjän toimet Syyriassa ovat keskeisimpiä turvallisuusasioita Venäjän ja EU:n väleissä. Vuoden 2018 aikana Venäjän ja EU:n välit ovat kiristyneet entisestään niin sanotun Salisburyn tapauksen vuoksi. Myös Kiinalla on suhteellisen tärkeä rooli Venäjän turvallisuuskompleksin ulkopuolisissa suhteissa, mutta yleisesti ottaen turvallisuuskompleksin linkitykset itäiseen Aasian ovat heikot. Kiinan rooli Venäjän kumppanina tulee ilmi erityisesti Keski-Aasiassa, mutta suhde ei ole ongelmaton. Venäjä on myös perinteisesti ollut osallisena Lähi-idän politiikassa, mutta Neuvostoliton romahtamisen jälkeen Venäjän rooli alueella heikentyi merkittävästi. Toisaalta sittemmin Syyrian sota on kasvattanut Venäjän mielenkiintoa ja osallisuutta alueen tapahtumiin.¹⁰³

Venäjälle *globaali taso* on huomattavasti merkittävämpi kuin alueiden välinen. Tämä johtuu siitä, että Venäjän toiminnan keskeisimpiä tavoitteita on säilyttää asema globaalina suurvaltana. Toisin sanoen Venäjä haluaa säilyttää sananvaltansa globaalilla areenalla esimerkiksi YK:n turvallisuusneuvoston pysyvän paikan avulla ja vaalimalla erityisesti kahdenvälisiä suhteita Yhdysvaltojen kanssa. Venäjän näkökulmasta tässä on kyse myös kansainvälisen politiikan rakenteesta. Globaalilla tasolla Venäjä on johdonmukaisesti korostanut multipolaarisuutta ja vastustanut Yhdysvaltojen johtavaa asemaa. Näiden globaalien tason tavoitteiden vuoksi myös sotilaallinen potentiaali ja ydinase ovat Venäjälle merkittäviä asioita, joista se ei ole valmis luopumaan.¹⁰⁴

2.5.2. Keski-Aasian alueellinen turvallisuuskompleksi

Buzan ja Wæver esittävät, että Keski-Aasiassa on potentiaalia irtautua omaksi turvallisuuskompleksikseen, jos Venäjän vaikutusvalta alueella heikkenee, ja joissain

¹⁰¹ Buzan & Wæver 2003, 409.

¹⁰² Emt., 429.

¹⁰³ Emt., 431-432.

¹⁰⁴ Emt. 433.

tutkimuksissa sitä käsitelläänkin itsenäisenä alueena. Buzan ja Wæver kuitenkin määrittelevät alueen toistaiseksi alakompleksiksi, jonka kansainvälinen dynamiikka on vasta muotoutumassa, ja jossa Venäjän läsnäolo on voimakasta. Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen alueesta veikkattiin jopa uutta kansainvälisen kilpailun areenaa, jolla Venäjä, Turkki, Iran ja Kiina kamppailisivat vaikutusvallasta. 2000-luvun aikana myös Yhdysvallat on tullut entistä voimakkaammin mukaan alueelle.¹⁰⁵ Keski-Aasian ulkopuolisista valtioista myös Turkilla on kielellisen ja kulttuurisen yhteyden vuoksi ollut perinteisesti vahva sija alueella, joskaan sisäpoliittisista syistä ei niin vahva kuin se voisi olla. Myös Iran on ollut kiinnostunut alueesta, joskin sunnien ja shiiojen vastakkainasettelu on ollut esteenä laajemmalle yhteistyölle.¹⁰⁶

Kaikki Keski-Aasian valtiot ovat sisäpoliittisesti haavoittuvaisia. Valtioiden monietnisiä, mikä voi aiheuttaa sisäisiä ongelmia ja ristivetoa naapurimaihin, vaikkakaan etnisiä kysymyksiä ei alueella toistaiseksi ole juuri turvallistettu. Valtioiden välisiltä sodilta on Keski-Aasiassa myös toistaiseksi vältytty, ja pahin konflikti on ollut Tadžikistanin sisällissota vuosina 1992-1997. Alueen konfliktien määrää voidaan pitää jopa yllättävän alhaisena siihen nähden, että itsenäistymisen jälkeen maat ovat joutuneet kärsimään niin hyperinflaatiosta, kasvavasta työttömyydestä, hallinnon korruptoituneisuudesta, kasvavasta kuolleisuudesta, heikkenevästä syntyvyydestä sekä terveydenhuollon tason ja infrastruktuurin romahduksesta, jotka kaikki ovat omiaan luomaan sisäisiä jännitteitä ja voisivat laukaista etnisyyksien välisiä konflikteja. Kenties keskeisin syy konfliktien puuttumiseen on, ristiriitaista kyllä, valtioiden ja hallinnon heikkous. Valtioilla on ollut hyvin rajoitetut mahdollisuudet kilpailla keskenään puhumattakaan aseellisen konfliktin resursseista. Lisäksi kansalliset ja etniset identiteetit ovat verrattain heikkoja, mikä alentaa etnisten konfliktien riskiä.¹⁰⁷

Useimmissa Keski-Aasian maissa sisäinen turvallisuus on valtaeliitin ehdoton prioriteetti. Tämän vuoksi poliittisesta vallasta kamppailevat ryhmät ovat usein valmiita tekemään myönnytyksiä kansallisen itsemääräämisoikeuden suhteen, jos saavat vastineeksi ulkopuolista tukea pyrkimyksilleen. Lisäksi valtion rakenteellinen heikkous aiheuttaa sen, että hallinnon turvallisuuden uhkaaminen saattaa aiheuttaa koko poliittisen järjestelmän kriisiytymisen tai jopa sisällissodan. Keski-Aasian valtioiden poliittiset järjestelmät ovat myös pääasiassa epädemokraattisia ja useissa maissa on myös voimakkaasti rakennettu henkilökulttia ja dynastiaa.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Buzan & Wæver 2003, 423.

¹⁰⁶ Emt., 426-427.

¹⁰⁷ Emt., 423-424.

¹⁰⁸ Emt., 403.

Konfliktit valtioiden välisillä rajoilla ovat olleet vähäisiä ja rajoittuneet lähinnä Ferganan laaksoon, joka on maatalouden kannalta tärkeää aluetta ja jonka alueella valtioiden rajat ovat monimutkaiset ja epäselvät. Toinen merkittävä raja-alue on Kazakstanin ja Venäjän välinen pitkä maaraja. Pohjois-Kazakstanissa väestön valtaosa on venäläisiä ja Kazakstan pelkää pohjoisosien haluavan irrottautua ja liittyä Venäjään. Myös Kazakstanin ja Kiinan välisellä rajalla on ollut epäselvyyksiä rajanvedossa ja kiistaa Kiinan separatistihakuisen uiguuriväestön vuoksi.¹⁰⁹ Sittemmin Kiinan ja Kazakstanin rajat on vahvistettu ja muutoinkin alueen rajakiistat ovat hiipumaan päin.

Transnationaaliset ongelmat ovat alueella yleisempiä kuin valtioiden väliset ongelmat. Valtioiden välille ei ole syntynyt erityisiä vihollisuuden tai ystävyysrakenteita, lukuun ottamatta Kazakstanin ja Uzbekistanin välistä epäluuloa ja kilpailua alueen hegemonian roolista. Alue kamppailee useiden heikon valtiohallinnon mahdollistamien transnationaalisten ongelmien, kuten huumeiden salakuljetuksen ja ääriuskonnollisten ryhmittymien toiminnan kanssa. Lisäksi taloudellinen riippuvuus Venäjästä ja sittemmin myös Kiinasta on erittäin syvä erityisesti köyhimmässä maissa Tadžikistanissa ja Kirgisiassa.¹¹⁰

Keski-Aasia on siis suurvaltojen varjossa painiva alue, jonka valtiot ovat pyrkineet löytämään kukin oman tiensä. Niillä on paljon yhteistä, mutta myös eroja. Alueen turvallisuuteen vaikuttavat niin Venäjän, Kiina, Yhdysvallat kuin Afganistaninkin, sekä alueen olosuhteet. Keski-Aasia on karua aluetta, jolla on pulaa hedelmällisestä viljelysmaasta ja ennen kaikkea makeasta vedestä. Lisäksi kaivosteollisuuden ja viljelyn aiheuttama saastuminen on ongelmallista kestävän kehityksen kannalta. Köyhyys ja heikko hallinto aiheuttavat sisäisiä ongelmia ja kasvattavat uskollisen radikalismien riskiä.

¹⁰⁹ Buzan & Wæver 2003, 424.

¹¹⁰ Emt., 425-426.

3. Tutkielman metodi ja aineisto

Tässä tutkielmassa sovelletaan valitusta aineistosta ja tutkimuksen kysymyksenasettelusta johtuen laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Tässä luvussa tarkastelen laadullisia tutkimusmenetelmiä yleensä, sekä sisällönanalyysia tutkimusmetodinä. Kiinnitän huomiota laadullisen tutkimuksen etenemiseen, sen etuihin sekä mahdollisiin ongelmakohtiin.

Teorialla on tässä tutkielmassa sekä laadullisessa tutkimuksessa ylipäänsä merkittävä rooli. Teoria voi toimia tutkimuksessa keinona tai päämääränä. Keinona teoria auttaa tutkimuksen tekemistä, kun taas teorian ollessa päämääränä tutkimuksen tarkoituksena on kehittää teoriaa eteenpäin. Voidaan sanoa, että teoria ohjaa tutkijaa uuden tiedon etsinnässä samalla, kun se jäsentää ja systematisoi jo kerättyä tietoa. Teoriaa tarvitaan taustaksi, jota vasten aineistoa tarkastellaan. Toisaalta tulkintateoria ohjaa tutkijan valintoja ja sitä, mitä aineistosta etsitään. Teoria siis auttaa kehittämään kysymyksiä, joihin aineistosta lähdetään etsimään vastauksia. Myös tutkimusraporttia kirjoittaessa teoriasta on hyötyä, sillä ilman teorian nostamista mukaan tulos jää helposti vain raportiksi aiheesta ilman varsinaisia tutkimustuloksia.¹¹¹

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kyselytutkimus, havainnointi ja erilaisiin kirjallisiin dokumentteihin perustuva tieto, kuten tässä tutkielmassa. Erilaisia aineistoja voidaan käyttää joko itsenäisesti tai eri tavoin yhdisteltynä riippuen tutkimuskysymyksestä ja tutkimuksen resursseista. Nämä aineistonkeruumenetelmät eivät ole vain laadullisen tutkimuksen menetelmiä, vaan niitä voidaan käyttää myös määrällisessä tutkimuksessa. Mitä vapaampi tutkimusasetelma on, sitä luontevampaa on käyttää havainnointia, keskustelua tai omaelämäkertoja aineiston hankinnassa. Formaali ja strukturoitu tutkimusasetelma puolestaan edellyttää enemmän kokeellisia menetelmiä ja strukturoituja kyselyjä.¹¹²

Tutkimusaineistona käytetty kirjallinen materiaali on jaettavissa kahteen luokkaan, yksityisiin dokumentteihin, kuten kirjeet, päiväkirjat ja muistelmat, sekä joukkotiedotuksen tuotteisiin ja julkisiin tuotteisiin, kuten sanoma- ja aikakauslehdet sekä myös elokuvat ja radio- ja tv-ohjelmat¹¹³. Sekä määrällisessä että laadullisessa tutkimuksessa keskeisin aineiston hankkimiseen liittyvä kysymys on, kuinka paljon aineistoa täytyy kerätä, jotta tutkimus olisi

¹¹¹ Eskola & Suoranta 1996, 61-62.

¹¹² Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.

¹¹³ Emt., 84.

tieteellistä, edustavaa ja yleistettävissä. Laadullisen tutkimuksen parissa tarvittavan aineiston määrä voi vaihdella paljonkin riippuen erityisesti tutkimusresursseista.¹¹⁴

Yksi tapa ratkaista aineiston riittävyys on saturaatio. Kun aineisto alkaa toistaa itseään, eikä lähdeaineisto tuota tutkimusongelman kannalta uutta tietoa, aineisto on saavuttanut saturaation. Ajatuksena on, että tietty määrä aineistoa riittää tuomaan esiin sen teoreettisen peruskuvion, joka tutkimuskohteesta on mahdollisuus saada. Saturaatioon vetoaminen ei kuitenkaan sovi kaikkeen laadulliseen tutkimukseen, eikä sitä voi saavuttaa, ellei ole selvillä, millaista aineistoa tarkalleen haetaan.¹¹⁵ Saturaatio riippuu myös siitä, haetaanko tutkimuksessa aineistosta samuutta vai erilaisuutta. Samuus voi tulla esiin esimerkiksi teemojen toistumisena, kun taas erilaisuuden kohdalla saturaatiosta puhuminen on usein ongelmallista.¹¹⁶

On huomattava, että laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Sen sijaan laadullisella tutkimuksella voidaan pyrkiä esimerkiksi kuvaamaan valittua ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Tämän vuoksi on tärkeää, että aineiston valinta ei ole satunnaista, vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. Tutkimuksen tekijä päättää kussakin tapauksessa, mitä harkinnanvaraisuus ja sopivuus tarkoittavat, ja viime kädessä onnistumisen arviointi jää lukijalle, joka itse muodostaa argumentoinnin perusteella kuvan tehdyn tutkimuksen tieteellisyydestä.¹¹⁷ Harkinnanvaraisuudessa ja sopivuudessa kannattaa kiinnittää huomiota jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa siihen, haluaako aineiston olevan homogeeninen vai heterogeeninen eli haluaako kuvailla kokonaisuutta yhtenäisyyden vai erityispiirteiden avulla. Tämän taustalla ovat kysymykset siitä, mikä on tutkimuksen tarkoitus ja miten tutkimusongelma asetetaan.¹¹⁸

Aineiston valinnan ja hankkimisen jälkeen tutkimuksen tärkeä osa on luonnollisesti aineiston analyysi. Analyysin avulla aineistoon pyritään luomaan selkeyttä ja tuottamaan uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Analyysin avulla aineisto tiivistetään kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Perinteiset laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät ovat olleet kuvailevia ja niillä on etsitty aineistosta erityisesti yhtäläisyyksiä ja samanlaisuutta. Sittemmin analyysissa on alettu kiinnittää huomiota myös eroihin ja moninaisuuteen, jolloin analyysi on väistämättä tarkempaa ja aineistolähtoisempää kuin perinteisissä tutkimustavoissa. Tämän muutoksen taustalla ovat uudet diskursiiviset tavat lukea aineistoja. Diskursiivisiin lukutapoihin liittyy myös käsitys tekstistä osana sosiaalista toimintaa ja todellisuuden

¹¹⁴ Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.

¹¹⁵ Emt., 87.

¹¹⁶ Emt., 89.

¹¹⁷ Emt., 85-86.

¹¹⁸ Emt., 90.

rakentamista, sen sijaan, että tekstiä käsiteltäisiin todellisuuden heijastumana, joka voi kertoa välittömästi todellisuudesta. Aineistojen lukeminen kulttuurituotteina edellyttää myös uudenlaista asennoitumista tietoon ja todellisuuteen tieteenfilosofian kannalta. Analyysi ja tulkinta siirtyvät ”todellisesta” ”mahdolliseen” ja aineistosta voidaan etsiä erilaisia totuuksia ja mahdollisia merkityksiä.¹¹⁹

Laadullisen tutkimuksen analyysi voidaan jaotella *aineistolähtöiseen, teorialähtöiseen ja teoriaohjaavaan analyysiin*. *Aineistolähtöisessä analyysissä* pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti, ja perusajatuksena on, että analyysiyksiköt eivät ole ennalta sovittuja tai harkittuja. Analyysin oletetaan olevan aineistolähtöistä, eikä aikaisemmillä havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla tutkittavasta ilmiöstä pitäisi olla tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa. Teorian merkitys analyysin ohjaajana tulee esiin siten, että tutkimuksessa esitetyt metodologiset sitoumukset ohjaavat analyysia.¹²⁰ *Teorialähtöinen analyysi* on perinteinen analyysimalli erityisesti luonnontieteissä. Se nojaa johonkin tiettyyn teoriaan tai malliin. Tutkimuksessa kuvaillaan tämä malli ja sen pohjalta määritellään tutkimuksen kannalta kiinnostavat käsitteet. Aineiston analyysi ohjaa valmis aikaisemman tiedon perusteella luotu kehys ja analyysin tarkoituksena on useimmiten tiedon testaaminen uudessa kontekstissa.¹²¹

Teoriaohjaavassa analyysissä puolestaan on teoreettisia kytkentöjä, mutta ne eivät pohjaudu suoraan teoriaan. Teoria voi myös toimia apuna analyysin etenemisessä. Myös teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisemman tiedon ohjaamana ja tukemana. Analyysistä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta tutkimuksen tarkoituksena ei ole testata teoriaa, vaan avata uusia ajatuskulmia. Analyysivaiheessa tutkimus etenee aluksi aineistolähtöisesti, mutta analyysin loppuvaiheessa nostetaan analyysia ohjaavaksi ajatukseksi tutkimuksen teoreettinen viitekehys. Toisin sanoen tutkija yhdistelee aineistolähtöisyyttä ja valmiita malleja ja pyrkii yhdistelyn avulla saamaan esiin tuoreita näkökulmia ja oivalluksia.¹²² Tämän tutkielman analyysi on teoriaohjaavaa.

3.1. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullista tutkimusta tehtäessä tutkijan tulee joka kerta erikseen määrittää, mitä on tekemässä, ja tietää, mitä tekee. Tämä ei koske vain tutkimuksen teknistä toteutusta, vaan

¹¹⁹ Eskola & Suoranta 2009, 104, 106.

¹²⁰ Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.

¹²¹ Emt., 97.

¹²² Emt., 96-97.

erityisesti tutkimuksen eettistä puolta. Tutkijan on tiedettävä, mitä hän tekee, koska yleisistä ohjeista huolimatta jokainen tutkimus sisältää omat eettiset ongelmansa.¹²³

Kaikkea tutkimusta tehtäessä tulee ottaa huomioon tieteen etiikka. Toisaalta tutkimuksen tulokset saattavat vaikuttaa eettisiin ratkaisuihin, ja toisaalta taas eettiset kannat vaikuttavat tutkijan tieteellisessä tutkimuksessa tekemiin ratkaisuihin.¹²⁴ Hyvä tutkimus on

- universaalia eli väitteet perustellaan epäpersoonallisilla kriteereillä;
- puolueetonta eli tiedettä tehdään kutsumuksena ilman henkilökohtaista voitontarvetta; ja
- sisäisesti johdonmukaista. Lisäksi
- tieteellinen tieto on julkista ja tiedeyhteisön yhteisomistuksessa;
- tutkimukseen liittyy organisoitu skepsis eli järjestelmällinen kritiikki; ja
- tutkimus käyttää tieteellistä menetelmää ja tutkija argumentoi tieteellisen päättelyn sääntöjen mukaisesti.

Lisäksi tutkimuksen on oltava eettisesti kestävä eli tutkimussuunnitelman on oltava laadukas, valitun tutkimusasetelman sopiva ja raportoinnin hyvin tehty ja huolellista. Lähtökohtaisesti laadullisen tutkimuksen ei ole vaikea täyttää näitä lähtökohtia, vaikkakin laadullinen tutkimus on jossain määrin alistetussa asemassa esimerkiksi sen vuoksi, että useissa arvostetuissa tieteellisissä julkaisuissa kirjoitusohjeet on laadittu kvantitatiivisen tutkimuksen lähtökohdista, jolloin laadullisen tutkimuksen raporttia saa harvoin edes mahtumaan vaadittuun sivumäärään.¹²⁵

Laadullista tutkimusta pidetään joskus subjektiivisena tutkijan erityisaseman vuoksi. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan asema onkin eri tavalla keskeinen kuin määrällisessä tutkimuksessa. Tutkijalla on toiminnassaan tiettyä vapautta, joka usein antaa mahdollisuuden joustavaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Objektiivisen ja subjektiivisen käsitteisiin liittyy myös jako tarkkaan ja epätarkkaan. Tutkimuksen tarkkuudessa on kuitenkin usein kyse myös tyystin erilaisista aineistoista, joilla ei voida vastata samaan kysymykseen, vaikka kyse olisi samasta sosiaalisen elämän ilmiöstä.¹²⁶

Laadullisia tutkimusmetodeja ja laadullista tutkimusta kritisoidaan ajoittain myös luotettavuuskriteerien hämäryydestä. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen vertailu ei kuitenkaan ole aivan yksinkertaista. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysivaihetta ja luotettavuuden arviointia ei voi erottaa toisistaan yhtä selvästi kuin määrällisessä tutkimuksessa. Myös kieli vaikeuttaa menetelmien vertailua, sillä määrällisessä

¹²³ Tuomi & Sarajärvi 2009, 67.

¹²⁴ Emt., 125.

¹²⁵ Emt., 126-127.

¹²⁶ Eskola & Suoranta 1996, 14-16.

tutkimuksessa metodisäännöt muodostuvat varsin erilaisesta sanastosta kuin laadullisen tutkimuksen, kun taas laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista kulkea melko vapaasti edestakaisin aineiston analyysin, tehtyjen tulkintojen ja tutkimustekstin välillä. Erityisesti laadullisessa tutkimuksessa tutkija joutuu jatkuvasti pohtimaan tekemiään ratkaisuja ja ottamaan kantaa sekä analyysin kattavuuteen, että tehdyn työn luotettavuuteen. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana onkin tutkijan avoin subjektiivisuus ja sen myöntäminen. Laadullisessa tutkimuksessa pääasiallisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse, ja siten luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Tutkimuksen edustavuus ja tulosten yleistettävyyden ovat laadullisessa tutkimuksessa useimmiten epäilyksen alla. Aineiston luotettavuutta arvioitaessa ongelmaksi voi muodostua esim. toisenlaiseen tutkimukseen tarkoitettu käsitteistö ja sen mukanaan tuomat ajattelun painolastit.¹²⁷

3.2. Sisällönanalyysi laadullisen tutkimuksen metodina

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusmenetelmiä, jonka avulla voi tehdä monenlaista tutkimusta. Sitä voidaan soveltaa paitsi yksittäisenä metodina, myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analysointikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysin etuja on se, että se on sovellettavissa hyvin monenlaiseen tutkimukseen, mutta silläkin on ongelmansa. Sisällönanalyysi vaatii tutkijalta suunnitelmallisuutta ja tiukkuutta, jotta tutkimus ei lähde rönsyilemään, sillä laadullisen tutkimuksen aineistosta on tapana nousta esiin mielenkiintoisia asioita, joita ei etukäteen ehkä osannut ajatella. Kaikkia asioita ei kuitenkaan voida yhdessä tutkimuksessa käsitellä, vaan on valittava tarkkaan rajattu, kapea ilmiö, josta kerrotaan kaikki. Tutkimusongelman ja tutkimuksen tarkoituksen tulee pysyä linjassa raportoidun kiinnostuksen kohteen kanssa.¹²⁸

Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida kirjallista materiaalia systemaattisesti ja objektiivisesti. Se sopii myös täysin strukturoimattoman aineiston analyysiin. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasti ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa, mutta sen avulla saadaan kerätty aineisto kuitenkin vain järjestetyksi varsinaisten johtopäätösten tekoa varten. Tämä onkin eräs metodin ongelmista, sillä jos tutkija ei kykene tekemään tutkimuksessaan mielekkäitä johtopäätöksiä, hän päätyy vain esittelemään järjestetyn aineiston tutkimuksen tuloksena. Sisällönanalyysi on tekstin analyysia, kuten esimerkiksi myös historiallinen analyysi ja diskurssianalyysi. Näiden kaikkien aineisto voi olla sama ja tutkimusongelmatkin hyvin samankaltaisia, mutta historiallinen analyysi pyrkii luomaan menneisyydestä kokonaiskuvan ja kuvaamaan

¹²⁷ Eskola & Suoranta 1996, 164-165.

¹²⁸ Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.

historiallisia tapahtumia, kun taas sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä ja diskurssianalyysissä analysoidaan, miten näitä merkityksiä tekstissä tuotetaan.¹²⁹

Sisällönanalyysi etenee seuraavasti: ensin päätetään, mikä valitussa aineistossa on se kiinnostava asia, jota tutkitaan. Toiseksi käydään läpi aineisto, erotetaan ja merkitään ne asiat jotka sisältyvät valittuun kiinnostuksen aiheeseen ja jätetään kaikki muu pois tutkimuksesta. Kolmanneksi aineisto järjestellään esimerkiksi luokittelemalla, teemoittamalla tai tyyppittelemällä. Tämä osuus ymmärretään usein varsinaiseksi analyysiksi, mutta tulee huomioida, että tämä vaihe ei ole mielekäs ilman aineiston ja kiinnostuksen kohteen valintaa ja aineiston erittelyä tai ilman raportoitua yhteenvetoa. Viimeistään tässä vaiheessa tutkimusta on tärkeää hahmottaa, hakeeko aineistosta samanlaisuutta vai erilaisuutta. Lisäksi aineistosta voidaan hakea toiminnan logiikkaa, tyyppillistä kertomusta tai esimerkiksi kirjoittaa kaikista vastauksista yksi tyyppillinen kertomus. Neljäs ja viimeinen sisällönanalyysin vaihe on yhteenvedon laatiminen.¹³⁰

Sisällönanalyysi mahdollistaa tiettyjä käsitteellisiä liikkumavapauksia, mutta edellyttää myös tiettyjen rajoitteiden hyväksymistä. Sisällönanalyysillä voidaan tarkoittaa sisällönanalyysia tai sisällön erittelyä. Analyysissä tuotettu aineisto voidaan myös edelleen kvantifioida. Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on luoda selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään luomaan mielekästä ja selkeää informaatiota hajanaisesta aineistosta ja siten kasvattamaan aineiston informaatioarvoa. Analyysillä luodaan selkeyttä aineistoon, jotta sen perusteella voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Laadullisesta aineistosta analyysia tehdään läpi koko tutkimusprosessin.¹³¹

3.3. Tutkielman aineisto

Tämän tutkielman aineisto muodostuu kolmesta julkisesta dokumentista, jotka määrittelevät Kazakstanin turvallisuuspolitiikkaa. Nämä dokumentit ovat Kazakstanin sotilasdoktriini (vuodelta 2017), laki kansallisesta turvallisuudesta (vuodelta 2012) sekä ulkopoliittinen konsepti (vuodelta 2014). De Haas huomauttaa, että useimmilla valtioilla on vastaavanlaiset kansallista turvallisuutta määrittelevät dokumentit. Tällaisilla turvallisuusdokumenteilla on

¹²⁹ Tuomi & Sarajärvi 2009, 103-104.

¹³⁰ Emt., 92-93.

¹³¹ Emt., 107-108.

kaksi tarkoitusta. Ensinnäkin ne toimivat valtion instituutioiden, kuten armeijan, poliisin, ministeriöiden ja virastojen ohjenuorana toiminnan ja yhteistyön suhteen. Lisäksi ne ovat valtion viestintäkeino, jonka avulla kansalle ja kansainväliselle yhteisölle osoitetaan valtion toimintaperiaatteet. Tämän vuoksi ne sopivat erinomaisesti asetetun tutkimusongelman aineistoksi.¹³²

De Haasin mukaan valtioilla yleensä on erillinen kattava kansallisen turvallisuuden strategia, johon sotilasdoktriini ja ulkopoliittinen konsepti perustuvat. Myös Kazakstanilla on kansallisen turvallisuuden strategia, mutta asiakirja on salainen. De Haas arvelee salauksen johtuvan siitä, että se sisältää tietoa toimenpiteistä, joilla kansallisen turvallisuuden vaarantamiseen reagoitaisiin eikä näitä toimenpiteitä haluta julkiseen tietoon. Toisaalta laki kansallisesta turvallisuudesta kuitenkin kattaa kaikki kansallisen turvallisuuden strategian yleensä sisältämät näkökulmat, sillä se määrittelee turvallisuuden eri osa-alueet, kansalliset intressit, turvallisuuspolitiikan tavoitteet, turvallisuusuhat ja vastuunjaon kansallisen turvallisuuden takaamisesta.¹³³ Näin ollen sitä voidaan pitää kansallisen turvallisuuden strategiana de facto.

Sotilasdoktriinista ja laista kansainvälisestä turvallisuudesta käytän venäjänkielistä versiota. Venäjällä on virallisen kielen asema Kazakstanissa, joten kaikki viralliset dokumentit julkaistaan sekä venäjäksi, että kazakiksi. Ulkopoliittisesta konseptista on myös virallinen englanninkielinen käännös, jota käytän tässä tutkielmassa.

Aineiston analyysi etenee siten, että luokittelen aineistoa eri tavoin, jotta voin muodostaa analyysin Kazakstanin turvallisuudesta alueellisen turvallisuuden viitekehyksessä. Ensin luokittelen Kazakstanin kansalliseen turvallisuuteen liittyvät uhat ja intressit teoreettista viitekehystä mukaillen taloudelliselle, yhteiskunnalliselle, poliittiselle, sotilaalliselle ja ympäristöasioiden sektorille. Tämän lisäksi tarkastelen, millaisia turvallisuuden teemoja nousee esille, kun turvallisuutta tarkastellaan turvallisuuden eri tasoilla eli valtion sisäisestä, alueellisesta, alueiden välisestä ja globaalista näkökulmasta. Näiden luokittelujen pohjalta teen johtopäätökset Kazakstanin kansallisesta turvallisuudesta alueellisten turvallisuuskompleksien näkökulmasta.

¹³² De Haas 2015, 622.

¹³³ Emt., 623.

4. Kazakstan ja Keski-Aasian alueellinen turvallisuus

Keski-Aasia on historiansa aikana joutunut suurvaltojen temmellyskentäksi ja se on perinteisesti kuulunut Venäjän etupiiriin. Lo huomauttaa, että Venäjä on saanut nauttia hegemonin asemasta alueella viimeisen kahdensadan vuoden ajan. Haastajia on ajoittain ollut, ehkä suurimpana Iso-Britannia 1800-luvun suuren pelin aikana, mutta haastajat ovat tulleet ja menneet, ja Moskova on säilyttänyt valta-asemansa. Kylmän sodan aikana Keski-Aasia oli harvoja alueita, joilla Yhdysvallat ei pyrkinyt aktiivisesti kilpailemaan asemasta Venäjän kanssa. Myös Kiina on perinteisesti hyväksynyt Venäjän ylivallan alueella ja Venäjän vallankäyttö on tukenut myös Kiinan omia tarkoitusperiä, koska se on tarkoittanut pysyvyyttä ja jatkuvuutta alueella, joka on käytännössä Kiinan takaovella.¹³⁴

Keskeisin muutos vallan tasapainossa alueella pohjautuu syyskuun 11. päivän terroriiskuihin. Vastatoimien myötä Venäjän vaikutusvalta Keski-Aasiassa on heikentynyt ja Yhdysvaltojen kasvanut Afganistanin sodan takia. Kiinan näkökulmasta alueen vakaus on alkanut horjua. Tämän seurauksena Kiina on alkanut harjoittaa Keski-Aasiassa entistä aktiivisempaa politiikkaa ja on hiljalleen kasvattanut läsnäoloaan alueella.¹³⁵

Politiikan tutkimuksen parissa on spekuloitu uuden suuren pelin alkamisesta Keski-Aasiassa. Tilanne alueella on kuitenkin nyt aivan erilainen kuin suuren pelin aikaan 1800-luvulla. Alueella on viisi itsenäistä valtiota, joilla on sanottavansa suurvaltojen puuhasteluihin. Keski-Aasian valtiot tekevät päätöksiään kovassa ristivedossa ja jokaisen valtion ratkaisut ovat olleet erilaisia. Tässä luvussa tarkastelen tätä tilannetta ja alueen turvallisuutta Kazakstanin näkökulmasta katsottuna.

4.1. Kazakstanin kansallista turvallisuutta määrittelevät viralliset dokumentit

Kuten metodia käsittelevän luvun yhteydessä nostin esiin, tämän tutkielman aineisto muodostuu kolmesta julkisesta dokumentista, jotka määrittelevät Kazakstanin turvallisuuspolitiikkaa. Nämä dokumentit ovat *Kazakstanin sotilasdoktriini* (vuodelta 2017), *laki kansallisesta turvallisuudesta* (vuodelta 2012) sekä *ulkopoliittinen konsepti* (vuodelta 2014). Kukin niistä tarkastelee ja kuvailee Kazakstanin kansallisen turvallisuuden olosuhteita ja edellytyksiä hieman erilaisista näkökulmista.

¹³⁴ Lo 2008, 91-92.

¹³⁵ Emt., 96-97.

Sotilasdoktriini kuvaa niitä valtion virallisesti hyväksymiä keinoja, joilla Kazakstanin sotilaallista turvallisuutta ja puolustusta turvataan. Lisäksi sotilasdoktriini määrittelee Kazakstanin maanpuolustuksellisen sektorin keskeiset kehitystoimet sekä valtion toiminnan sotilaallispoliittisella, sotilaallisstrategisella ja sotilaallistaloudellisella sektorilla mahdollisten sotilaallisten uhkakuvien toteutuessa. On kuitenkin syytä pitää mielessä, että sotilasdoktriini korostaa sitä, että ei-sotilaalliset keinot ovat Kazakstanille aina ensisijaisia ja vain siinä tapauksessa, jos kansallisten intressien suojele diplomaattisten, poliittisten, juridisten, taloudellisten ja muiden ei-sotilaallisten keinojen avulla ei ole mahdollista, tulevat sotilaalliset keinot kyseeseen.¹³⁶

Sotilasdoktriini sisältää myös analyysin nykyisestä turvallisuustilanteesta. Sen mukaan maailman sotilaallispoliittista tilannetta leimaa dynaaminen ja vaikeasti ennakoitava kehitys sekä vastakkainasettelun voimistuminen globaalien ja alueellisten voimien välillä. Tulevaisuuden näkymä doktriinin mukaan on, että maailmanpoliittinen tilanne kiristyy edelleen ja levottomuuksien leviämistä tulee entistä todennäköisempää, kun yksittäiset valtiot pyrkivät muuttamaan nykyistä maailmanjärjestystä. Tällaiset valtiot ja toimijat pyrkivät käyttämään hyväkseen alueiden ja valtioiden sisäisiä jo olemassa olevia poliittisia, sosiaalisia, taloudellisia, alueellisia ja etnisiä vastakkainasetteluja.¹³⁷

Laki kansallisesta turvallisuudesta on kattava selonteko Kazakstanin turvallisuusuhista, turvallisuudesta vastuullisista toimijoista, yleisistä toimista, joilla uhkia pyritään ehkäisemään ja torjumaan, sekä kansallisista intresseistä. Tässä mielessä dokumentti on kolmesta tässä tutkielmassa käytetystä dokumentista laaja-alaisin ja myös tärkein. Laki määrittelee neljännessä artikkelissa kuusi kansallisen turvallisuuden muotoa: yhteiskunnallisen, sotilaallisen, poliittisen, taloudellisen, ekologisen ja informaation turvallisuuden¹³⁸. Tämä luokittelu vastaa itseasiassa pitkälti Buzanin ja Wæverin määrittelemiä turvallisuuden sektoreita. Ainoastaan informaation turvallisuus poikkeaa näistä hieman. Luokittelen tässä tutkielmassa informaation turvallisuuden kuuluvaksi enimmäkseen poliittisen turvallisuuden sektorille, vaikkakin se voi osittain sijoittua myös yhteiskunnallisen tai sotilaallisen turvallisuuden sektorille.

Laki määrittelee myös viidennessä artikkelissa yhteensä kahdeksantoista kansallista intressiä, jotka vaihtelevat hyvin perustavanlaatuisesta yksilön ja kansalaisen oikeuksien ja vapauksien suojaamisesta armeijan ja aseteknologian ylläpitoon¹³⁹. Luokittelen nämä kansalliset intressit myös turvallisuuden sektoreiden mukaan ja käsittelen niitä tulevissa

¹³⁶ Sotilasdoktriini 2017, 1. luku.

¹³⁷ Sotilasdoktriini 2017, 2. luku.

¹³⁸ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 4. artikkeli.

¹³⁹ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 5. artikkeli.

alaluvuissa, sillä kansalliset intressit myös osaltaan kuvaavat sitä turvallisuusympäristöä, jossa Kazakstan toimii.

Ulkopoliittinen konsepti perustuu Kazakstan 2050 -strategiaan ja se määrittelee Kazakstanin ulkopoliittikan periaatteet, lähestymistavat, tavoitteet, tehtävät ja prioriteetit. Dokumentin luonteesta johtuen turvallisuusnäkökulma ei nouse korostuneesti esiin, mutta turvallisuuteen liittyviä kohtia dokumentista kuitenkin löytyy. Pääsääntöisesti voidaan todeta, että ulkopoliittinen konsepti esittää ulkopoliittisina tavoitteina useiden kansallisen turvallisuuden laissa lueteltujen uhkien kääntöpuolet. Esimerkiksi seitsemäntenä Kazakstanin ulkopoliittikan tavoitteena mainitaan talouden parantunut kilpailukyky ja teollinen ja teknologinen kehitys, joiden puute tai heikkeneminen puolestaan mainitaan uhkana Kazakstanin kansalliselle turvallisuudelle kansallisen turvallisuuden laissa. Ulkopoliittisen konseptin tarkoitus on luonnollisesti ennen kaikkea osoittaa muille valtioille Kazakstanin toiminnan periaatteet ja tavoitteet, jotta Kazakstanin toiminta näyttäytyisi perusteltuna ja johdonmukaisena, mikä puolestaan helpottaa kansainvälistä yhteistyötä ja edelleen tukee kansallisten intressien toteutumista.

4.2. Analyysin lähtökohdat

Tässä tutkielmassa en varsinaisesti tutki turvallistamisen prosessia sellaisenaan. Oletan, että turvallistaminen on valtion toimesta jo tapahtunut, kun turvallisuusuhat on avoimesti listattu julkisiin dokumentteihin. Puheakti on tapahtunut. Tätä toteamusta ja lähtökohtaa tukee se, että dokumentit ilmaisevat useissa kohdin mahdollisuuden tarttua poikkeuksellisiin keinoihin turvallisuuden takaamiseksi ja Kazakstanin tavoitteiden ajamiseksi. Esimerkiksi laissa kansallisesta turvallisuudesta esitetään, että Kazakstan suojelee kansallista turvallisuuttaan kaikin mahdollisin keinoin ja metodein soveltaen niitä joko yksipuolisesti tai kansainvälisten sopimusten mukaisesti.¹⁴⁰

Tässä kohdin on kuitenkin syytä pitää mielessä, että Kazakstan on autoritaarisesta hallintotavastaan huolimatta lähtökohtaisesti oikeusvaltio. Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittää yhtä lailla myös takuun yksilön ja kansalaisen oikeuksien ja vapauksien toteutumisesta tilanteissa, joissa kansallista turvallisuutta suojataan. 17. artikkelin mukaan kansallista turvallisuutta suojeltaessa yksilön ja kansalaisen vapauksia ja oikeuksia voi rajoittaa vain lainsäädännön puitteissa ja vain siinä määrin, mikä on välttämätöntä perustuslaillisen järjestyksen, yhteiskunnan yleisen järjestyksen, yksilön oikeuksien ja vapauksien ja väestön terveyden ja moraalin suojelemiseksi.¹⁴¹ Laki siis jättää toiminnalle

¹⁴⁰ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 18. artikkeli.

¹⁴¹ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 17. artikkeli.

varsin avoimet mahdollisuudet, mutta oikeusvaltion tapaan kuitenkin esittää niille rajoituksia. Rajat luonnollisesti ovat varsin häilyviä, joten paljon mahdollisuuksia edelleen jää jäljelle.

Analyysin lähtökohtana on siis tarkastella ja eritellä, millaisia kansalliseen ja alueelliseen turvallisuuteen liittyviä seikkoja valitusta aineistosta nousee esiin. Jaottelemalla aineistosta nousevat asiat turvallisuuden sektoreille ja turvallisuuden tasoille korostan turvallisuuden moniulotteisuutta ja monitasoista kokonaiskuva. Tavoitteena on nostaa analyysin avulla aineistosta esiin Kazakstanin näkökulma ennen kaikkea Keski-Aasian alueelliseen turvallisuuteen ja arvioida sen pohjalta alueen yleistilaa ja tulevaisuuden näkymiä. Huomion arvoista on myös se, jääkö lähdeaineistossa mainitsematta jokin asia, jonka voi perustellusti olettaa olevan varteenotettava uhkakuva turvallisuudelle.

Tiedostan myös, että tämä tutkielma luo varsin rajatun katsauksen valittuun aiheeseen. Alueellista turvallisuutta tarkastellaan sellaisena kuin se Kazakstanin virallisissa dokumenteissa näyttäytyy. Muiden maiden näkökulmista tai muun lähdeaineiston perusteella alueellisessa turvallisuudessa voi näyttäytyä varsin erilaisia painotuksia. Alueellisen turvallisuuskompleksin mailla on kuitenkin turvallisuuden suhteen niin paljon yhteistä, että yhden maankin näkökulmasta voi esittää arvioita kokonaisuudesta. Myös esimerkiksi turvallistamisen onnistumisen arviointi olisi mielenkiintoinen näkökulma aiheeseen, mutta se ei valitettavasti ole käsillä olevan tutkimustyön puitteissa mahdollista. Siispä pitäydyn analysoimaan virallisten dokumenttien antia tietoisena siitä, että tämä on vain yksi näkökulma aiheeseen eikä välttämättä kerro kaikkea kansallisen turvallisuuden realiteetista tai esimerkiksi kansan tuntemuksista.

4.3. Turvallisuuden sektorit

Tässä alaluvussa tarkastelen edellä esitellystä aineistosta esiin nousevia seikkoja turvallisuuden sektoreiden mukaan. Buzan ja Wæver määrittelevät viisi turvallisuuden sektoria, jotka ovat sotilaallinen, poliittinen, taloudellinen, yhteiskunnallinen ja ympäristösektori. Kunkin sektorin kohdalla nostan esiin turvallisuusdokumenttien antaman sektorin määritelmän, sektorille sijoittuvat kansalliset intressit sekä turvallisuusuhat ja uhkiin mahdollisesti liittyvät tekijät. Lisäksi analysoin lyhyesti jokaisen sektorin näkymiä.

4.3.1. Sotilaallinen sektori

Sotilaallinen turvallisuus on turvallisuuden perinteisin muoto kansainvälisen politiikan tutkimuksen kentällä. Se saa myös Kazakstanin turvallisuusdokumenteissa eniten alaa sen vuoksi, että sotilasdoktriini on keskittynyt lähes yksinomaan sotilaalliseen turvallisuuteen. Tämä heijasteleekin sotilaallisen turvallisuuden edelleen jatkuvaa erittäin merkittävää sijaa

valtioiden välisissä suhteissa. Kokonaisuutena arvioiden sotilaallinen turvallisuus ei kuitenkaan ole Kazakstanin kansallista turvallisuutta käsittelevissä dokumenteissa erityisen kkorostunut, vaan päinvastoin turvallisuutta ja uhkakuvia käsitellään varsin modernisti ottaen huomioon turvallisuuden erilaiset ulottuvuudet.

Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee sotilaallisen turvallisuuden yksilön, kansalaisen, yhteiskunnan ja valtion elintärkeiden intressien suojaamiseksi sisäisiltä ja ulkoisilta uhilta, joihin liittyy sotilaallisen voiman käyttö tai aikomus sen käyttämisestä¹⁴². Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee myös kolme sotilaalliselle sektorille kuuluvaa kansallista intressiä. Ne ovat asevoimien sotilaallisen valmiuden ja mobilisaatiovalmiuden turvaaminen, kotimaisen sotateollisuuden kehitys ja aseiden ja sotateknologian ajanmukaisuuden turvaaminen sekä Kazakstanin väestön ja alueen suojeleminen sotilaallisista konflikteista ja muista yllättävistä tilanteista johtuvilta uhilta sekä sodan, että rauhan aikana.¹⁴³

Dokumentit sisältävät sotilaallisen turvallisuuden osalta myös tilanneanalyysia. Sotilasdoktriini määrittelee tilanneanalyysinsa pohjalta kuusi tilannetta, jotka voivat aiheuttaa sotilaallista uhkaa Kazakstanille. Ne ovat

- valtioiden, kansojen tai sosiaalisten ryhmien Kazakstania vastaan käyttämä sotilaallinen voima;
- rajakiistan eskaloituminen aseelliseksi konfliktiksi Kazakstanin rajoilla;
- sellaiset toimijat ja voimat, jotka pyrkivät horjuttamaan yhteiskunnan perusteita ja väkivalloin muuttamaan perustuslaillista järjestystä ja loukkaamaan Kazakstanin alueellista koskemattomuutta;
- valtiot, kansat tai sosiaaliset ryhmät, jotka toiminnallaan pyrkivät heikentämään valtion sotilaallista ja sotilaallistaloudellista toimintakykyä informaatiovaikuttamisen ja kyberhyökkäysten avulla;
- valtiot ja sotilaallispoliittiset ryhmittymät, jotka pyrkivät vetämään Kazakstanin mukaan asevarusteluun; ja
- tilanne, jossa muut alueen valtiot ryhtyvät kehittämään joukkotuhoaseita sekä tällaisen aseistuksen ja sen komponenttien laiton levittäminen alueella ylipäänsä.¹⁴⁴

Näiden tilanteiden todennäköisyyteen sotilasdoktriini ei kuitenkaan ota kantaa. Tilanteet on muotoiltu varsin avoimesti eikä yksittäisiä toimijoita tai valtioita mainita. Lähtökohtaisesti sotilasdoktriinin mukaan Kazakstanilla ei ole vihollisia. Toisaalta Kazakstanin tarvetta

¹⁴² Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 4. artikkeli.

¹⁴³ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 5. artikkeli.

¹⁴⁴ Sotilasdoktriini 2017, luku 2.1.

päivittää sotilasdoktriinia voidaan kuitenkin pitää vastauksena Venäjän toimiin Ukrainassa ja Venäjän harjoittamaan hybridivaikuttamiseen, kyberhyökkäyksiin ja propagandaan¹⁴⁵.

Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee keskeiset kansallista turvallisuutta uhkaavat asiat, joita on listattu yhteensä yhdeksäntoista. Sotilaalliselle sektorille sijoituvia kansallisen turvallisuuden uhkia on yhteensä neljä. Ne ovat

- terrorismi, ääriliikkeet ja separatismi kaikissa muodoissa ja ilmenemistavoissa;
- vieraiden valtioiden, organisaatioiden ja yksittäisten henkilöiden harjoittama tiedustelu ja urkinta, joka pyrkii aiheuttamaan vahinkoa kansalliselle turvallisuudelle;
- valtion puolustuskyvyn aleneminen, valtion rajojen koskemattomuuden uhka ja voimankäyttö Kazakstanin valtiota vastaan; ja
- sellaisten sotilaallisten ryhmittymien muodostuminen Kazakstanin sisällä, joita ei ole määritelty Kazakstanin lainsäädännössä.¹⁴⁶

Sekä laki kansallisesta turvallisuudesta, että uusi sotilasdoktriini, heijastelevat mielestäni Venäjän uhkaa, vaikka Venäjää ei suoraan mainitakaan. Tähän viittaa erityisesti Kazakstanin valtionrajoja koskevien riskien korostaminen siitä huolimatta, että Kazakstanin rajat ovat nykyisin kiistattomat. Ukrainan tapahtumat ovat Kazakstanille kipeää paikka maan oman suuren venäläisvähemmistön vuoksi, joka kaiken kukkuraksi on keskittynyt Venäjän vastaiselle rajalle. Myös separatismi mainitaan kansallisen turvallisuuden laissa Kazakstanin turvallisuutta uhkaavana tekijänä. Vaikka Kazakstan on monietninen valtio, muiden ryhmien kuin venäläisten separatismi ei ole juuri aiheuttanut huolta. Lisäksi aggressiivinen tiedustelu, kyberhyökkäykset ja hybridivaikuttaminen kuuluvat leimallisesti Venäjän työkalupakkiin.

Sotilaallisten turvallisuusuuhkien painopiste on ylipäänsä Kazakstanin ulkoisissa toimijoissa. Venäjän ohella keskeisen sotilaallisen uhan Kazakstanille muodostavat terrorismi- ja ääriliikkeet. Näiden uhka kumpuaa kahdesta lähteestä. Toisaalta Afganistanin tilanteen pelätään eskaloituvan ja radikaalien ajattelu- ja toimintamallien leviävän sieltä muualle Keski-Aasiaan ja Kazakstaniin. Toisaalta uhka on jo olemassa myös Kazakstanin sisällä. ISIS on harjoittanut Keski-Aasian maissa aktiivista propagandaa ja pyrkinyt radikalisoimaan nuoria. Kazakstanista ja muista Keski-Aasian maista on myös lähtenyt paljon ihmisiä sotimaan ISIS:n puolesta Irakiin ja Syyriaan.¹⁴⁷ Näiden ihmisten paluu kotimaahansa voi kieltämättä muodostaa uhan maan turvallisuudelle monellakin tavalla.

¹⁴⁵ Tynan 2017.

¹⁴⁶ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 6. artikkeli.

¹⁴⁷ Niemeläinen 2018.

4.3.2. Poliittinen sektori

Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee poliittisen turvallisuuden perustuslaillisen järjestyksen, yhteiskunnallisten rakenteiden toimimisen ja hallinnollisen järjestyksen suojaamiseksi todellisilta ja potentiaalisilta uhilta. Lisäksi poliittinen turvallisuus lain mukaan kattaa kansalaisten ja sosiaalisten ryhmien oikeuksien ja vapauden takaamisen sekä valtion kansainvälisen aseman varmistamisen.¹⁴⁸ Linkitän poliittiselle turvallisuuden sektorille myös lain määrittelemän informaation turvallisuuden. Lain mukaan informaation turvallisuus on Kazakstanin valtion informaationverkoston ja ihmisen, kansalaisen, yhteiskunnan ja valtion oikeuksien ja intressien suojaamista informaatioympäristössä todellisilta ja potentiaalisilta uhilta¹⁴⁹.

Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee useita poliittiselle sektorille kuuluvia kansallisia intressejä. Ne ovat

- valtion poliittinen vakaus ja yhteisön hyväksyntä;
- oikeusjärjestyksen ylläpito ja lainsäädännön tarkka ja yhdenmukainen noudattaminen;
- Kazakstanin perustuslaillisen järjestyksen, hallinnon riippumattomuuden, presidentillisen järjestelmän sekä valtion rajojen ja alueen koskemattomuus;
- valtion rakenteiden sujuva toiminta ja toiminnan tehokkuuden lisääminen;
- terveydenhuollon ja hyvinvointipalveluiden tason ja laadun tukeminen ja parantaminen kansalaisten ja yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämisen edellytysten mukaisesti;
- Kazakstanin kehitystä ja prioriteetteja tukevan kansainvälisen yhteistyön edistäminen; ja
- Kazakstanin kansainvälisen tason positiivista imagoa ja auktoriteettia tukevien poliittisten aloitteiden edistäminen.¹⁵⁰

Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee myös useita poliittiselle sektorille sijoittuvaa kansallisen turvallisuuden uhkia. Ne ovat

- laillisuuden ja oikeusjärjestyksen tason heikkeneminen, joka ilmenee esim. sekä tavanomaisen, että järjestäytyneen rikollisuuden kasvuna, valtion organisaatioiden yhdentymisenä rikollis-, terrorismi- tai äärijärjestöjen kanssa, virkamiesten sekaantumisenä kavalluksiin, korruptioon, laittomaan ase- ja huumekauppaan, ja joka johtaa kansallisten intressien toteutumisen heikkenemiseen;

¹⁴⁸ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 4. artikkeli.

¹⁴⁹ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 4. artikkeli.

¹⁵⁰ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 5. artikkeli.

- toiminta, joka on suunnattu perustuslaillisen järjestyksen väkivaltaiseen muutokseen sekä toiminta, joka vaarantaa Kazakstanin valtion yhtenäisyyden, koskemattomuuden, rajojen loukkaamattomuuden ja kansalaisten turvallisuuden;
- valtion viranomaisten toiminnan disorganisaatio, toiminnan jatkumisen vaarantuminen ja hallinnon tason heikkeneminen maassa;
- kansallisten intressien vaarantuminen kansainvälisellä tasolla ja poliittisen imagon ja luottoluokituksen heikkeneminen;
- terveydenhuollon, koulutuksen ja osaamispotentiaalın tason ja laadun heikkeneminen; ja
- valtion informaationympäristön turvallisuuden heikkeneminen sekä kansallisten informaationvarantojen suojaustason heikkeneminen.¹⁵¹

Poliittisella sektorilla näkyy sekä maan sisäisen vakauden, että kansainvälisten suhteiden vakauden merkitys. Hyvät ja toimivat kansainväliset suhteet ovat Kazakstanille erittäin tärkeitä. Ne ovat pragmaattisen ulkopoliittisen lähestymistavan elinehto ja myös taloudellisen vakauden ja kasvun kulmakivi, sillä sisämaavaltiona Kazakstan joutuu muun muassa sopimaan muiden valtioiden kanssa öljyn, kaasun ja muiden tuottamiensa raaka-aineiden viennistä markkina-alueille. Kazakstan myös tarvitsee ulkomaisia investointeja pystyäkseen hyödyntämään öljyvarantojaan. Tämän vuoksi Kazakstanin julkisivu ja imago maailmalla ovat maalle hyvin tärkeitä.

Sisäpoliittiset uudistukset ovat Kazakstanille myös tärkeitä valtion turvallisuuden takaamiseksi. Terveysturva ja sosiaaliturva eivät ole vielä täysin tyydyttävällä tasolla. Koulutukseen on panostettu valtavasti, mutta Kazakstanille on tärkeää pitää nuorisostaan kiinni ja hillitä maastamuuttoa. Näiltä osin Kazakstan on edelleen kehittyvä valtio. Kazakstan 2050-strategiassa maalailut suuret tulevaisuuden kuvat kehittyneestä ja vauraasta valtiosta edellyttävät kuitenkin jatkuvaa panostusta myös näille sektoreille.

Poliittisella sektorilla näkyy myös se ohut rajaviiva, jolla Kazakstan on itsenäisyytensä aikana tasapainoillut. Toisaalta autoritaarinen presidentti ja hallinto ovat pitäneet valtaa tiukasti hyppysissään, ja opposition asema on vaikea. Opposition toimintaa on häiritty eri tavoin ja käytännössä maassa vallitsee yksipuoluejärjestelmä. Demokratia ei toimi aidosti eikä sitä kuuluteta kansallisissa intresseissäkään. Toisaalta presidentin kansansuosio on aitoa ja hän nauttii vakaasta kannatuksesta. Talouskasvu ja elintason huima nousu kuluneiden 25 vuoden aikana ovat lujittaneet kansan ja eliitin uskoa vallitsevaan järjestelmään. Presidentti on johtanut maata johdonmukaisesti ja tulokset ovat vakuuttavia. Vertikaalinen ja epädemokraattinen hallintotapa voi kuitenkin olla altis suurille murroksille, etenkin jos

¹⁵¹ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 6. artikkeli.

siirtymäkausi vallanpitäjältä toiselle osoittautuu vaikeaksi. Tällaisen kriisin koittaessa valtio on tavanomaista alttiimpi myös ulkoisille vaikutteille. Myös talouden romahdus tai elintason kääntyminen laskuun voi romuttaa tällaisen järjestelmän toimimisen, jos kansan tyytymättömyys kohdistuu epädemokraattiseen hallintoon. Tämä kaikki tarkoittaa sitä, että Kazakstanin tapauksessa maan sisäisen vakauden, vaurauden ja turvallisuuden ylläpitäminen muodostavat edellytyksen paitsi maan ulkoisen turvallisuuden säilymiselle, myös valtaeliitin asemalle ja toiminnalle ja sitä kautta vakauden jatkuvuudelle.

Eräs poliittiselle sektorille kuuluva uhka Kazakstanin turvallisuudelle ja vakaudelle, jota dokumentit eivät mainitse, onkin niin sanotusti perimysjärjestys. Presidentti Nursultan Nazarbajev on hallinnut maata itsevaltaisin ottein itsenäistymisestä lähtien. Presidentti on kuitenkin jo 77-vuotias ja spekulatioita hänen seuraajastaan on käyty jo vuosia. Yhtään selkeää seuraajaehdokasta ei ole näköpiirissä. Nazarbajev on kuitenkin hivuttanut valtaa itseltään parlamentille¹⁵², joten on toki mahdollista, että hän ei pyri siirtämään asemaansa seuraavalle ”vahvalle johtajalle”, vaan Kazakstan kääntyisi aidon demokratian suuntaan. Epätietoisuus seuraajasta voi kuitenkin horjuttaa maan vakautta ja vaikea siirtymäkausi seuraavaan valtionjohtoon on varteenotettava uhkatekijä maan vakaalle kehitykselle sekä Keski-Aasian alueelliselle turvallisuudelle.

4.3.3. Taloudellinen sektori

Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee taloudellisen turvallisuuden Kazakstanin kansantalouden suojaamiseksi todellisilta ja potentiaalisilta uhilta taloudellisen riippumattomuuden ja talouskehityksen takaamiseksi¹⁵³. Laissa määritellään myös kaksi taloudelliselle sektorille kuuluvaa kansallista intressiä. Ne ovat taloudellinen kehitys, joka edistää Kazakstanin koko kansan hyvinvointia, sekä taloudellista turvallisuutta tukevien toimijoiden, kuten maatalouden, polttoaine- ja energiatuotannon, tuotantoteollisuuden, liikenteeseen ja finanssijärjestelmän, kestävä toiminta¹⁵⁴.

Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee yhteensä kolme taloudelliselle sektorille sijoittuvaa kansallisen turvallisuuden uhkaa. Ne ovat

- valtion taloudellisen turvallisuuden vahingoittuminen, esimerkiksi strategisten resurssien käyttö vastoin valtion intressejä, investointien ja innovaatioiden kehityksen estyminen, sekä pääoman ja tavaravirtojen kontrolloimaton kato maasta;
- rahoitusjärjestelmän kestävyuden heikkeneminen ja harmaan talouden kasvu; sekä

¹⁵² Esim. HS Pääkirjoitus 5.3.2018.

¹⁵³ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 4. artikkeli.

¹⁵⁴ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 5. artikkeli.

- tuotannon väheneminen, laadun, kilpailukyvyyn, vientimahdollisuuksien, elintarvikkeiden ja tavaroiden saatavuuden heikkeneminen ja sellaisten elintarvikkeiden ja tavaroiden tuonnin väheneminen, joita ei tuoteta Kazakstanissa.¹⁵⁵

Kansallista turvallisuutta käsittelevät dokumentit viittaavat taloudelliseen turvallisuuteen varsin lyhyesti, mutta toisaalta luetellut turvallisuusuhat ja kansalliset intressit ovat hyvin läpileikkaavia, mikä on tyypillistä taloudelliselle sektorille. Tässä näkyikin erinomaisesti turvallisuuden eri sektoreiden limittyminen toisiinsa ja toisaalta myös rajanvedon vaikeus eri sektoreiden välillä. Taloudellisen turvallisuuden sektorilla on useimpien valtioiden kohdalla valtaisa kerrannaisvaikutus myös muiden sektoreiden turvallisuuteen. Vahva talous voi ylläpitää muun muassa sotilaallista puolustuskykyä, se tukee ja vahvistaa hallitsevan valtaeliitin asemaa ja mitä suurimmassa määrin ylläpitää kansalaisten tyytyväisyyttä, kun yhteiskunnan turvaverkot ovat kunnossa ja elintaso riittävän korkea.

Eriytyisen tärkeä taloudellinen sektori on Kazakstanin tapauksessa, sillä valtiontalous on raskaasti riippuvainen vain energiasektorin tuotannosta ja näiden raaka-aineiden markkinahinta saattaa heilahdella rajustikin. Luonnonvarojen järkevä hyödyntäminen on tärkeää valtiolle, jonka talous lepää pitkälti luonnonvarapohjaisen tuotannon varassa. Lisäksi valtaeliitin kannatus ja hallinnon vakaus perustuvat osittain siihen, että Kazakstanin elintaso on itsenäisyyden aikana merkittävästi kohonnut ja on kansaa tyydyttävällä tasolla. Baizakova huomauttaa, että energiasektori muovaa geopoliittisia ja taloudellisia rakenteita maailmanlaajuisesti, ja energiaturvallisuus onkin eräs Kazakstanin tärkeimmistä poliittista ja taloudellisista tavoitteista. Tämän vuoksi Kazakstanin ulkopoliittikan keskeisimpiä tavoitteita on taata vakaat ja turvalliset vientikeinot maan öljy- ja kaasutuotannolle. Maantieteellisen sijaintinsa vuoksi Kazakstan joutuu väistämättä neuvottelemaan naapurimaidensa kanssa öljy- ja kaasuviennin järjestämisestä.¹⁵⁶

Kazakstanin taloudellinen turvallisuus keskittyy pitkälti energian ja energiatuotannon turvallisuuteen. Vastavuoroisesti Kazakstanin energiatalous voi pitkällä tähtäimellä muodostua koko Keski-Aasian alueen taloudellista, yhteiskunnallista ja poliittista vakautta ja turvallisuutta edistäväksi tekijäksi, sillä energiasektori edistää Kazakstanin ja muiden Keski-Aasian valtioiden integroitumista maailmantalouteen¹⁵⁷. Myös lyhyellä tähtäimellä Kazakstanin vauraus edistää alueen vakautta, mutta taloudellisella sektorillakin on ongelmansa. Vaikka Kazakstanilla ja Keski-Aasiassa on kohtuullisen suuri taloudellinen potentiaali, monet yritykset, infrastruktuuri ja taloudellisen elämän käytännöt ovat peräisin

¹⁵⁵ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 6. artikkeli.

¹⁵⁶ Baizakova 2010, 103.

¹⁵⁷ Baizakova 2010, 108.

neuvostokaudelta ja ne ovat täysin vanhentuneita. Myös yhteydet alueen ulkopuolelle ovat rajallisia.¹⁵⁸

4.3.4. Yhteiskunnallinen sektori

Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee yhteiskunnallisen turvallisuuden kansalaisen elämän, terveyden ja hyvinvoinnin, kazakstanilaisen yhteiskunnan henkisten arvojen ja hyvinvointipalveluiden suojaamiseksi todellisilta ja potentiaalisilta uhilta sekä yhteiskunnan yhtenäisyyden ja vakauden suojaamiseksi¹⁵⁹. Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee myös useita yhteiskunnalliselle sektorille kuuluvia kansallisia intressejä. Ne ovat

- yksilön ja kansalaisen oikeuksien ja vapauksien turvaaminen;
- kazakstanilainen patriotismi ja Kazakstanin väestön yhtenäisyys;
- kazakstanilaisen yhteiskunnan materiaalisten ja henkisten arvojen suojaaminen ja edistäminen;
- koulutuksen ja tieteen tason ja laadun tukeminen ja parantaminen kansalaisten ja yhteiskunnan sosiaalis-ekonomisen, innovatiivisen ja intellektuaalisen kehityksen edistämisen edellytysten mukaisesti; ja
- kansallisen informaatioympäristön turvallisuuden ja kilpailukyvyn tukeminen ja kehittäminen.¹⁶⁰

Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee useita yhteiskunnalliselle sektorille sijoittuvia kansallisen turvallisuuden uhkia. Ne ovat

- demografisen tilanteen ja kansanterveyden heikkeneminen, kuten syntyvyyden jyrkkä lasku ja kuolleisuuden nousu;
- kontrolloimaton maahanmuutto;
- Kazakstanin kansan kulttuurisen ja henkisen perinnön katoaminen;
- etnisyyksien välisistä ja uskontojen välisistä konflikteista ja laajamittaisista levottomuuksista johtuva sosiaalisten ja poliittisten olosuhteiden kärjistyminen; ja
- sellainen yhteiskuntaan ja yksilöihin kohdistettu informaatiovaikuttaminen, joka pyrkii tarkoitushakuisesti levittämään väärää tietoa ja vääristelemään tietoja ja vahingoittamaan siten kansallista turvallisuutta.¹⁶¹

Kansallista turvallisuutta käsittelevät dokumentit nostavat useissa kohdin selväsanaisesti esiin Kazakstanin väestön yhtenäisyyden ja patriotismin. Kazakstan on perinteisesti heimoyhteiskunta, mutta heimoja ei virallisissa dokumenteissa kuitenkaan nosteta esiin.

¹⁵⁸ Emt., 108.

¹⁵⁹ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 4. artikkeli.

¹⁶⁰ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 5. artikkeli.

¹⁶¹ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 6. artikkeli.

Arvioni mukaan tämä johtuu siitä, että heimoyhteiskuntaa ei välttämättä pidetä modernina, joten sitä ei haluta erityisesti nostaa esiin, ja Kazakstanille ennen kaikkea kansan yhtenäisyyden korostaminen on tärkeää. Kansallisen identiteetin korostaminen turvallisuuskysymyksenä viittaa kuitenkin mielestäni myös siihen, että Kazakstanin kansallinen identiteetti on jossain määrin heikko. Ulkoisen vaikutuksen pelätään voivan vaikuttaa siihen ja siten horjuttavan myös koko valtion turvallisuutta.

Toisaalta kansallisen identiteetin heikkous on ymmärrettävää, koska Kazakstan on varsin nuori valtio, joka on ollut itsenäinen vasta alle 30 vuotta eikä aikaisemmin historiansa aikana ole ollut yhtenäinen. Sultangalievän mukaan systemaattinen Kazakstanin historian tutkimus yliopistoissa alkoi 1930-luvulla ja ensimmäinen Kazakstanin historiaan keskittyvä laitos perustettiin vasta 1950-luvun lopulla. Vasta itsenäistymisen jälkeen 1990-luvulla Kazakstanin historian opetus laajeni kaikkiin maan korkeakouluihin ja tuli samalla myös pakolliseksi oppiaineeksi. 1990-luvulla valtionhallinto myös aloitti erilaisia kulttuurisen perinnön tukemiseen tähtääviä ohjelmia, joiden puitteissa pyrittiin kehittämään kansalaisten historiatietoisuutta. Niiden avulla Kazakstanin historia on pyritty asettamaan maailmanhistorian, Euraasian, nomadisten kansojen, turkkilaisten kansojen ja Keski-Aasian valtioiden kontekstiin.¹⁶² Tämä on yksi esimerkki siitä, miten Kazakstan on pyrkinyt tietoisesti luomaan ja tukemaan yhtenäistä kansallista identiteettiä.

Kazakstanin kansallinen ja etninen yhtenäisyys on varsin määrätietoisesti rakennustyöstä huolimatta edelleen melko hauras rakennelma. Kansallisen identiteetin luominen vie aikaa. Tynan huomauttaa, että tämän lisäksi kansallinen identiteetti on vielä liian suurelta osin riippuvainen presidentti Nazarbajevista, joten vallan siirtymä aikanaan saattaa vaarantaa myös kansallisen identiteetin yhtenäisyyden. Kansallisen turvallisuuden dokumentit kyllä huomioivat riskin siitä, että ulkopuoliset tahot voivat pyrkiä manipuloimaan Kazakstanin etnisiä ryhmiä, mutta Tynan epäilee, että käytännössä tätä riskiä ei vielä huomioida riittävästi.¹⁶³

Kazakstanin esimerkki osoittaa myös, miten kansallista identiteettiä voidaan tietoisesti muovata ja hyödyntää valtion rakentamiseen. Kazakstanin tapauksessa tämän tietoisin muovaus tuskin voi katsoa olleen vahingollista varsinkin, kun se tähtää vakaan, turvallisen ja oikeudenmukaisen valtion luomiseen, mutta identiteettiä voi myös käyttää huonoihin tarkoituksiin esimerkiksi terrorismi- ja ääriliikkeiden parissa. Kansalliseen identiteettiin kohdistuva informaatiovaikuttaminen voi myös vaarantaa yhteiskunnan ja valtion vakauden.

¹⁶² Sultangalieva 2015, 351-352.

¹⁶³ Tynan 2017.

Yhteiskunnallinen turvallisuus on siis kokonaisuutena arvioiden Kazakstanille merkittävä sektori, koska Kazakstanin kansallinen identiteetti on altis ulkoisille vaikutteille ja muille murroksille. Kansan yhtenäisyys ei ole vielä vakaalla pohjalla, ja yhtenäisyyden mureneminen voi johtaa valtion vakavaan kriisiin. Turvallisuusdokumentit myös selvästi heijastelevat tätä turvallisuusongelmaa. Tietoista työtä näiden asioiden eteen on tehty, mutta työn riittävyys jää nähtäväksi.

4.3.5. Ympäristösektori

Ympäristösektori nousee turvallisuuden sektoreista kaikkein vähiten esille dokumenteissa. Laki kansallisesta turvallisuudesta määrittelee ekologisen turvallisuuden yksilön, kansalaisen, yhteiskunnan ja valtion elintärkeiden intressien ja oikeuksien suojaamiseksi uhilta, jotka johtuvat ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristöön¹⁶⁴. Laki määrittelee vain yhden ympäristösektorille sijoittuvan kansallisen intressin, joka on ympäristön tilan säilyttäminen ja parantaminen ja luonnonvarojen rationaalinen hyödyntäminen¹⁶⁵. Sekä määritelmä, että intressi heijastelevat sitä, että ympäristön ja luonnon arvo sinällään ei ehkä ole niin tärkeää kuin ympäristön tuottama välillinen arvo esimerkiksi luonnonvarojen muodossa.

Ympäristöturvallisuus nostetaan kuitenkin esiin myös ulkopoliittisessa konseptissa. Konseptissa luetellaan joukko Kazakstanin ulkopoliittikan prioriteetteja, joista yksi on ympäristön suojelun ja globaalin ilmaston suojelemisen priorisointi. Tätä Kazakstan tavoittelee erilaisilla vihreän talouden ja vihreän kasvun toimilla. Myös Semipalatinskin ydinkoalueen ja Aral-järven elvyttäminen on nostettu esiin, samoin kuin Kaspianmeren suojeleminen yhdessä muiden alueen maiden kanssa. Suurisuuntaisista tavoitteista huolimatta Kazakstanin ei varsinaisesti voi sanoa olevan kansainvälisen rintaman etulinjassa silloin, kun ympäristön suojelusta ja ilmastomuutoksesta puhutaan. Ilmastomuutosta ei myöskään suoranaisesti mainita turvallisuusdokumenteissa.

Ympäristösektorin suhteen on ehkä ongelmallista se, että uhkakuviin vaikuttaminen vaatii usein joko tiivistä yhteistyötä naapurimaiden kanssa ja/tai taloudellisista eduista tinkimistä ainakin lyhyellä tähtäimellä. Yhteistyö naapurimaiden kanssa kiistakysymyksissä on aikaa vievää ja työlästä. Tämän lisäksi talouskasvun turvaaminen on Kazakstanille erittäin tärkeä tukipilari, jonka varassa myös poliittinen ja yhteiskunnallinen turvallisuus pitkälti lepäävät. Talouskasvun vaarantuminen voi riskeerata koko maan turvallisuuden ja siksi ympäristöarvoihin joudutaan suhtautumaan varauksella. Esimerkiksi valtaosa Kazakstanin

¹⁶⁴ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 4. artikkeli.

¹⁶⁵ Laki kansallisesta turvallisuudesta 2012, 5. artikkeli.

öljyvarannoista sijaitsee Kaspianmeressä, ja öljynpumppaus on riski meriympäristön turvallisuudelle. Öljyntuotannosta tinkiminen muista kuin pakottavista syistä on kuitenkin erittäin korkean kynnyksen takana, koska maan talous on niin riippuvainen siitä.

Toisaalta Kazakstan on viime vuosina voimakkaasti investoinut vihreään talouteen ja vihreään kasvuun ja pyrkii vähentämään taloutensa riippuvaisuutta hiilivedyistä. Tässä suhteessa ympäristösektorin vähäinen painotus dokumenteissa on jossain määrin ristiriitaista. Toisaalta syynä voi olla se, että dokumentit eivät ole aivan uusia. Toisaalta taas on mahdollista, että ympäristön turvallisuus näyttäytyy Kazakstanin näkökulmasta ennen kaikkea taloudellisen turvallisuuden puitteissa: miten talouskasvu voi tapahtua vihreiden arvojen mukaisesti. Tällöin ympäristön itseisarvo on vähäisempi kuin taloudellisen kasvun itseisarvo.

4.4. Turvallisuuden tasot

Tässä aluvuossa tarkastelen sitä, miten lähdeaineistosta esiin nousevat seikat sijoittuvat turvallisuuden tasoille ja vien edellisessä aluvuossa tehtyä analyysia pidemmälle. Millaisen kuvan dokumentit antavat Kazakstanin sisäisestä turvallisuudesta, Keski-Aasian alueellisesta turvallisuudesta, Keski-Aasian suhteesta muihin alueisiin ja globaalista turvallisuudesta? Viimeistään tässä vaiheessa analyysia käy myös hyvin selväksi, että useimmiten turvallisuusuhan eriyttäminen vain yhdelle sektorille ja yhdelle turvallisuuden tasolle on globaalisti linkittyneessä nyky maailmassa harvoin mahdollista.

4.4.1. Valtion sisäinen turvallisuus

Ulkopoliittinen konsepti mainitsee Kazakstanin ulkopolitiikan ensimmäisenä tavoitteena Kazakstanin kansallisen turvallisuuden, puolustuskyvyn, suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden takaamisen. Valtion sisäisellä turvallisuudella on siis erittäin suuri merkitys myös silloin, kun hoidetaan suhteita muihin valtioihin ja toimijoihin. Lähdeaineiston valossa Kazakstanin sisäisen turvallisuuden keskeisimpiä kipukohtia ovat poliittisen järjestelmän vakaus ja jatkumo, väestön tyytyväisyys vallitsevaan elintasoon sekä kansalliseen identiteettiin ja kansan yhtenäisyyteen linkittyvät kysymykset. Sisäistä turvallisuutta on kuitenkin analyttisesti vaikea erottaa valtion ulkopuolisista olosuhteista ja toimijoista.

Kuten tutkielman teoriaosiossa jo huomautin, Buzanin ja Wæverin mukaan kansallinen turvallisuus ei itseasiassa ole itsessään relevantti analyysin taso, sillä valtion turvallisuus on

suhteellista eikä sitä voida pitää itsenäisenä ympäröivästä maailmasta¹⁶⁶. Buzanin ja Wæverin huomio näyttää myös tämän tutkielman valossa pitävän hyvin paikkansa. Valtaosa yllä luetelluista turvallisuuden uhista ja kansallisista intresseistä on sellaisia, että niitä on mahdotonta eristää tarkasteltavaksi ainoastaan valtion sisäisellä tasolla. Vaikka talouden turvallisuus vaikuttaa mitä suurimmassa määrin valtion sisäiseen turvallisuuteen, talouden turvallisuutta on mahdotonta taata vain toimilla, jotka tapahtuvat valtion sisällä. Kazakstan on, siinä missä muutkin valtiot, linkittynyt niin syvästi maailmantalouteen, että maailman tapahtumat väistämättä vaikuttavat Kazakstanin talouden kehitykseen. Erityisen selvää tämä on Kazakstanin tapauksessa, koska maan talous lepää niin voimakkaasti energiasektorin varassa ja energiasektorin tuottavuus taas perustuu hyvin pitkälti vientiin.

Myöskään yhteiskunnallisen sektorin uhat eivät rajoitu vain valtion sisäiseen turvallisuuteen, vaikka nopeasti ajatellen voisi ajatella muuta. Esimerkiksi hallitsematon maahanmuutto on tekijä, joka saa alkunsa muualta ja sen alkusyihin voi olla vaikea vaikuttaa. Sitä voi tuki sisäisillä toimilla, kuten tiukalla rajavalvonnalla, yrittää torjua, mutta sillä voi siitakin huolimatta olla vaikutuksia turvallisuuteen. Etnisten ryhmien väliset kiistat voivat levitä valtion rajojen yli tai niihin voivat vaikuttaa monet ulkoiset tekijät. Samoin on kansallisen identiteetin ja kansan yhtenäisyyden laita erityisesti Kazakstanin tapauksessa, kun nämä ovat vielä heikkoja.

Vaikka Kazakstan selvästi ja täysin ymmärrettävästi korostaa sisäisen turvallisuuden tärkeyttä, analyysin tasona se ei ole kovin hedelmällinen. Alueellinen turvallisuus ja alueiden välinen turvallisuus sen sijaan tarjoavat turvallisuuteen erilaisia näkökulmia.

4.4.2. Alueellinen turvallisuus

Alueellinen turvallisuus on Kazakstanin kannalta erittäin tärkeää ja se on myös ehkä kaikkein epävakain turvallisuuden taso. Keski-Aasiassa maiden välisten rajojen yli vuotaa helposti niin huumeita, aatteita, ihmisiä kuin laittomia aseitakin, mikä tekee näistä turvallisuusongelmista alueen yhteisiä.

Helsingin Sanomien pääkirjoituksen¹⁶⁷ mukaan Keski-Aasian vakaus on vain näennäistä. Vaikka Kazakstanissa ja hieman yllättäen myös Uzbekistanissa on havaittavissa positiivisia kehityskulkuja liberalisointia kohti, vie Turkmenistanin, Tadžikistanin ja Kirgisian kehityskulku toiseen suuntaan, mikä voi uhata koko alueen vakautta. Myös Indeo esittää, että Keski-Aasian maille yhteisiä ongelmia ovat mm. taloudellisten, poliittisten ja sosiaalisten reformien hidas toimeenpano, köyhyys, korruptio, alueellisten koordinaation puute taloudellisella ja

¹⁶⁶ Buzan & Wæver 2003, 43.

¹⁶⁷ HS, 5.3.2018.

energiasektorilla sekä erityisesti vesikysymyksessä ja epäonnistuminen saada aikaan kestäviä ratkaisuja rajakysymyksissä¹⁶⁸. Köyhyys ja taloudellisten reformien toimeenpano eivät ehkä painotu Kazakstanin kohdalla, mutta yleisesti ottaen tämä lista kuvaa Keski-Aasian alueellisen turvallisuuden tilaa varsin hyvin. Kun tähän valtioiden sisäiseen kehitykseen lisätään vielä ulkoisten vaikutusten ristipaine, noidankattila on valmis.

Alueellinen turvallisuus nousee selvästi esiin myös Kazakstanin kansallista turvallisuutta käsittelevissä dokumenteissa. Laki kansallisesta turvallisuudesta nostaa suoraan alueellisen turvallisuuden esiin. Artikkelin 25 käsittelee Kazakstanin osallistumista kansainvälisen turvallisuuden edistämiseen. Lain mukaan Kazakstan osallistuu kansainvälisellä ja alueellisella tasolla turvallisuuden rakentamiseen silloin, kun se olennaisesti tukee Kazakstanin kansallista turvallisuutta. Laki luettelee tämän keinoina mm. Kazakstanin roolin vahvistamisen globaalien rauhanrakentamisen kysymyksissä, tehokkaan kollektiivisen turvallisuuden järjestelmän luomisen ja vahvistamisen Kazakstanin geopoliittisessa ympäristössä sekä sitoutumisen sellaisiin kansainvälisiin organisaatioihin ja sopimuksiin, jotka tukevat ja vastaavat Kazakstanin kansallisia intressejä.

Ulkopoliittinen konsepti täydentää kuvausta Kazakstanin roolista Keski-Aasian alueellisen turvallisuuden suhteen. Sen mukaan Kazakstan haluaa edistää poliittisesti vakaata ja taloudellisesti kestävästä Keski-Aasiasta ja sen turvallista kehitystä. Kazakstan tunnustaa vastuullisuutensa ja roolinsa alueella ja pyrkii kaikin keinoin edistämään alueen vakautta ja turvallisuutta ja ryhtyy tarvittaessa vastatoimiin uusien haasteiden ja uhkien vastaan myös silloin, kun ne kumpuavat ”naapurialueilta”. Kazakstan pyrkii kehittämään Keski-Aasian sisäistä alueellista integraatiota, jotta konfliktien todennäköisyys pienenee, sosiaalis-ekonomiset ongelmat olisivat helpommin ratkaistavissa ja vesien energiaan liittyvät kiistat voitaisiin torjua.

Tämän roolin julkilausuminen on tässä keskeinen asia. Kazakstan on itsenäistymisen jälkeen pyrkinyt esittämään itsensä paitsi rauhallisena ja vakaana valtiona, jonka demokratia ja talous vahvistuvat tasaisesti, myös naapureiden turvallisuuden takaajana¹⁶⁹. Tällä ulkopoliittisella konseptillä julkilausumalla Kazakstan ottaa itselleen alueen johtavan valtion roolin ja ilmaisee aikeensa alueen kehityksen ja tulevaisuuden suhteen. Keski-Aasian mailla on paljon ongelmia, mutta vauras ja vakaa Kazakstan voi osaltaan edistää koko alueen vakautta ja kehitystä. Jos Kazakstanin vakaus syystä tai toisesta järkkäisi, se kasvattaisi olennaisesti riskiä muidenkin maiden suistumiseen sekasortoon.

¹⁶⁸ Indeo 2014, 3-4.

¹⁶⁹ Voloshin 2012, 85.

Myös useat kansallisen turvallisuuden laissa luetellut uhat liittyvät tavalla tai toisella alueelliseen tasoon, vaikka sitä ei suoraan mainitakaan. Tällaisia uhkia ovat muun muassa hallitsematon maahanmuutto, etnisyyksien ja uskontojen väliset konfliktit, jotka voivat heikentää sosiaalista ja poliittista tilannetta, Kazakstanin valtionrajoja koskevat uhkakuvat, terrorismi, ääriliikkeet ja separatismi, strategisten resurssien käyttö vastoin valtion intressejä sekä kaupankäynnin ja tavaroiden liikkeen sujumuuden säilyminen. Nämä uhat sijoittuvat eri sektoreille, mutta alueellisen turvallisuuden näkökulmasta tarkasteltuna niille kaikille on yhteistä välittömän lähialueen valtioiden vaikutus erilaisin tavoin. Esimerkiksi terroristit ja ääriliikehdintä eivät tunne valtioiden rajoja. Lähialueen valtioiden epävakaa tilanne voi vaarantaa Kazakstanille tärkeän öljynviennin ja tavaroiden ja elintarvikkeiden tuonnin. Muista kuin välittömistä naapurivaltioista Kazakstanin valtionrajoihin kohdistuvaa uhkaa on pidettävä hyvin epätodennäköisenä. Samoin maahanmuutto muualta kuin lähialueen valtioista on maantieteellisten olosuhteiden vuoksi varsin epätodennäköistä.

Uhkien syyt voivat olla alueellisia tai niiden vaikutus voi olla alueellinen. Myös esimerkiksi vesivarannot ja niiden turvallisuus ovat alueellisen tason kysymys, vaikka niitä ei kansallisen turvallisuuden laissa suoraan mainitakaan. Puhdasta makeaa vettä on Keski-Aasian alueella saatavilla varsin rajoitetusti ja keskeiset joet mutkittelevat useiden maiden läpi. Toiset maat, kuten Kirgisia, haluaisivat padota jokia tuottaakseen niiden avulla energiaa, kun taas toisten maiden, kuten Uzbekistanin, maatalous on pitkälti riippuvaista jokien virtauksesta ja vesimäärästä. Samalla puhtaasta juomavedestä on pulaa. Tämän vuoksi vesivarannoista käydään kiistoja ja niihin liittyy myös aseellisen konfliktin riski. Ulkopoliittisessa konseptissa esitetäänkin tavoitteeksi lainsäädännön kehittäminen yhdessä naapurimaiden kanssa rajat ylittävien vesivarantojen käytöstä ja suojelusta, jotta veden saanti ja turvallisuus voidaan taata myös tulevaisuudessa.

Alueellinen turvallisuus nousee esiin myös sotilaallisten uhkien kohdalla. Sotilasdoktriini luettelee tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa Kazakstanin sotilaalliseen turvallisuuteen. Niitä ovat

- valtioiden tai sotilaallispoliittisten liittoumien pyrkimys laajentaa vaikutusvaltaansa Kazakstanissa, jotta ne saisivat Kazakstanin strategiset resurssit ja liikenneinfrastruktuurin käyttöönsä;
- kansainvälisten terroristi- ja ääriliikkeiden aktiivisuuden kasvu alueella ja tällaisiin liikkeisiin kuuluvien Kazakstanin kansalaisten ja muiden lähettiläiden käyttö Kazakstanin sisäisten olojen horjuttamiseksi;
- alueen militarisoituminen ja Kazakstanin ajautuminen asevarustelukilpaan; ja
- joukkotuhoaseiden ja niiden valmistusteknologian ja aseistuksen päätyminen laittomien ryhmittymien haltuun.

Sotilasdoktriinin perusteella Kazakstan ei pidä muiden Keski-Aasian valtioiden sotilaallista uhkaa kovin merkittävänä, vaan todennäköisempi uhka liittyy ei-valtiollisiin toimijoihin. Venäjän sotilaallisen voimankäytön uhka on kuitenkin olemassa, jos Venäjä päättäisi ryhtyä Kazakstanissa vastaaviin toimiin kuin Ukrainassa.

Venäjä ylipäänsä on Keski-Aasian alueellisen turvallisuuden yhteinen nimittäjä. Venäjän vallankäyttö muodossa tai toisessa kummittelee taustalla, melkein mitä hyvänsä alueella tapahtuukin. Valtioiden reaktiot ja toimet saattavat olla Venäjää vastaan tai sen toiveiden mukaisia, mutta yhtä lailla suhde Venäjään ja Venäjän mahdollisuus vallankäyttöön vaikuttaa päätöksentekoon ja toimintaan kaikissa alueen valtioissa. Kaikki viisi maata ovat myös yhteisessä Venäjän, Kiinan ja länsimaiden puristuksessa ja yhdessä eristyksissä valtavan mantereiden sisällä, vaikka maiden valitsevat linjaukset ja toimet vaihtelevatkin. Tämä tekee myös turvallisuusongelmista alueen yhteisiä.

4.4.3. Alueiden välinen turvallisuus

Alueiden välinen turvallisuus nousee esiin erityisesti ulkopoliittisessa konseptissa. Maakohtaisten ja alueellisten prioriteettien osalta Kazakstanin ulkopoliittisessa konseptissa luetellaan maita ja alueita seuraavassa järjestyksessä:

1. Venäjä
2. Kiina
3. muut Keski-Aasian valtiot
4. Yhdysvallat
5. Euroopan maat
6. EU; ja
7. muut IVY-maat, ja niin edelleen.

Tämän jälkeen seuraa edelleen mainintoja muista Aasian maista ja alueista, Turkista, Lähi-idästä, Väli- ja Keski-Amerikasta ja lopulta viimeisenä Afrikan mantereesta. Periaatteessa listaus kattaa toki koko maapallon, mutta mielestäni listauksen järjestys on myös osoitus prioriteeteista. Venäjän asema on kiistaton paitsi taloudellisten suhteiden, myös sen aiheuttamien uhkien vuoksi. Alueiden välisistä suhteista Kiina asettuu selvästi tärkeämmäksi, jopa muita saman turvallisuuskompleksin maita keskeisemmäksi. Toisaalta ulkopoliittisen konseptin painotus on erilainen kuin kansallisten uhkakuvien luettelo. Esimerkiksi Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteiden kautta saatu taloudellinen ja poliittinen hyöty on niin suuri, että se luultavasti painaa muiden Keski-Aasian maiden ja esimerkiksi Afganistanin sijoitusta alemmas, vaikka Afganistan on väistämättä suuri turvallisuusuhka Kazakstanille.

Kazakstanin näkökulmasta Keski-Aasiassa on kolme erityistä alueiden välisen turvallisuuden kiinnekohtaa tai rajapintaa. Ne ovat Kaspianmeri, Afganistan ja Kiina. Ulkopoliittinen konsepti

asettaa Kazakstanin ulkopolitiikan yhdeksi tehtäväksi esimerkiksi Kaspianmeren laillisen aseman määrittämisen ja vakaiden ja ystävällisten suhteiden luomisen Kaspianmeren alueen valtioiden välille siten, että nämä perustuvat kansainväliseen lakiin. Kaspianmeri on Kazakstanille erityisen tärkeä sen taloudellisten vaikutusten vuoksi. Paitsi että suurin osa Kazakstanin öljyvarannoista sijaitsee Kaspianmeressä, se on myös harvoja reittejä öljyn- ja kaasunviennille Eurooppaan Venäjän ohi. Kaspianmeren yleisesti hyväksytyyn lainsäädännöllisen aseman puute hiertää alueen valtioiden välejä ja muodostaa uhan pitkän aikavälin vakaudelle ja multilateraalille yhteistyölle. Tämän lisäksi Kaspianmeren suhteen pitäisi ratkaista joukko ympäristöongelmia, öljy- ja kaasuputkien rakennuskysymyksiä ja taloudellisia kysymyksiä.¹⁷⁰

Kaspianmeren öljyntuotantoon ja -kuljetukseen liittyy sekä taloudellinen, poliittinen että geostrateginen aspekti. Taloudellinen aspekti perustuu öljynkuljetusten turvaamiseen, investoijien löytämiseen ja tehokkaimpien kuljetusreittien löytämiseen. Poliittinen aspekti puolestaan perustuu Azerbaidžanin, Turkmenistanin ja Kazakstanin valintoihin kullekin parhaista kuljetusreiteistä ja kilpailusta paitsi alueen valtioiden, myös muiden toimijoiden kanssa alueelta kuljetetun öljyn ja kaasun hallinnasta. Geostrateginen aspekti taas tarkoittaa sitä, että Kaspianmeren öljyvarannot toimivat käteväenä tekosyynä alueen ulkopuolisille toimijoille perustella läsnäoloaan ja toimiaan alueella.¹⁷¹

Afganistan vaikutus Kazakstanin ja Keski-Aasian turvallisuuteen on toisenlainen. Se uhkaa Keski-Aasian vakautta ja turvallisuutta monella tavalla. Indeo huomauttaa, että ensinnäkin valtiot pelkäävät, että islamilaiset ääriliikkeet tai terroristit tekevät sieltä aseellisia hyökkäyksiä alueelle tai että ääriajattelu muutoin leviää alueelle. Toiseksi Afganistan on merkittävä huumeiden alkulähde ja heroiniä kuljetetaan Afganistanista Tadžikistanin ja muun Keski-Aasian kautta Venäjälle, Eurooppaan ja Kiinaan. Myös laittomia aseita kuljetetaan tätä reittiä. Huumekauppa on omiaan edistämään korruptiota ja harmaata taloutta, jotka laki kansallisesta turvallisuudestakin mainitsee turvallisuutta uhkaavina tekijöinä. On kuitenkin huomionarvoista, että vaikka Afganistania korostetaan tässä yhteydessä uhkatekijänä, nämä keskeiset uhat eivät itseasiassa suoranaisesti johdu Afganistanista itsestään, vaan pikemminkin Keski-Aasian valtioiden sisäisistä asioista ja ratkaisemattomista sisäisistä ongelmista. Itseasiassa kaikki Keski-Aasian aseellisten konfliktit itsenäistymisen jälkeen ovat johtuneet sisäisten tekijöiden summasta eivätkä esimerkiksi Afganistanin tilanteesta.¹⁷²

Kiinan kohdalla puolestaan ei ole kyse väkivaltaisuuksien uhasta. Kiina on kasvattanut vaikutusvaltaansa Keski-Aasiassa ja on hiljalleen noussut Venäjän rinnalle ja jopa Venäjän

¹⁷⁰ Baizakova 2010, 104.

¹⁷¹ Emt., 104.

¹⁷² Indeo 2014, 2-3.

ohi Keski-Aasian maiden strategisena kumppanina. Kiina hyödyntää erityisesti taloudellisia keinoja ja investoi ahkerasti Keski-Aasian infrastruktuuriin ja energiasektorille. Kazakstan on sijaintinsa vuoksi Kiinalle tärkeä, koska läntisen Kiinan yhteydet Euroopan ja Lähi-idän markkinoille kulkevat Kazakstanin rautatieverkoston kautta. Kiinan lanseeraaman erityisesti infrastruktuurin kehittämiseen tähtäävä BRI-hanke¹⁷³ on mieluinen myös Kazakstanille, sillä se tukee Kazakstanin omia tavoitteita liikennöinnin ja saavutettavuuden parantamiseksi¹⁷⁴.

Kiina on Keski-Aasian maille houkutteleva kumppani, koska se ei aja mitään erityistä poliittista agendaa alueellisen vakauden ohella. Se ei esitä vaatimuksia poliittisista uudistuksista, kuten länsimaat, eikä käytä poliittisia painostuskeinoja pitääkseen alueen haluamassaan suunnassa, kuten Venäjä.¹⁷⁵ Samalla erityisesti alueen köyhimmät valtiot Kirgisia ja Tadžikistan uhkaavat ajautua tilanteeseen, jossa valtionvelka Kiinalle on niin merkittävä, että Kiinalle väistämättä avautuu vahva mahdollisuus vaikuttaa valtioiden sisäisiin asioihin niin halutessaan.

Kiinan muodostama uhka kiteytyy kuitenkin enemmän siihen kilpa-asetelmaan, jonka se on tuonut mukanaan Keski-Aasiaan. Kiina ja Venäjä käyvät keskenään varovaista mittelyä vallasta Keski-Aasiassa. Venäjä on perinteisesti mieltänyt Keski-Aasian omaksi etupiirikseen, mutta Venäjä on silti menettänyt vaikutusvaltaansa alueella nimenomaan Kiinalle. Stronski ja Ng huomauttavat, että Venäjän keinot vastustaa Kiinan vallan nousua ovat varsin heikot. Se ei pysty taloudelliseen kilpailuun Kiinan kanssa ja Venäjän toimet Ukrainassa ovat johtaneet välien viilenemiseen Keski-Aasian poliittisen eliitin kanssa. Toisaalta Kiinan keskeiset tavoitteet alueella kuten taloudellinen kehitys, poliittinen vakaus ja länsimaiden vaikutusvallan torjuminen, myötäilevät Venäjän omia tavoitteita alueella ainakin lyhyellä tähtäimellä. Lähi-idän ja Ukrainan levottomuuksien vuoksi sekä Kiina, että Venäjä pelkäävät poliittista epävakautta ja massaprotesteja alueella ja haluavat säilyttää vallitsen vallan ja tilanteen alueella. Myös radikaalin islamismien leviäminen Afganistanista huolestuttaa sekä Venäjää, että Kiinaa.¹⁷⁶

Kiinan intresseissä on siis vakaa ja vauras Keski-Aasia ja siinä mielessä vaikutus alueen turvallisuuteen voi olla myönteinen. Jos kuitenkin Kiinan ja Venäjän välit kärjistyisivät vakavasti, Keski-Aasiasta saattaisi tulla niiden taisteluareena. Kiina vaikuttaa turvallisuuteen myös siinä mielessä, että se on keskeinen kauppakumppani ja investoija, johon on tärkeä säilyttää hyvät suhteet.

¹⁷³ *Belt and Road Initiative*

¹⁷⁴ Stronski & Ng 2018, 12.

¹⁷⁵ Emt., 9.

¹⁷⁶ Emt., 10.

4.4.4. Globaali turvallisuus

Samoin kuin valtion sisäinen turvallisuus, myös globaali turvallisuus on analyysin tasona haastava. Globaalista turvallisuudesta on vaikea esittää kovin kattavaa analyysia, sillä globaali turvallisuus on ylimalkaista eikä se kovin hyvin heijastele yksittäisten valtioiden todellisuutta¹⁷⁷. Globaali turvallisuus nousee Kazakstanin turvallisuusdokumenteissa esiin etupäässä kansainvälisten järjestöjen toiminnan tukemisen ja osallistumisen kautta, erityisesti YK:n rooli on korostunut. Ulkopoliittisessa konseptissa Kazakstan sitoutuu YK:n tavoitteisiin ja toimintaan ja pyrkii edesauttamaan kansainvälisten konfliktien ratkaisua YK:n asettamista lähtökohdista. Myös ydinaseista ja muista massatuhoaseista riisuminen on tässä yhteydessä listattu. Kazakstan tavoittelee niiden kattavaa kieltämistä ja tuhoamista sekä ydinaseista vapaiden vyöhykkeiden luomista. Myös asevarustelu, uuden aseistuksen suunnittelu ja käyttö sekä laitton asekauppa ovat asioita, jotka Kazakstan ulkopoliittisen konseptin mukaan vaarantavat alueellisen ja globaalin turvallisuuden, ja niitä tulee vastustaa.

Vaikka Kazakstanin vaikutus Keski-Aasian alueelliseen turvallisuuteen ja myös jossain määrin alueiden väliseen turvallisuuteen on suhteellisen merkittävä, on Kazakstan globaalista näkökulmasta arvioituna pieni tekijä. Globaalilla tasolla Kazakstan on pyrkinyt ottamaan välittäjän roolia ydinaseriisunnassa ja ollut etulinjassa ajamassa ydinaseiden kieltämistä ja hävittämistä. Luonnollisesti myös öljy- ja kaasuvarannot antavat Kazakstanille jonkin verran painoarvoa, mutta maan vaikutusvalta globaaleilla areenoilla on silti varsin heikko. Maan tilanteen muutos suuntaan tai toiseen ei todennäköisesti merkittävästi vaikuta globaaliin turvallisuuteen.

Keski-Aasian alueella sen sijaan on olemassa jonkinlaista potentiaalia muodostua globaalilla tasolla merkittäväksi alueeksi niin hyvässä kuin huonossakin. Alueen merkitys perustuu ennen kaikkea siihen, että alueella on merkittäviä luonnonvaroja, erityisesti öljyä ja kaasua. Sillä on mahdollisuus muodostua kaupankäynnin ja liikkuvuuden sillaksi Kiinan, Venäjän ja Euroopan välillä. Toisaalta alueen tilanne voi kääntyä myös kriisipesäkkeeksi, jos terroristijärjestöt tai ääriliikkeet saavat siellä merkittävästi jalansijaa, yksi tai useampi alueen valtio ajautuu sisäiseen tai keskinäiseen aseelliseen konfliktiin tai siitä muodostuu suurvaltojen taistelulenttä.

Myös globaalin turvallisuuden vaikutus Kazakstaniin ja Keski-Aasiaan vaikuttaa vähäiseltä. Suurvallat voivat kiistellä itselleen tärkeistä asioista kansainvälisen politiikan areenoilla ja mittailla voimiaan maailman kriisipesäkkeissä, mutta Kazakstan on ja pysyy Venäjän kainalossa vangittuna maamassojen keskelle. Venäjällä tapahtuva suuri sisäinen murros

¹⁷⁷ Buzan & Wæver 2003, 43.

voisi olennaisesti vaikuttaa paitsi globaalien tason turvallisuuteen myös Kazakstanin ja Keski-Aasian alueelliseen turvallisuuteen, mutta Venäjän resilienssi on heikosta taloudellisesta tilanteesta huolimatta siinä määrin merkittävä, että tätäkin skenaariota on pidettävä hyvin epätodennäköisenä.

Tällä hetkellä Keski-Aasian alueen merkitys globaalilla tasolla on pieni eikä lähitulevaisuudessa ole näkyvissä suuria murroksia suuntaan tai toiseen. Maailmanpolitiikan heilahteluista huolimatta Kazakstanin ja Keski-Aasian olosuhteet pysyvät pitkälti muuttumattomina. Keski-Aasian romahdus kriisipesäkkeeksi näyttää todennäköisemmältä kuin alueen vahvistuminen, vakautuminen ja vaurastuminen kaupankäynnin keskuksiksi ja houkuttelevaksi kumppaniksi globaalilla tasolla, mutta tässä tutkielmassa käytetyn lähdeaineiston perusteella myöskään totaalinen romahdus ei näytä todennäköiseltä.

5. Johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoituksena on luoda katsaus Keski-Aasian alueelliseen turvallisuuteen ja arvioida sen näkymiä Kazakstanin näkökulmasta. Lähdeaineistona toimii kolme Kazakstanin kansallista turvallisuutta määrittelevää virallista dokumenttia. Näiden dokumenttien perusteella Keski-Aasian turvallisuuden suurin uhka on alueen vakauden järkkäminen Venäjän toimien tai terrorismin ja ääriuskonnollisten liikkeiden seurauksena. Tämän lisäksi taloudellisella kasvulla ja hallinnon kehittymisellä on vahva merkitys alueen turvallisuuden takaamisessa. Nämä tekijät näyttävät kuitenkin erilaisessa valossa riippuen siitä, kenen näkökulmasta niitä katsoo. Tarkastelen tässä johtopäätösluvussa Keski-Aasian alueellisen turvallisuuden kannalta keskeisimpiä Keski-Aasian turvallisuuskompleksin sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä.

5.1. Sisäiset tekijät

Mostafa huomauttaa, että Kazakstan ja muut Keski-Aasian valtiot pitävät terrorismia, huumekauppaa, Afganistanin epävakaisuuksien leviämistä ja radikaalia islamismia keskeisimpinä epävakauden ja turvattomuuden lähteinä alueella. Sitä vastoin taas esimerkiksi EU pitää alueen keskeisimpinä epävakauden ja turvattomuuden lähteinä demokratian vajavaisuutta, hyvän hallinnon ja ihmisoikeuksien noudattamisen puutteita sekä korruptiota, vaikkakin tunnistavat myös Keski-Aasian maiden tärkeimpinä pitämät syyt.¹⁷⁸ EU osoittaa siis turvattomuuden ja epävakauden syiksi ennen kaikkea valtioiden sisäisiä seikkoja, joihin puuttuminen on ennen kaikkea hallinnon ja valtaeliitin käsissä. Keski-Aasian maat taas ainakin Mostafan mukaan pääsääntöisesti syyttävät ulkoisia tekijöitä epävakaudesta ja turvattomuudesta. Tämä ulkoisten tekijöiden syyttäminen heijastelee hallinnon ongelmia ja haluttomuutta uudistusten tekemiseen valta-aseman ja saavutettujen etujen menettämisen pelossa. Se voi kertoa myös valtaeliitin kyvyttömyydestä tai haluttomuudesta havaita ongelmia omassa hallinnossa ja sen toimintakulttuurissa.

Toisaalta Kazakstan vaikuttaa ainakin turvallisuusdokumenttien perusteella tunnistavan erinomaisen hyvin maan turvallisuuteen vaikuttavat hallintoon liittyvät sisäiset seikat, eikä esitä turvallisuuden uhkien tulevan vain ulkoa päin. Huomattava osa kansallisista intresseistä ja kansallista turvallisuutta uhkaavista tekijöistä on osittain sisäisiä. Turvallisuusdokumenttien perusteella voisi jopa sanoa, että vaikuttaa siltä, että Kazakstanilla on aito halu edistyä kohti todellista demokratiaa ja kansalaisyhteiskuntaa, vaikka näitä ei suoraan nimetäkään tavoitteiksi. Hyvä hallintotapa sekä vakaa ja tehokas oikeusjärjestelmä ainakin ovat selvästi

¹⁷⁸ Mostafa 2013, 168.

Kazakstanin nykyhallinnon tavoitteina. Nykyisen hallinnon jatkuminen näyttäytyy keskeisenä sisäisenä tekijänä ja se halutaan turvata.

Kansan yhtenäisyys ja kazakstanilainen kansallinen identiteetti ovat myös sellaisia sisäisiä tekijöitä, joilla voi olla suuri vaikutus Kazakstanin valtion turvallisuuteen. Nämä nostetaan myös turvallisuusdokumenteissa toistuvasti esiin sekä kansallisissa intresseissä että kansallista turvallisuutta uhkaavissa tekijöissä. Monietnisessä nuoressa valtiossa hauras kansallinen identiteetti ja yhteenkuuluvuuden tunne kasvattavat hallinnon paineita säilyttää valtio eheänä ja yhtenäisenä. Identiteettien hallinnan tarve liittyy toisaalta myös siihen, että Keski-Aasian alueella on lukuisia erilaisia kansallisia identiteettejä, jotka voivat ajautua konfliktiin keskenään. Liian vahva kansallinen identiteettikin voi siis vaarantaa valtion turvallisuuden. Vaikka lähdeaineisto ei puhu muiden Keski-Aasian valtioiden identiteettikysymyksistä, ovat maat siinä määrin samankaltaisia, että tulkinan kansallisen identiteetin tärkeydestä voi ulottaa koko alueelle. Kazakstan 2050-strategiassa on myös aistittavissa keskiaasialaisen identiteetin nostattamista. Keski-Aasia esitetään siltana Euroopan ja Aasian välillä, uutena silkkienä. Kansallisten identiteettien ohella jonkinlaisen löyhän alueellisen identiteetin kehittyminen voikin edistää alueen turvallisuutta ja kykyä vastata turvallisuusuhkiin.

Identiteettikysymykset nousevat lähdeaineistosta selvästi esiin ja tässä mielessä se tukee Buzanin ja Wæverin konstruktivistista käsitystä turvallisuudesta. Hobbesilainen perinteinen turvallisuusuhka ei riitä selittämään kaikkia Keski-Aasiassa ja Kazakstanissa havaittavissa olevia turvallisuuden uhkia eikä pysty huomioimaan identiteettien merkitystä. Sen sijaan laajan, myös sisäiset tekijät huomioon ottavan turvallisuuskäsityksen avulla on mahdollista tarkastella näitäkin tekijöitä. Sen sijaan Kööpenhaminan koulukunta ei huomioi teoriassaan sukupuolta eikä se näkökulma nouse turvallisuusdokumenteissakaan millään tavalla esiin. Kazakstan 2050-strategia kyllä huomioi myös naisten ja tyttöjen arvon kansakunnan rakentamisessa, mutta näkökulma on varsin patriarkaalinen. Sukupuolen turvallisuus ei vielä ole noussut Keski-Aasian alueellisen turvallisuuden tai Kazakstanin kansallisen turvallisuuden kartalle.

Kilpailutilanteen tai laajamittaisten kiistojen syntyminen Keski-Aasian maiden välille näyttää tutkimuksen lähdeaineiston ja muiden tutkimustöiden perusteella hyvin epätodennäköiseltä, vaikka sotilaallisen konfliktin mahdollisuudestakin on tutkimuskirjallisuuden parissa keskusteltu. Vaikka esimerkiksi makean veden heikko saatavuus näyttäytyy tilastojen näkökulmassa tekijänä, joka altistaa aseellisille konflikteille, eivät konfliktit Keski-Aasian maiden välillä näytä todennäköisiltä. Tämä johtunee osittain myös siitä, että maiden varsin rajalliset resurssit eivät kannusta suuriin sotilasmenoihin tilanteessa, jossa valtio joutuu

kamppailemaan pitääkseen perusrakenteet pystyssä. Keski-Aasian turvallisuuden kannalta tärkeät sisäiset tekijät ovat siis ensisijassa valtioiden sisäisiä seikkoja, kuten hallinnon toimivuus, identiteetti ja oikeusjärjestelmä. Ulkoisten tekijöiden puolesta taas eniten esiin nousevat valtiotoimijat.

5.2. Ulkoiset tekijät

Keski-Aasian ja Kazakstanin turvallisuuden näkymissä esiintyy myös paljon ulkoisia tekijöitä. Ehkä keskeisin niistä on Venäjä. Keski-Aasiaa koskevat tutkimukset osoittavat, että Venäjän vaikutusvalta alueella on edelleen merkittävä. Venäjä pyrkii pitämään kiinni vanhasta vaikutusvallastaan pehmeän vallan avulla: se vetoaa historialliseen ja kulttuuriseen yhteyteen ja hyödyntää venäjänkielistä mediaa. Lisäksi se pyrkii pitämään kiinni poliittisesta ja sotilaallisesta vallastaan alueella ja vastustamaan länsimaiden valtaa näillä sektoreilla.¹⁷⁹ Keski-Aasian maat ovat myös edelleen siinä määrin riippuvaisia Venäjästä ja esimerkiksi Venäjän vierastyöläismarkkinoista, että Venäjän on helppo pyrkiä vaikuttamaan maihin esimerkiksi maahantulopoliittikan tai taloudellisten keinojen avulla. On myös huomionarvoista, että Valko-Venäjän ohella Kazakstan on ainut entinen neuvostotasavalta, jossa ei ole jäänyt konfliktia tai muuta kriisiä, jossa Venäjä on tavalla tai toisella osallisena. Venäjä on perinteisesti käyttänyt jäätyneitä konflikteja ajaakseen "lähiulkomaissa" omia etujaan. Kun Ukrainan kriisi on etäännyttänyt Kazakstania Venäjästä, joutuuko Venäjä ottamaan kovat keinot käyttöön saadakseen maalta haluamansa?

Venäjän toiminta alueella perustuu pitkälti Venäjän omaan identiteettiin ja sisäisiin ongelmakohtiin. Venäjän ongelmat eivät oikeastaan ole muuttuneet sitten Buzanin ja Wæverin teoksen julkaisemisen sitten 2003. Venäjä ei koe saavansa kansainvälisten suhteiden kentällä ansaitsemaansa arvostusta ja asemaa ja on päättänyt hankkia ne itselleen, vaikka väkisin. Tämän vuoksi Venäjän asenne entisiä neuvostotasavaltoja kohtaan ei ole muuttunut, vaan se haluaa pitää niistä kiinni ehkä entistä kovemmin, kun Euroopassa Nato ja EU ovat laajentuneet sen porteille asti.

Venäjän vahvasta asemasta huolimatta Kiinan vaikutusvalta Keski-Aasiassa on kuitenkin kasvanut tasaisesti ja Ukrainan kriisi keikautti Keski-Aasian valta-asetelmaa Kiinan eduksi. Kiina hyödyntää Keski-Aasiassa pääasiassa mittavaa taloudellista valtaansa, mutta pyrkii myös sotilaallisen vallan kasvattamiseen alueella, mutta luovii sen niin, että vastakkainasettelu Venäjän kanssa vältetään¹⁸⁰. Keski-Aasian näkökulmasta Kiinan läsnäolo alueella voi turvata regiimien turvallisuutta. Kiina on myös muuri Venäjän mahdollista

¹⁷⁹ Stronski & Ng 2018, 14.

¹⁸⁰ Emt..

aggressiota vastaan, sillä Venäjän kasvava taloudellinen riippuvuus Kiinasta ja sen investoinneista nostaa kynnystä ryhtyä Keski-Aasiassa vastaaviin toimiin kuin Ukrainassa.¹⁸¹

Toisaalta Venäjän toiminta Ukrainassa ja korostunut tarve pitää kiinni vallastaan entisissä neuvostotasavalloissa herättää kysymyksen siitä, voisiko Venäjä kuitenkin ryhtyä Kazakstanin pohjoisosissa vastaaviin toimiin kuin Krimillä ja Ukrainassa. Toisaalta Ukrainan kriisi on tullut Venäjälle kalliiksi muun muassa talouden saralla, joten uudet vastaavat toimet lienevät korkeamman kynnyksen takana. Keski-Aasiassa Venäjä joutuu myös tasapainoilemaan Kiinan kanssa ja Kazakstanin tapauksessa voisi olla Ukrainaa selvästi suurempi riski siihen, että Kiina pyritään vetämään mukaan selkkaukseen. Vaikka Kiina on lähtökohtaisesti hyvin haluton lähtemään mukaan aseellisiin konflikteihin, se saattaisi asettua konfliktissa tukemaan Kazakstania, koska Kiina johdonmukaisesti tukee laillista hallintoa ja lisäksi vastustaa omien tarkoitusperiensä vuoksi jyrkästi kaikenlaista separatismia. Sekä Kiina että Venäjä ovat tähän mennessä pyrkineet kaikin tavoin välttämään keskinäistä konfliktia, mutta maiden välit ovat varovaiset. Vaikka avoin konflikti Venäjän ja Kiinan välillä on varsin epätodennäköinen, maiden intressit Keski-Aasiassa voivat ajautua pitkällä aikavälillä törmäyskurssiin. Kiinan ja Venäjän avoin konflikti vaarantaisi koko maailman turvallisuuden.

Arvioin, että Keski-Aasia lipuu hiljalleen entistä voimakkaammin Kiinan vaikutuspiiriin eivätkä Venäjä tai muut toimijat voi sitä estää. Lo huomauttaa, että Kiinan mukaantulo alueelle on muuttanut valta-asetelmia Keski-Aasiassa. Yhdysvaltojen rooli alueella näyttäisi jäävän vain väliaikaiseksi, kun taas Kiinalle voi ennustaa pitkäaikaista intressiä ja sitoutumista alueeseen.¹⁸² Tällä hetkellä Venäjä ja länsimaat eivät näytä kykenevän kilpailemaan Kiinan kanssa sellaisten asioiden parissa, jotka ovat Keski-Aasian valtioille tärkeitä. Alueen köyhyys ja riippuvaisuus ulkopuolisista investoinneista ovat Kiinalle helppo tapa ottaa alueella jalansijaa. Toistaiseksi ei näytä lainkaan todennäköiseltä, että Keski-Aasian valtiot tai niiden valtaeliitit alkaisivat muodostua jollain tapaa uhkaaviksi Kiinan näkökulmasta. Jos tilanne säilyy tällaisena, Kiinan vahva tuki alueelle hyödyttää molempia osapuolia. Jos tässä tilanteessa kuitenkin tapahtuu muutos ja Kiina alkaa tulkita yhden tai useamman Keski-Aasian valtion uhaksi itselleen, Keski-Aasian taivaalle kerääntyy entistä enemmän mustia pilviä.

Brzezinskin ajatukset Keski-Aasian merkittävästä asemasta maailmanpolitiikassa eivät näy Yhdysvaltojen toimissa alueella ainakaan Kazakstanin näkökulmasta. Yhdysvaltojen toiminnassa ei ole havaittavissa mitään erityisiä pyrkimyksiä Keski-Aasian suhteen. Jää

¹⁸¹ Stronski & Ng 2018, 16.

¹⁸² Lo 2008, 98.

nähtäväksi, povaako Kiinan vahvistuva asema Keski-Aasiassa entistä suurempaa valtaa Kiinalle Yhdysvaltojen kustannuksella myös maailmanpolitiikan muilla osa-alueilla. Toisaalta Keski-Aasian turvallisuusympäristön ja sen ongelmat huomioon ottaen sitä ei todellakaan voi pitää automaattisena kultakaivoksena niille, joilla on valtaa alueella. Jos alueen turvallisuus kääntyy nykyistä huonompaan suuntaan, vallankäyttö ja sen näyttäminen Keski-Aasiassa voi alkaa polttaa vallankäyttäjän näppejä, kuten Venäjälle on tapahtunut Syyriassa.

Kiinan ja Venäjän ohella Afganistanin varjo leijuu yhä Keski-Aasian yllä ja terrorismi ja ääri-islamistinen liikehdintä nousevat selvästi esiin lähdeaineistosta. Keski-Aasian maat selvästi kokevat asian merkittäväksi uhaksi alueen turvallisuudelle. Vaikka ääri- ja terroristiryhmien siirtyminen tai toisaalta laaja pakolaisaalto Afganistanista Keski-Aasiaan näyttää mahdolliselta, on todellisen uhan arvioiminen hyvin vaikeaa. Esimerkiksi Venäjä katsoo, että keskiaasialaiset terroristit muodostavat merkittävän uhan Venäjällä, mutta kuinka paljon uhkaa kohdistuu Keski-Aasian maihin? Afganistanin epävakaa tilanne epäilemättä heikentää Keski-Aasian turvallisuuden näkymiä, mutta arvioisin, että sisäiset ongelmat tai Venäjän toiminta alueella muodostavat Keski-Aasian turvallisuudelle merkittävämmän uhan.

5.3. Uusi suuri peli Keski-Aasiassa

Keski-Aasian alueellisen turvallisuuskompleksin tilanne on säilynyt Buzanin ja Wæverin teoksen julkaisemisen jälkeen kutakuinkin samana. Turvallisuuskompleksin välittömässä läheisyydessä sijaitseva Kiina vaikuttaa vahvasti turvallisuuskompleksiin, mutta ei kuitenkaan ole sen osa. Afganistan nousee myös voimakkaasti esille ja Keski-Aasian maat ovat turvallistaneet Afganistanin, mutta vastavuoroisuuden puuttuessa sekään ei kuulu turvallisuuskompleksiin. Venäjän suhteen asian voi edelleen tulkita molemmin päin. Keski-Aasian mailla on oma keskinäinen dynamiikkansa, mutta Venäjän ja Keski-Aasiaan voi perustellusti tulkita olevan samaa turvallisuuskompleksia, niin vahva turvallisuuden vastavuoroisuus niiden välillä. Toisaalta Venäjän voi tulkita olevan suurvalta, joka vahvasti vaikuttaa läheiseen turvallisuuskompleksiin, mutta ei kuitenkaan kuulu siihen. Turkmenistan on Keski-Aasiankin tapauksessa hieman ongelmallinen. Tämän tutkielman lähdeaineisto ei oikeastaan valota Turkmenistanin sijoittumista turvallisuuskompleksiin, mutta maa on siinä määrin sulkeutunut ja toimii omalla logiikallaan, että sen voi myös tulkita jäävän kaikkien ympäröivien turvallisuuskompleksien ulkopuolelle.

Tämän tutkielman näkökulman ja valitun lähdeaineiston perusteella Keski-Aasia näyttäytyy riskialttiina, mutta toistaiseksi suhteellisen vakaana alueena. Mahdollisuus parempaan tulevaisuuteen on olemassa. Paljon riippuu kuitenkin myös alueen ulkopuolisista toimijoista, erityisesti Venäjältä ja Kiinasta. Siinä mielessä suuren pelin tuntua on Keski-Aasiassa

ilmassa. Kuten tässä tutkielmassa on toistuvasti huomautettu, useilla suurvalloilla on vahvoja intressejä Keski-Aasiassa. Lo kuitenkin huomauttaa, että on kyseenalaista, kuinka pitkälle tämä analogia on mahdollista viedä. Toisaalta sekä Venäjän, että esimerkiksi Yhdysvaltojen panokset alueella ovat paljon kovemmat ja ne ovat investoineet alueeseen paljon enemmän resursseja kuin Venäjä ja Iso-Britannia 1800-luvulla. Alue on kaukana leikkikentästä. Toisaalta pelikentälle on ilmaantunut myös suuri joukko muita toimijoita: itsenäisiä valtioita sekä erinäisiä valtiollisia ja ei-valtiollisia toimijoita. Keski-Aasian valtioilla ei ole enää passiivista roolia, vaan ne ovat keskeisiä itsenäisiä toimijoita.¹⁸³ Myös Kiinan vaikutus Keski-Aasiaan on merkittävä.

Sekä sisäiset että ulkoiset tekijät ovat tärkeitä Keski-Aasian turvallisuuden näkymien kannalta. Kazakstan on vakaasta kasvusta huolimatta altis ulkoisille vaikutusyrityksille. Se on yhtä aikaa hauras ja vahva. Sen demokratia, kansallinen identiteetti ja viime kädessä myös yhteiskuntajärjestelmä ovat vielä hauraita, vaikka kehitys on ollut hyvää. Toisaalta Kazakstanilla on mittavien luonnonvarojen tuoman vaurauden ja määrätietoisien johtamisen vuoksi tuki, jonka varassa vahvistaa yhteiskunnan hauraita osia. Kansan resilienssi taloudellisissa kriiseissä tai muissa ongelmatilanteissa jää nähtäväksi. Kazakstan on presidentti Nazarbajevin johdolla onnistunut merkittävällä tavalla kehittämään ja vakauttamaan valtiota. Valitettavasti sellaisten rajanaapureiden kanssa kuin Kiina, Venäjä, Kirgisia, Tadžikistan, Uzbekistan ja Turkmenistan, valtion omat toimet yksin eivät kuitenkaan millään riitä. Mikään vauraus ja vakaus eivät riitä, jos ympärillä ruutitynnyri räjähtää, sillä Kazakstanin lähialueella on niin merkittäviä toimijoita ja turvallisuusuhkia.

¹⁸³ Lo 2008, 97.

LÄHDELUETTELO

PRIMÄÄRIINEISTO

Военная доктрина Республики Казахстан (2017)

<https://www.mod.gov.kz/rus/dokumenty/voennaya_doktrina/>, luettu 29.1.2018

Foreign Policy Concept of the Republic of Kazakhstan for 2014 – 2020 (2014)

<<http://mfa.gov.kz/en/erevan/content-view/koncepcia-vnesnej-politiki-rk-na-2014-2020-gg>>, luettu 29.1.2018

Laki Kazakstanin tasavallan kansallisesta turvallisuudesta (2012) 527-IV. О национальной безопасности Республики Казахстан.

<https://mod.gov.kz/rus/dokumenty/zakony/vse_zakony/>, luettu 29.1.2018.

KIRJALLISUUS

Baizakova, Kuralai I. (2010), "Energy Security issues in the Foreign Policy of the Republic of Kazakhstan." *American Foreign Policy Interests* 32 (2): 103-109.

Blackmon, Pamela (2011), *In the shadow of Russia: Reform in Kazakhstan and Uzbekistan*. Michigan: Michigan State University Press.

Brzezinski, Zbigniew (1997), *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. New York: Basic Books.

Buzan, Barry, Ole Wæver & Jaap de Wilde (1998), *Security: A New Framework for Analysis*. Colorado: Lynne Rienner Publishers.

Buzan, Barry & Ole Wæver (2003), *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press.

De Haas, Marcel (2015), "Kazakhstan's Security Policy: Steady as She Goes?". *The Journal of Slavic Military Studies* 28 (4): 621-645.

Diener, Alexander C. (2015), "Assessing potential Russian irredentism and separatism in Kazakhstan's northern oblasts". *Eurasian Geography and Economics* 56 (5): 469-492.

Eskola, Jari & Juha Suoranta (1996), *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Hanks, Reuel R. (2009), "'Multi-vector politics' and Kazakhstan's emerging role as a geo-strategic player in Central Asia". *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 11 (3): 257-267.

Indeo, Fabio (2014), "Central Asia beyond 2014: Building regional security architecture." *ISPI Analysis*, 262.

Laitinen, Kari (1999), *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka: tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Laumulin, Murat (2011), "Some problems of Kazakhstan's current foreign policy". *Central Asia and the Caucasus* 12 (1): 114-123.

Lo, Bobo (2008), *Axis of Convenience: Moscow, Beijing and the New Geopolitics*. Baltimore:

Brookings Institution Press.

Mostafa, Golam (2013), "The concept of 'Eurasia': Kazakhstan's Eurasian policy and its implications". *Journal of Eurasian Studies* 4: 160-170.

Niemeläinen, Jussi (2018), "Isis värvää ihmisiä laajalla rintamalla". Helsingin Sanomat 14.2.2018.

Stronski, Paul & Nicole Ng (2018), *Cooperation and Competition. Russia and China in Central Asia, the Russia Far East, and the Arctic*. Carnegie Endowment for International Peace. Luettavissa: <http://carnegieendowment.org/files/CP_331_Stronski_Ng_Final1.pdf>, luettu 25.3.2018.

Sultangaliev, Gulmira & Paul W. Werth (2015), "The Place of Kazakhstan in the Study of Central Asia". *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History* 16 (2): 345-358.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2009), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tynan, Deirdre (2017), *What Does Kazakhstan's New Military Doctrine Reveal about Its Relations with Russia?*, International Crisis Group. Luettavissa: <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/central-asia/kazakhstan/what-does-kazakhstans-new-military-doctrine-reveal-about-its-relations-russia>, luettu 2.4.2018.

Voloshin, Georgiy (2012), "Kazakhstan and Central Asian Security: Ensuring Regional Stability in the Eurasian Balkans". *The Fletcher Forum of World Affairs* 36 (1): 81-99.

Zabortseva, Yelena N. (2014), "Rethinking the Economic Relationship between Kazakhstan and Russia". *Europe-Asia Studies* 66 (2): 311-327.

INTERNETLÄHTEET

KazMunaiGaz (2017), *Oil and gas sector*. Saatavissa <https://www.kmqep.kz/en/about_kazakhstan/oil_and_gas_sector/>, luettu 9.2.2018.

Strategy Kazakhstan 2050 (2012)
<<https://strategy2050.kz/en/multilanguage/>>, luettu 29.1.2018